

**KLAIPĖDOS UNIVERSITETO**

Socialinių mokslų fakulteto

Ekonomikos katedra

SMNVE16

Aistė Valentukonienė

**LIETUVOS PROBLEMINIŲ REGIONŲ EKONOMINĖS VEIKLOS  
LYGINAMOJI ANALIZĖ**

Verslo ekonomikos studijų programos magistro baigiamasis darbas

Klaipėda, 2018

# MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO LYDRAŠTIS

Aistė Valentukonienė

Lietuvos probleminių regionų ekonominės veiklos lyginamoji analizė

Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas Klaipėdos universitete ir kitose aukštosiose mokyklose.

Aistė Valentukonienė

(magistrinio baigiamąjo darbo autoriaus vardas, pavardė ir parašas)

Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 m. Klaipėdos universiteto studijų procese.

Aistė Valentukonienė

(magistrinio baigiamąjo darbo autoriaus vardas, pavardė ir parašas)

## Magistro baigiamąjį darbą ginti

2017-12-27

(data)

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

Dr. Rasa Viederytė

(magistro baigiamąjo darbo vadovo vardas, pavardė ir parašas)

Baigiamasis darbas įregistruotas katedroje

2018-01-02

(data)

Asist. Zita Zasimauskienė

(katedros sekretorės vardas, pavardė ir parašas)

## Magistro baigiamąjį darbą ginti

(data)

(įrašyti- leidžiu arba neleidžiu)

Prof. dr. (h/p.) Vytautas Juščius

(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

## Recenzentu(-ais) skiriu

(įrašyti recenzento(ų) vardą, pavardę)

Prof. dr. (h/p.) Vytautas Juščius

(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

(data)

## **SANTRAUKA**

A. Valentukonienė, Lietuvos probleminių regionų ekonominės veiklos lyginamoji analizė. Verslo ekonomikos magistro studijų programos baigiamasis darbas. Darbo vadovas Dr. R. Viederytė, Klaipėdos universitetas: Klaipėda, 2018. – 76 p. Probleminis regionas – vientisa teritorija, kuri pagal pasirinktus vertinimo kriterijus atsilieka nuo kitų kaimyninių teritorijų. Probleminio regiono vertinimo kriterijais laikomi ekonominio išsivystymo lygis, inovatyvių įmonių skaičius, įmonių pelningumas, verslo gyvybingumas. Darbo problema – Lietuvos probleminių regionų ekonominių veiklų sisteminės lyginamosios analizės stoka. Darbo tikslas – atlikti Lietuvos probleminių regionų ekonominės veiklos lyginamąją analizę. Teorinėje darbo dalyje analizuojama probleminio regiono samprata, ekonominių veiklų tokiuose regionuose ypatybės. Susisteminti Lietuvos ir užsienio autorių darbuose analizuoti regionų plėtros modeliai bei regionų ekonominį augimą skatinantys veiksniai. Empirinėje darbo dalyje identifikuojami probleminiai regionai, atliekama jų ekonominių veiklų lyginamoji analizė. Pagal gautus rezultatus numatomos regionų ekonominių veiklų stiprinimo kryptys. Baigiamajame darbe identifikuoti probleminiai regionai: Alytaus, Marijampolės, Telšių, Utenos bei mažiau probleminiai Panevėžio ir Šiaulių. Dominuojančiomis ekonominėmis veiklomis pagal sukuriama pridėtinę vertę, apyvartą nustatyta apdirbamoji gamyba, didmeninė, mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių remontas, statyba, transporto ir saugojimo veikla.

Raktažodžiai: probleminis regionas, ekonominė veikla, regionų plėtra, lyginamoji analizė.

## **SUMMARY**

A. Valentukoniene, Comparative analysis of Lithuania problematic regions economic activity. The final thesis of the business economics master degree study programme. Supervisor Dr. R. Viederyte, Klaipeda University: Klaipeda, 2018. – 76 p. Problematic region – a single territory which, in accordance with the evaluation criteria selected is different from other neighbouring areas. Problematic region as criteria for the assessment is the level of economic development, the number of innovative firms, corporate profitability, business viability. Thesis problem – Lithuania's problematic regions economical activities systemic lack of comparative analysis. Thesis aim – carry out Lithuania's problematic regions economic activity comparative analysis. Theoretical thesis part analyses problematic regions and the concept of economic activities in such regions property. Codifies the Lithuanian and foreign authors scholarly works analysed patterns of regional development and regional economic growth factors. In empirical part identified problematic regions, carried out a comparative analysis of their economic activities. According to the results obtained, predicted problematic regions enhancing economic activities. In thesis work identified problematic regions: Alytus, Marijampole, Telsiai, Utena and less problematic Panevezys, Siauliai. Prevailing economic activities by turnover and value added are manufacturing, wholesale and retail trade, repair of motor vehicles, construction, transportation and storage.

Keywords: problematic region, economic activity, region development, comparative analysis.

## LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Regionų ekonominio augimo teorijų iširtumas.....	18
2 lentelė. Lietuvos darnaus vystymosi rodikliai .....	23
3 lentelė. Regionų išsivystymo lygio rodiklių rinkinys .....	24
4 lentelė. Lietuvos probleminių regionų identifikavimas 2015 m., pagal LR Vyriausybės nutarimą dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų (2003 m. balandžio 8 d. Nr. 428).....	36
5 lentelė. Lietuvos probleminių regionų identifikavimas 2015 m., pagal LR Vyriausybės nutarimą, „Dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų“ pakeitimo, Nr. 96.....	38
6 lentelė. BVP kitimas regionuose 2008 – 2015 m. ....	41
7 Lentelė. Materialinės investicijos regionuose vienam gyventojui eurais 2008-2015 m.....	42
8 lentelė. 15-64 m. gyventojų užimtumo lygio kitimas procentais regionuose 2008-2015 m. ....	42
9 lentelė. Nedarbo lygio kitimas regionuose 2008 – 2015 m., proc.....	43
10 lentelė. Pagrindiniai ekonominės veiklos, pagal EVRK 2 red., konkurencingumo rezultatų vertinimo rodikliai probleminių regionų .....	44
11 lentelė. Veikiančių įmonių ir dirbančiųjų skaičiaus pasiskirstymas Lietuvoje 2015 m. ....	45
12 lentelė. Sukuriamos apyvartos, BVP ir pridėtinės vertės pasiskirstymas Lietuvoje 2015 m. ....	46
13 lentelė. Materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvoje 2015 m. ....	47
14 lentelė. Alytaus regiono skatinimo prielaidos ir kryptys .....	71
15 lentelė. Marijampolės regiono skatinimo prielaidos ir kryptys .....	72
16 lentelė. Panevėžio regiono skatinimo prielaidos ir kryptys .....	72
17 lentelė. Šiaulių regiono skatinimo prielaidos ir kryptys .....	73
18 lentelė. Telšių regiono skatinimo prielaidos ir kryptys .....	73
19 lentelė. Utenos regiono skatinimo prielaidos ir kryptys .....	74

## PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Regioninės verslininkystės ir socialinės raidos indekso dedamosios .....	13
2 pav. Verslo aplinkos rūšys.....	16
3 pav. Sumanaus regiono modelis .....	20
4 pav. Lietuvos regionuose vykdomų ekonominių veiklų sumanios specializacijos tyrimo planas .	20
5 pav. Regiono verslumo priežastys ir pasekmės .....	21
6 pav. Europos Sąjungos fondų finansavimo kryptių nustatymo schema .....	28
7 pav. Pagrindinės valstybės paramos verslui formos.....	29
8 pav. Probleminių regionų ekonominės veiklos 2008 – 2015 m. lyginamosios analizės modelis...	31
9 pav. Lietuvos regionų pasiskirstymas pagal problemiškumą 2015 m. ....	37
10 pav. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu pripažintos šalies probleminės teritorijos .....	39
11 pav. Lietuvos regionų pasiskirstymas pagal ekonominį dinamiškumą 2008 – 2015 m. ....	40
12 pav. Dominuojančios ekonominės veiklos probleminiuose regionuose pagal įmonių skaičių, skaičiaus pokytis 2009 – 2015 m.....	49
13 pav. Dominuojančios ekonominės veiklos probleminiuose regionuose pagal dirbančiųjų skaičių, skaičiaus pokytis 2008 – 2015 m.....	51
14 pav. Dominuojančios ekonominės veiklos probleminiuose regionuose pagal apyvartą ir apyvartos pokytis 2008 – 2015 m.....	53
15 pav. Dominuojančios ekonominės veiklos probleminiuose regionuose pagal sukuriamą pridėtinę vertę ir pridėtinės vertės pokytis 2008 – 2015 m.....	56
16 pav. Dominuojančios ekonominės veiklos probleminiuose regionuose pagal materialines investicijas ir materialinių investicijų pokytis 2008 – 2015 m.....	58
17 pav. Ekonominių veiklų geografinės koncentracijos indekso dinamika Alytaus regione .....	61
18 pav. Alytaus regiono vykdomų ekonominių veiklų, kuriose užimta daugiausiai darbuotojų, sukurta pridėtinė vertė, mln. eurų, 2015 m.....	61
19 pav. Ekonominių veiklų geografinės koncentracijos indekso dinamika Marijampolės regione ..	62
20 pav. Marijampolės regiono vykdomų ekonominių veiklų, kuriose užimta daugiausiai darbuotojų, sukurta pridėtinė vertė, mln. eurų, 2015 m.....	63
21 pav. Ekonominių veiklų geografinės koncentracijos indekso dinamika Panevėžio regione .....	64
22 pav. Panevėžio regiono vykdomų ekonominių veiklų, kuriose užimta daugiausiai darbuotojų, sukurta pridėtinė vertė, mln. eurų, 2015 m.....	65
23 pav. Ekonominių veiklų geografinės koncentracijos indekso dinamika Šiaulių regione .....	66
24 pav. Šiaulių regiono vykdomų ekonominių veiklų, kuriose užimta daugiausiai darbuotojų, sukurta pridėtinė vertė, mln. eurų, 2015 m.....	66
25 pav. Ekonominių veiklų geografinės koncentracijos indekso dinamika Telšių regione .....	67

26 pav. Telšių regiono vykdomų ekonominių veiklų, kuriose užimta daugiausiai darbuotojų, sukurta pridėtinė vertė, mln. eurų, 2015 m. ....	68
27 pav. Ekonominių veiklų geografinės koncentracijos indekso dinamika Utenos regione .....	69
28 pav. Utenos regiono vykdomų ekonominių veiklų, kuriose užimta daugiausiai darbuotojų, sukurta pridėtinė vertė, mln. eurų, 2015 m.....	70

## TURINYS

<b>IVADAS</b> .....	7
<b>I. TEORINIAI LIETUVOS PROBLEMINIŲ REGIONŲ EKONOMINĖS VEIKLOS ASPEKTAI</b> .....	9
1.1. Probleminio regiono samprata.....	9
1.2. Ekonominės veiklos regione samprata ir ypatumai.....	14
1.3. Regionų ekonominį augimą ir plėtrą nagrinėjančios teorijos.....	17
1.4. Regiono plėtros rodiklių sisteminė analizė .....	22
1.5. Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos regionų ekonominių veiklų skatinimas.....	27
<b>II. LIETUVOS PROBLEMINIŲ REGIONŲ EKONOMINĖS VEIKLOS LYGINAMOJI ANALIZĖ</b> .....	31
2.1. Lietuvos probleminių regionų ekonominės veiklos lyginamosios analizės metodika .....	31
2.2. Lietuvos probleminių regionų identifikavimas ir jų ekonominiai skirtumai.....	35
2.3. Ekonominių veiklų konkurencingumo vertinimas Lietuvos probleminiuose regionuose.....	44
2.3.1. Ekonominę veiklą vykdančių įmonių statistinė analizė .....	48
2.3.2. Dirbančiųjų pasiskirstymo, pagal ekonominę veiklą, statistinė analizė.....	50
2.3.3. Apyvartos pasiskirstymo, pagal ekonominę veiklą, statistinė analizė .....	51
2.3.4. Sukuriamos pridėtinės vertės pasiskirstymo, pagal ekonominę veiklą, statistinė analizė...54	
2.3.5. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo, pagal ekonominę veiklą, statistinė analizė .....	56
2.3.6. Materialinių investicijų pasiskirstymo, pagal ekonominę veiklą, statistinė analizė .....	57
2.4. Probleminiuose regionuose vystomų ekonominių veiklų statistinis vertinimas .....	60
2.5. Lietuvos probleminių regionų ekonominės veiklos skatinimo kryptys.....	71
<b>IŠVADOS</b> .....	75
<b>LITERATŪRA</b> .....	77
<b>PRIEDAI</b> .....	85

## IVADAS

**Temos aktualumas.** Šalies regioninė politika svarbi kiekvienai šaliai, jos ekonominei politikai. Regiono konkurencingumo, regiono politikos, regiono netolygumo, regiono augimo tema aktuali įvairių ekonomikos teorijų atstovams. Pastaruosius metus tarp Lietuvos mokslo atstovų kilo ypač didelio masto diskusija dėl Europos Sąjungos skiriamos struktūrinės paramos tolydžiai regionų plėtrai įsisavinimo. Numatoma, kad nuo 2021 m. Lietuvai bus skiriama mažiau Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, nes Vilniaus mieste sukuriama bendrojo vidaus produkto rodiklis viršija Europos Sąjungos šalių vidurkį. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų sumažėjimas Lietuvos regioninę politiką skatina ieškoti vidinių resursų darbo vietų kūrimui, ekonomikos augimui. Dabartiniuose dešimtyje Lietuvos regionų Europos Sąjungos struktūrinė parama skiriama proporcingai kiekvienam regionui, juose skirtingo masto apimtimi įgyvendinamos vienodos priemonės. Dabar vykdomoje regioninėje politikoje nepakankamai atsižvelgiama į kiekvieno regiono vystytiną potencialą, kryptis, savitumą, turimus išteklius bei regiono konkurencingumo galimybes. Šio baigiamojo darbo siekis atskleisti probleminių regionų stipriąsias puses, jiems palankiausias vystytinas ekonomines veiklas, kaip regionų augimo potencialą.

**Temos ištirtumas.** Lietuvos ir užsienio mokslininkai Lietuvos regionų ekonominę veiklą, augimo potencialą, problemines sritis išsamiau pradėjo analizuoti tik pastarąjį dešimtmetį. Ž. Gedminaitė-Raudonė 2011 metais publikuotame straipsnyje vertino Lietuvos regionų ekonominį dinamiškumą. J. Bruneckienė, A. Guzavičius, R. Činčikaitė (2009) atliko Lietuvos regionų konkurencingumo vertinimą regionų konkurencingumo indeksu. L. Žitkaus, M. Nickevičienės (2013) metais publikuotame straipsnyje teoriniu aspektu vertino konkurencingumą kaip regiono plėtros siekinį. O. A. Kuleševičiūtė ir E. Rybakovas (2015) atkreipė dėmesį į sumanios Lietuvos regionų specializacijos industrines prielaidas. R. Dapkaus, A. O. Kuleševičiūtės 2015 metų straipsnyje nagrinėjama atsiliekančių regionų transformacijos į sumaniuosius regionus problematika atsižvelgiant į konkretaus regiono charakteristikas bei potencialią tarpusavio sąveiką.

Šiame baigiamajame darbe atliekama Lietuvos regionų ekonominių sektorių (ekonominių veiklų) lyginamoji analizė, siekiant susisteminti kiekvienam regionui būdingus ekonominius veiksnius, išskirti regionų silpnąsias vietas. Siekiama atsižvelgti į kiekvieno regiono potencialiai galimas vystyti ekonomines veiklas, konkretaus regiono charakteristikas pritaikant jo konkurencinio pranašumo stiprinimui. Analizuojant regionų verslo aplinką, veiklą vykdančių įmonių skaičių, pritrauktų tiesioginių užsienio investicijų dydį, sukurtų darbo vietų skaičių, sukuriama pridėtinę vertę, išskiriant dominuojančius verslo sektorius, atliekant dirbančiųjų juose analizę, įvertinant mokslo sklaidą regione, laisvų ekonominių zonų, verslo parkų, aukštojo mokslo slėnių potencialą siekiama visapusiškai atskleisti probleminių šalies regionų stipriąsias puses.

**Darbo problema.** Pastaruoju metu Lietuvos regioninei politikai skiriama ypač daug dėmesio. Mokslinių straipsnių, publikacijų autorių: J. Bruneckienės, A. Kilijonienės (2011), N. Markevičiaus (2015), L. Žitkaus, M. Mickevičienės (2013), dėmesio epicentru tampa regioninis konkurencingumas ir regionų plėtra. A. Nausėdos ir T. Tamošiūno (2009) straipsnio analizė iškelė klausimą, kokiais regionų vystymosi rodikliais ir ekonominių – socialinių rodiklių grupėmis galima prognozuoti probleminių Lietuvos regionų vystymosi galimybes? Identifikuojant Lietuvos probleminių regionų ekonominę veiklą stabdančius veiksnius ir siekiant sukurti regiono aplinkai tinkamą strateginį plėtros planą, nepakanka savivaldybių grupavimo pagal ekonominio konkurencingumo rodiklius, bendrinių demografinių statistikos duomenų analizės. Būtina atlikti Lietuvos regionų ekonominės veiklos lyginamąją analizę, išskiriant probleminius regionus. Išanalizuota probleminių regionų aplinka: socialinė, demografinė, ekonominė, politinė padėtų objektyviai įvertinti regiono ekonominių problemų priežastis, galimus sprendimų žingsnius. Pagrindinė baigiamojo darbo problema – Lietuvos probleminių regionų ekonominių veiklų sisteminės lyginamosios analizės stoka, netolygaus regionų ekonominio augimo, tvaraus regionų vystymui klausimais. Lietuvos mokslinių straipsnių autorių didelis dėmesys koncentruojamas siekiui sulygtinti tarpregioninius skirtumus, tačiau regionų socialiniai, ekonominiai, kultūriniai skirtumai sąlygoti daugelių veiksnių, iš kurių net ir istoriniai faktoriai vis dar formuoja šalies regionų specifiką.

**Darbo objektas** – Lietuvos probleminių regionų ekonominė veikla.

**Darbo tikslas** – atlikti Lietuvos probleminių regionų ekonominės veiklos lyginamąją analizę.

**Darbo uždaviniai:**

1. Išanalizuoti probleminio regiono sampratą bei ekonominių veiklų šiuose regionuose ypatybes.
2. Susisteminti regiono plėtros modelius ir regiono ekonominį augimą skatinančius veiksnius.
3. Identifikuoti probleminius Lietuvos regionus bei atlikti šių regionų ekonominių veiklų lyginamąją analizę.
4. Numatyti Lietuvos probleminių regionų ekonominės veiklos stiprinimo kryptis.

**Darbo metodai:** sisteminis ir apžvalginis regionų vertinimas, mokslinės literatūros analizė, grupavimas, lyginimas, informacijos sisteminimas. Matematiniai metodai: dinamikos eilutės analizės būdas, dinamikos skaičiavimai. Ekonominės analizės būdai: Lietuvos regionų skirstymas pagal dinamiškumą, konkurencingumą, tarpregioninę probleminių regionų analizę, statistinių duomenų lyginamoji ir grafinė analizė. Darbe naudojamas dedukcijos ir indukcijos metodai, kurie ekonomikos moksle vienas kitą papildo ir yra pagrindinis tyrimo metodas.

## I. TEORINIAI LIETUVOS PROBLEMINIŲ REGIONŲ EKONOMINĖS VEIKLOS ASPEKTAI

Analizuojant Lietuvos ekonominės veiklos aspektus, probleminių regionų kontekste, iškyla diskusinių klausimų: kokia teritorija turėtų būti laikoma probleminiu regionu, kurie regionų tyrimo metodai ir kokia regionų išsivystymo lygio rodiklių sistema geriausiai identifikuoja ekonominei veiklai vykdyti nepalankiausias teritorijas. Šioje darbo dalyje siekiama atsakyti į šiuos diskusinius klausimus, analizuojant probleminio regiono sąvokos prasmę bei tikslumą, ekonominės veiklos ypatumus periferiniuose regionuose. Atliekant regionų plėtros rodiklių sistemine ir ekonominę augimą nagrinėjančių modelių giluminę analizę, siekiama sudaryti metodiką leidžiančią vertinti kiekvieną probleminį regioną kaip atskirą ekonominę – socialinę sistemą, identifikuojant svarbiausius jo ekonominės veiklos plėtrą nulemiančius veiksnius.

### 1.1. Probleminio regiono samprata

J. Bruneckienės ir R. Krušinsko straipsnyje (2011, 127 p.) „ES struktūrinės paramos įtakos Lietuvos regionų plėtrai ir išsivystymo netolygumams mažinti vertinimas“ regionas apibrėžiamas kaip „didesnės ekonominės socialinės erdvės sudedamoji dalis, kuri nuo kitų ją supančių teritorijų skiriasi materialiniais ir informaciniais ryšiais susijusiomis ekonominėmis, socialinėmis, demografinėmis, kultūros – istorijos, gamtinėmis, politinėmis ar infrastruktūros sistemomis“. Šiame darbe regionas vertinamas kaip valstybės integrali dalis, mažesnė už valstybę. Toks požiūris į regioną leidžia jį traktuoti kaip kompleksinę, atvirą ir gyvą socialinę – ekonominę sistemą šalyje. Pagal Europos Sąjungos teritorinę skirstymą į regionus sistemą NUTS, Lietuvą sudaro 10 NUTS trečio lygmens regionų.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos apskritys pagal NUTS suskirstymą prilygintos regionams, darbe bus naudojami Lietuvos regionų (apskričių) kiekybiniai statistiniai duomenys. Pasak „Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo“ (1994 m. liepos 19 d. Nr. I-558) 5 straipsnį, Lietuvos teritorija suskirstyta į dešimt apskričių: Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Utenos ir Vilniaus. Apskričių pagrindu 2010 metais Lietuvos teritorinis suskirstymas pakeistas į regionus, išlaikant tas pačias teritorines apibrėžtis. Alternatyvūs regiono apibrėžimai:

- Europos regionų asamblėjos statusas regioną apibūdina kaip „žemesnį nei centrinė vyriausybė subjektą, sutelkusį politinio atstovavimo galias, kurias vertina išrinkta taryba arba asociacija, institucija, kurią regioniniu lygiu suformuoja žemesnė nei centrinė valdžia“ (2009, 1-2 p.).
- Lietuvos Respublikos Regioninės plėtros įstatymo 6 straipsnyje regionas apibrėžiamas kaip „valstybės teritorijos integrali dalis, kurioje įgyvendinama nacionalinė regioninė plėtros

politika ir teikiama pagalba, atitinkanti regionų plėtros tikslus“ (2000 m. liepos 20 d. Nr. VIII-1889).

A. Šneiderienė ir V. Juščius (2014, 68 p.) pagal T. Potts (2010) regiono sampratą apibrėžė per socialines, kultūrinės, ekonomines ir geografinės savybes. Nepaisant regioninių tyrimų populiarumo, regiono samprata išlieka neaiški. Regionai gali būti suvokiami įvairiai: kaip „valstybes keičianti nauja teorinės organizacijos forma, kaip šalių susivienijimas ir net kaip jų skilimą skatinantis subnacionalinis judėjimas“ (Burbulytė, 2005, 19 p.). J. Sinkienė ir K. Grumadaitė regionu siūlo laikyti „pagal pasirinktus socialinius, ekonominius ir kultūrinius kriterijus savitą ir savo viduje homogenišką, turinčią apibrėžtas ribas teritoriją, vykdančią valstybės subnacionalinio valdymo lygmens vieneto politines ir (ar) administracines funkcijas“ (Sinkienė ir kt., 2014, 416 p.).

Apibendrinant autorių pateikiamus regionų apibrėžimus, probleminiu regionu vadinama, – vientisa teritorija, kuri pagal pasirinktus vertinimo kriterijus atsilieka nuo kitų kaimyninių sričių. Probleminio regiono vertinimo kriterijais gali būti laikomas ekonominis išsivystymo lygis, inovatyvių įmonių skaičius, įmonių vykdomos ekonominės veiklos pelningumas, ekonominio vystymosi tempai, verslo gyvybingumas, teritorinė ūkio struktūra.

Lietuvos regioninių tyrimų instituto prezidentė, KTU Socialinių mokslų fakulteto Regionų plėtros katedros vedėja doc.dr. R. Bagdzevičienė (2003, 3-4 p.) moksliniame straipsnyje „Regionų plėtros ekonomikos ir vadybos aspektai“ publikavo atliktos Lietuvos regionų ekonominės plėtros analizės išskirtus ryškius regionų netolygumus, išskirdama septynias pagrindines Lietuvos regionų problemas. Nustatyta, kad Lietuvos natūralus gyventojų prieaugis pasižymi mažėjimo tendencija, auga pensinio amžiaus gyventojų skaičius. Grėsmingu socialiniu – ekonominiu reiškiniu tampa visuose regionuose mažėjantis užimtųjų skaičius ir didėjantis nedarbo lygis. Pažymima, kad BVP vienam gyventojui augimo tempai lėtėja, ekonomiškai silpniems regionams nepakanka kvalifikuotos darbo jėgos. Susiduriama su situacija, kad ne visuose regionuose yra pakankamas infrastruktūros išvystymo lygis bei dėl netolygaus tiesioginių užsienio investicijų paskirstymo didėja tarpregioniniai ekonominiai – socialiniai skirtumai. Šiame R. Bagdzevičienės (2003, 3-4 p.) darbe atliktas vertinimas aktualus šių dienų regioninės politikos kontekste, autorės pastebėtos regioninės problemos vis dar aktualios kitų autorių darbuose.

Pagal oficialiame Europos Parlamento puslapyje paskelbtą publikaciją (2017, REGI 104, 6-7 p.) „ES struktūrinės politikos rodiklių identifikavimas probleminiuose regionuose“ probleminį regioną galima identifikuoti pasitelkiant keletą alternatyvių rodiklių, vienų iš jų rezultatus galima vertinti trumpuoju tyrimo laikotarpiu, kitų – tik po kelių metų.

Probleminio regiono samprata mokslininkės literatūros šaltiniuose aktuali ir yra analizuojama tokiose temose, kaip regiono ekonominio augimo vertinimo (Šneiderienė ir kt., 2014, 134 p.), apskričių ir regionų valdymo problemų Lietuvos Respublikoje (Žilinslas, 2009, 94 p.), pasienio

regionų ekonominės ir socialinės plėtros specifika tiriančių mokslininkų darbuose (Bruneckienė ir kt., 2012, 957 p.), (Atkočiūnienė ir kt., 2010, 49 p.), Europos Sąjungos struktūrinės paramos paskirstymo Lietuvos regionuose (Bruneckienė ir kt., 2011, 130 p.), šalies regionų verslo konkurencingumo vertinimo tiriamuosiuose darbuose (Bruneckienė, 2010, 28 p.), (Bruneckienė ir kt., 2009, 701 p.), (Ginevičius ir kt., 2009, 195-200 p.), (Snieska ir kt., 2009, 49-50 p.), investicijų skatinimo Lietuvoje temose (Laurinavičius, 2012, 39-41 p.). Susisteminius oficialiame Europos Parlamento puslapyje publikuoto mokslinio straipsnio informaciją (2017, REGI 104, 6-7 p.) ir išvardintus mokslinės literatūros šaltinius, galima išskirti probleminio regiono keturias sąvokos dedamąsias:

- 1) Regiono ekonominė padėtis.
- 2) Regiono socialinė padėtis.
- 3) Regiono aplinka.
- 4) Institucinė aplinka.

Vertinant probleminio regiono sąvoką, mokslinės literatūros autoriai išskiria keturias dedamąsias. Visų pirma – regiono ekonominę padėtį, kurią detalizuoja ekonominio augimo, darbo rinkos, išteklių vartojimo situacija regione. Ekonominiai regiono situacijai nustatyti atliekama lyginamoji BVP 1 gyventojui, nedarbo lygio, 1 gyventojų suvartojamo energijos kiekio pokyčio analizė. Antra – regiono socialinę padėtį, kurią detalizuoja populiacijos, sveikatos, švietimo, pajamų lygybės situacija regione. Socialinės padėties vertinimui probleminiame regione naudojami populiacijos augimo pokyčio, gyventojų vidutinės gyvenimo trukmės, metų vidurkio praleisto švietimo programose, pajamų lygybės rodikliai. Trečiąja dedamąja yra – regiono aplinka, ypač svarbi kokybiškai, produktyviai, naujų idėjų sklaidą proteguojančiai visuomenei ugdyti. Ketvirta probleminiam regionui identifikuoti yra susiformavusi institucinė aplinka. Autorių darbuose pabrėžiama būtinybė vertinti regiono institucijų veiklą, atlikti pradinės situacijos analizę.

Nepaisant regiono ekonominės situacijos, išsivystymo lygio, tikslinio valdymo metodų, anot R. Bagdzevičienės ir kt. (2005, 33 p.) „kiekvienai teritorijai ekonomikos plėtra yra svarbiausia bendruomenės plėtros sudedamoji dalis, kadangi ji aprūpina bendruomenę finansiniais ištekliais, kurie yra būtini norint vystyti kitus bendruomenės plėtros aspektus“. Anot autorės, ekonominės veiklos pagrindas sudaromas keturių pagrindinių veiksnių dėka (Bagdzevičienė ir kt., 2005, 33 p.):

- Žmogiškieji ištekliai.
- Finansiniai ištekliai.
- Technologija.
- Infrastruktūra.

Probleminiuose regionuose stokojama žmoniškųjų išteklių, darbo pasiūlos – paklausos rinka susitraukusi, mažėjant pajamų lygiui žemėja ekonominių išteklių vartojimas šiose teritorijose, viešųjų

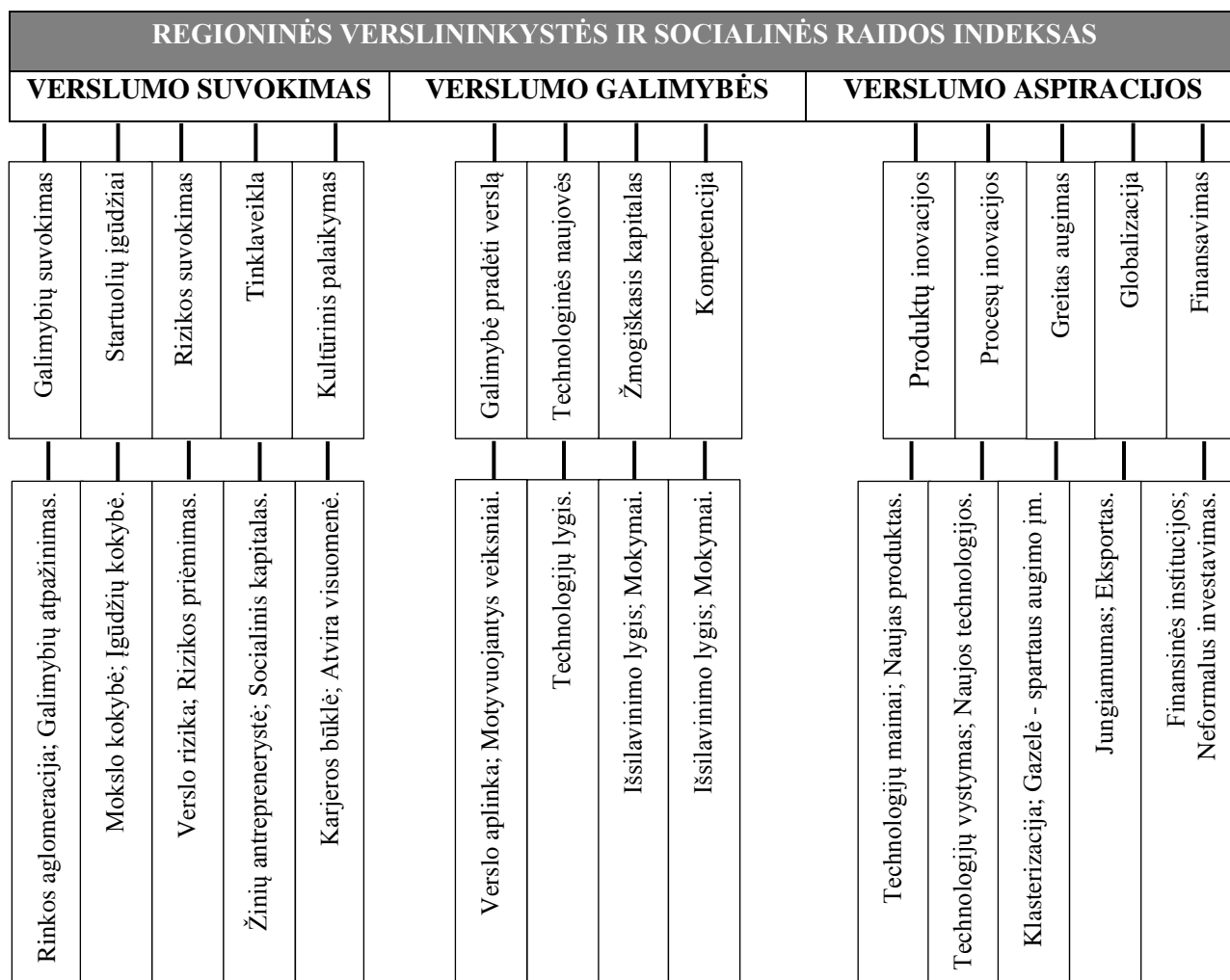
įstaigų darželių, mokyklų, medicinos įstaigų, bibliotekų, gaisrinių stočių, policijos poskyrių išlaikymas, administraciniai kaštai ekonominės veiklos sąstingyje atsidūrusioje teritorijoje kelis kartus didesni negu ekonomiškai aktyviame regione. Šiuos probleminių regionų procesus apibūdintų masto ekonomika, kuri šiuo atveju taikoma ne gamybos efektyvumui didinti, bet žmoniškųjų išteklių, darbo pasiūlos ir paklausos pusiausvyros svarbai įrodyti.

Regioninėmis problemomis ir teorinėmis jų sprendimo galimybėmis Lietuvos ir užsienio autoriai: S. Brazinskas (2012), J. Bruneckienė ir kt. (2011), Z. Bulderberga (2011), A. Laurinavičius (2012), N. Markevicius (2015), L. Parfenova et. al. (2012), J. Sinkienė ir kt. (2014), M. Vosejpkova (2002), G. Žilinskas (2009), L. Žitkus ir kt. (2013), akcentuoja gyventojų skaičiaus netolydumą, regionuose susiklosčiusią amžiaus struktūrą, gyventojų struktūros teritorinę diferenciaciją, sumažėjusį išteklių judrumą, tarpregioninę migraciją, išorinę migraciją, skurdą ir nedarbą, nepakankamą naujų technologijų plėtrą, nepakankamą teisinę bei mokslinę bazę kuriant žinioms imlius produktus ar paslaugas, kvalifikuotų, praktinių įgūdžių, turinčių darbuotojų stygių. Analizuojamuose Lietuvos autorių, N. Markeviciaus (2015, 44 p.), J. Sinkienės, K. Grumadaitės (2014, 416 p.), L. Žitkaus, M. Mickevičienės (2013, 431 p.), darbuose regioninės ekonomikos kontekstu akcentuojama žmogiškojo kapitalo mobilumo, koncentracijos, sukauptojo kapitalo poveikis tiriamai teritorijai. Užsienio autoriai R. Ahrend et. al. (2017, 7 p.), I. Torok (2015, 51 p.), M. Vosejpkova (2002, 511 p.), akcentuoja regiono kaip ekonominio vieneto svarbą šalies tarptautiniam konkurencingumui bei vidinei šalies ekonomikai. Pabrėžtina verslumo, įmonių inovacijų įtaka, investicijų reikšmė regiono plėtrai ir klasterizacijai.

Daugėja mokslinių tyrimų (Renski, 2009), (Vidickienė ir kt., 2013), liudijančių, kad yra glaudus ryšys tarp verslininkystės, socialinio kapitalo ir regiono ekonominio augimo. Į tai ir turėtų būti atsižvelgiama formuojant ekonominę probleminių regionų politiką. Europos komisijos 2014 m. atlikto verslininkystės sąlygų 125 ES regionuose tyrimo rezultatai rodo, kad pagal regiono verslininkystės – socialinį raidos indeksą, kuris matuojamas vertinant verslumo suvokimą, verslumo gebėjimus bei verslumo aspiracijos veiksnius, Lietuvos NUTS 2 regionas užima tik 91 vietą tarp 125 Europos Sąjungos regionų, kai Estijos regionas užima 64 vietą, Latvijos situacija prastesnė negu Lietuvos 2 rangais (Europos Komisija, S. Laszlo, J. Acs et. al., 2014, 53-52 p.).

Lietuvos, kaip vieno regiono regioninės verslininkystės ir socialinės raidos indeksas (žiūrėti 1 pav.), atskleidžia nepakankamai lankstų verslo finansavimą, žemesnę globalizacijos, internacionalizacijos lygį lyginant su kitais Europos Sąjungos regionais, lėtesnę prisitaikymą prie kintančios verslo aplinkos. Anot D. Vidickienės ir Ž. Gedminaitės-Raudonės (2013, 106 p.) „ieškant būdų, kaip padidinti probleminių regionų konkurencingumą, jų gyventojų verslumas tampa vienu iš svarbiausių veiksnių. Ypač jis aktualus Lietuvos sąlygomis, kur dalis visuomenės vis dar tebėra skeptiškai nusiteikusi verslininkų atžvilgiu“.

1 paveiksle pateikiamas regioninės verslininkystės ir socialinės raidos indeksas, S. Laszlo, J. Acs ir kitų (2014, 53-52 p.) jis pasitelktas palyginti 125 Europos Sąjungos regionų verslumo situacijas.



1 pav. Regioninės verslininkystės ir socialinės raidos indekso dedamosios

Šaltinis: Europos Komisija, S. Laszlo., J. Acs et. al. (2014, 36 p.)

Siekiant nustatyti probleminius Lietuvos regionus (apskritis), pravartu įvertinti verslininkystės aplinką kiekviename regione. D. Vidickienė, Ž. Gedminaitė-Raudonė (2013, 108 p.) pateikė atlikto Lietuvos regionų verslo gyvybingumo tyrimo rezultatus. „Verslo gyvybingumas buvo matuojamas ūkio subjektų skaičiaus augimo tempu, įvertinant regione naujai įsisteigusią ir užsidariusių įmonių skaičiaus balansą“. Tyrimo rezultatai aprėpė 2007 – 2009 metų statistinius duomenis. Mažiau gyvybingais regionais nustatyti: Marijampolės, Panevėžio, Utenos. Labai prasta verslininkystės situacija vyravo negyvybingose teritorijose: Akmenės r. sav., Anykščių r. sav., Biržų r. sav., Lazdijų r. sav., Prienų r. sav., Radviliškio r. sav., Šalčininkų r. sav., Šakių r. sav., Širvintų r. sav., Švenčionių r. sav., Vilkaviškio r. sav.

Apibendrinant, svarbu paminėti, kad probleminio regiono samprata yra įvairiai suprantama lietuvių ir užsienio autorių. Šiame darbe probleminiu regionu vadinama vientisa teritorija, kuri pagal pasirinktus vertinimo kriterijus atsilieka nuo kitų kaimyninių sričių. Probleminio regiono vertinimo

kriterijais gali būti laikomas ekonominis išsivystymo lygis, inovatyvių įmonių skaičius, įmonių vykdomos ekonominės veiklos pelningumas, ekonominio vystymosi tempai, teritorinė ūkio struktūra, gyventojų tankumas, gyventojų prieaugis, gamybinės specifikacijos lygis ir panašiai. Kadangi verslas tiesiogiai siejamas su ekonomine veikla generuojančia pajamas, toliau teoriškai išanalizuojama ekonominės veiklos samprata ir ypatybės.

## **1.2. Ekonominės veiklos regione samprata ir ypatumai**

Pagal ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (EVRK 2 red.), yra išskiriama 20 verslo sekcijų: žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė (A), kasyba ir karjerų eksploatavimas (B), apdirbamoji gamyba (C), elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas (D), vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas (E), didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklių, transporto priemonių ir motociklų remontas (G), transportas ir saugojimas (H), apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla (I), informacija ir ryšiai (J), finansinė ir draudimo veikla (K), nekilnojamojo turto operacijos (L), profesinė, mokslinė ir techninė veikla (M), administracinė ir aptarnavimo veikla (N), viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas (O), švietimas (P), žmonių sveikatos priežiūros veikla (Q), meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla (R), kita aptarnavimo veikla (S), namų ūkių, samdančių darbininkus, veikla; namų ūkių veikla, susijusi su savoms reikmėms tenkinti skirtų nediferencijuojamų gaminių gamyba ir paslaugų teikimu (T), ekstrateritorinių organizacijų ir įstaigų veikla (U).

Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje ekonominė veikla apibūdinama kaip „(įskaitant gamybą, prekybą, paslaugų teikimą, žemės ūkio veiklą, žuvininkystę, kasybą, profesinę veiklą, naudojimąsi turto ir (arba) turtinių teisių turėjimu), kurią vykdant siekiama gauti bet kokių pajamų (neatsižvelgiant į tai, ar ją vykdant siekiama gauti pelno)“.

Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo (2017 m. sausio 12 d. Nr. XIII-1933) straipsnyje ūkio subjekto sąvoka apibūdinama taip: „įmonės, jų junginiai (asociacijos, susivienijimai, konsorciumai ir pan.), įstaigos ar organizacijos arba kiti juridiniai ar fiziniai asmenys, kurie vykdo ar gali vykdyti ūkinę veiklą Lietuvos Respublikoje arba kurių veiksmai daro įtaką ar ketinimai, jeigu būtų įgyvendinti, galėtų daryti įtaką ūkinei veiklai Lietuvos Respublikoje“.

A. Župerka ir E. Župerkienė (2014, 237-239 p.) atliktame Lietuvos pasienio regionų verslumą skatinančių veiksnių tyrime išskyrė pagrindinius ekonominės veiklos gyvybingumui neigiamą įtaką darančias aplinkos poveikio veiksnius:

- valstybės paramos nebuvimas;
- būtinos infrastruktūros nebuvimas;
- nepalanki socialinė – ekonominė situacija regione;
- kliūtys pradėti naują verslą ir jį plėtoti;

- dideli mokesčiai;
- išteklių, siekiant užtikrinti darnią raidą, trūkumas.

Nepaisant egzistuojančių minėtų ekonominės veiklos gyvybingumui įtaką darančių veiksnių regionuose susiduriama su: nepakankamai efektyviai skirstomos valstybinės paramos atskiriems verslo sektoriams, būtinosios infrastruktūros verslui stygiaus, aukšto darbo jėgos ir verslo objektų apmokestinimo veiksniais. Lietuvos ūkio ministerijos ir Versli Lietuva parengtoje „Lietuvos tikslinės eksporto rinkos: galimybių analizė ir verslo iššūkiai“ (projekto ataskaitoje 2016.04.13) „analizuojant verslo poreikius, nustatyta, kad verslo konkurencingumą riboja tiek vidiniai, tiek išoriniai veiksniai. Vidiniai veiksniai, ribojantys Lietuvos įmonių konkurencingumą, dažniausiai yra sąlygoti valdžios ir jai pavaldžių institucijų efektyvumo, lankstumo ar kompetencijos stokos, visa tai mažina įmonių galimybes konkuruoti eksporto rinkose. Kaip pagrindinius bendrus vidinius veiksnius, ribojančius konkurencingumą, Lietuvos verslo atstovai įvardijo švietimo, mokesčių, muitinės bei migracijos sistemas, sertifikatų gavimo sistemą, kvalifikuotos darbo jėgos bei kokybiškos informacijos apie užsienio rinkas stygių“.

Atliekant verslo sektorių analizę, būtina skirti dėmesio smulkiam ir vidutiniam verslui. Anot G. Šivicko, A. Simanavičiaus, A. Pukio (2010, 795 p.), „smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) kūrimas kiekvienos šalies ekonomikoje turi didelę reikšmę ir laikomas ekonomikos pagrindu, nes sukuria tinkamą konkurencinę aplinką, leidžia užpildyti rinkos nišas ir patenkinti vartotojų poreikius“. Verslas ne tik dalyvauja ekonomikos procesuose per BVP kūrimą, bet tiesiogiai prisideda prie gyventojų užimtumo didinimo, skatina gyventojų pajamų augimą.

Palankios verslo sąlygos yra pagrindinis šalies bei jos regionų konkurencingumo veiksnys. Pasaulio ekonomikos forumas konkurencingumo reiškinį apibrėžia kaip ekonomikos gebėjimą pasiekti ir išlaikyti sparčius ūkio augimo tempus.

Anot G. Mačio (2005), T. W. Naude (2009), R. Sternberg (2009) ir kitų autorių, regionų verslumą lemiančius veiksnius galima skirstyti į kreditavimą, lavinimą, verslo aplinką, palankią kultūrinę aplinką, vykdomas valstybines programas.

Kreditavimas. Regionai, kuriuose juridiniams ir fiziniams asmenims lengvai prieinamas kreditavimas, ypač pirminėje verslo steigimo stadijoje pasiekia aukštesnius verslumo rodiklius. Anot Versli Lietuva (2016, 3 p.) (2016.09.29) tokios teritorijos pasižymi santykinai didesniu juridinių asmenų, veikiančių ūkio subjektų, veikiančių MVI, naujai įregistruotų juridinių asmenų, mažesniu išregistruotų juridinių asmenų skaičiumi, žemesniu bankrotų lygiu.

Lavinimas. „Išsilavinimas – verslumui taip pat labai svarbus veiksnys. Reynoldso studijoje (1994, 45 p.) nurodoma, kad jeigu būtų vertinama vien tik vietos darbuotojų dalyvavimas įvairiuose mokymosi po vidurinės mokyklos ir kvalifikacijos kėlimo kursuose, būtų paaiškinama iki 40 proc. verslumo skirtumų regionuose. Kiekvienam piliečiui suteikti galimybę visą gyvenimą kelti

kvalifikaciją yra bene svarbiausias verslumo ugdymo prioritetas tiek nacionaliniu, tiek vietiniu lygmeniu“ (Mačys, 2005, 112 p.).

Verslo aplinka. „Valstybės parama neturi apsiriboti tik verslo sektoriumi, ji turi pirmiausia pasiekti makroekonominės priemonės, tokias kaip rinkos konkurencija ir teisinis reguliavimas“ (Mačys, 2005, 113 p.).

Palanki kultūrinė aplinka. „Kultūrinės sąlygos turi poveikio formuojant partnerystės ir bendradarbiavimo tinklus, kur įmonės susietos ne tik vertikaliais vertės pagrindais, bet ir horizontaliais, dažnai neformaliais, asociatyviais bendradarbiavimo ryšiais“ (Mačys, 2005, 113 p.).

Valstybinės programos. „Gerai parengtos valstybinės programos gali stipriai paskatinti vietos verslą. Ne visos ir ne visur jos nukreiptos į verslumo ugdymą, dažnai apima kitus tikslus ar verslo sektorius“ (Mačys, 2005, 113 p.).

Kai kurie mokslinių straipsnių autoriai (Titarenko, 2007; Worthington, Britton, 2006) suskirsto verslo aplinką apibūdinančius veiksnius, atsižvelgiant į jų prigimtį, tai yra: į operatyviusius (darančius įtaką konkrečiai ekonominės veiklos įmonei konkrečioje srityje) ir bendruosius (darančius įtaką visų ekonominių veiklų įmonėms nagrinėjamo regiono mastu).



2 pav. Verslo aplinkos rūšys

Šaltinis: V. Titarenko (2007, 16 p.)

Verslo sąlygoms vertinti dažniausiai atliekami įvairūs tarptautiniai rinkodaros, ekonominiai tyrimai. Verslo aplinkos studijas ir apžvalgas rengia: verslo leidinio „The Economist“ tyrimų ir konsultacijų padalinys, Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas, Pasaulio ekonomikos forumas, Pasaulio bankas, Tarptautinė finansų korporacija, kitos tarptautinės organizacijos ir privačios organizacijos. Visos šios organizacijos verslo sąlygas glaudžiai sieja su šalies, regiono konkurencingumo sąvoka.

Svarbu pastebėti, kad ekonominė veikla apima gamybą, prekybą, paslaugų teikimą, žemės ūkio veiklą, žuvininkystę, kasybą, profesinę veiklą, turto valdymą ir kitas, vykdančias šias veiklas pagrindinė sąlyga yra gauti pajamas.

Bendrų priemonių ekonominės veiklos skatinimui dėka galima padidinti šalies ir atskirų jos regionų patrauklumą investicijoms, gerinti bendrą verslo infrastruktūrą, didinti verslo sektorių bendradarbiavimą su švietimo įstaigomis, gerinti darbo jėgos kompetencijas, sutelkti valstybinės paramos verslui iniciatorių klasterių kūrimui potencialiose ūkio šakose. Kaip parodė atliktos

literatūros analizė, galima pabrėžti, kad regiono verslumą lemia: verslo kreditavimo galimybė, išsilavinimo prieinamumas, verslo aplinka, kultūrinė aplinka, vykdomos valstybinės programos.

### **1.3. Regionų ekonominį augimą ir plėtrą nagrinėjančios teorijos**

Regiono ekonominio augimo reikšmė akcentuojama daugumos valstybių regioninės politikos dokumentuose, įvairiuose moksliniuose darbuose. Anot D. Genaro ir E. Melchor (2010, 362 p.), „ekonomikos augimo problema ekonomistus pradėjo dominti jau nuo A. Smith laikų“. Regiono ekonominio augimo analizė svarbi, nes daugelyje pasaulio šalių ar regionų ekonomikos augimas mažina skurdo rodiklius, ekonominiai skirtumai regionuose mažinami įvairiomis politinėmis priemonėmis.

Ekonomikos augimo, regiono konkurencingumo veiksniai ir prielaidos plačiai analizuojamos Lietuvos mokslininkų: J. Bruneckienės, R. Činčikaitės (2009, 707 p.), A. Šneiderienės, V. Juščiaus (2014, 136 p.), L. Žitkaus, M. Mickevičienės (2013, 432 p.).

XX a. valstybės augimo modeliai įvairiais aspektais analizuoti daugelio ekonomikos plėtros teorijų atstovų. Plačiausiai analizuotas visuomenės raidos etapų, endogeninės ekonomikos plėtros, urbanizacijos masto teorijos. J. Mačerinskas ir J. Matekonienė (2003, 62 p.) teigia, kad endogeninės plėtros teorijos „visuomenė lyginama su milžinišku organizmu, kuriame inovacijos atsiranda netikėtai ir nereguliariai. Inovacijos šiuo aspektu suvokiamos kaip antrepreneriškos vadybos instrumentas, kurio dėka pokyčiai naudojami kaip galimybė kurti naujus verslus, produktus ir paslaugas, gauti didesnę pelną“. Endogeninis ekonomikos augimas būtent remiasi inovacijomis, kurios skatina regiono plėtrą. Z. O. Atkočiūnienė, Z. Gineitienė ir kt. (2010, 46 p.) teigia, kad „visuomenės raidos etapų teorija akcentuoja tradicinius regionų plėtros šaltinius, ekonominė plėtra siejama su pramone ir užimtumu regione“. Šie autoriai teigia, kad greta šios teorijos galima analizuoti išteklių požiūriu bei eksportu pagrįstas teorijas, kurios akcentuojama kaip varomoji regiono eksporto jėga. Pastebima, kad neišsivysčiusių regionų eksporto objektu tampa žemės ūkio, medžioklės, žvejybos, naudingųjų iškasenų eksportas.

Regionų netolygiam augimui ir ekonominei situacijai paaiškinti skirtos šios regionų augimo teorijos:

1. Visuomenės raidos etapų teorija (Mačerinskas ir kt., 2003, 55 p.).
2. Išteklių teorija (Butkus ir kt., 2011, 67 p.).
3. Eksportu pagrįsta teorija (Butkus ir kt., 2011, 67 p.).
4. Metropolijos – periferijos teorija (Mačerinskas ir kt., 2003, 58 p.).
5. Klasteriais grįsta ekonominės plėtros teorija (Mačerinskas ir kt., 2003, 60 p.).
6. Endogeninė plėtros teorija (Capello, 2011, 5 p.).

Visuomenės raidos etapų teorijos pritaikomumas siejamas su būsimu regiono vystymosi etapu, jam kruopščiai ruošiamasi. Teorijos esmė – svarbiausia pasiekti pakilimo etapą, kurio metu ekonomikos augimas greitėja. Didžiausią įtaką ekonomikos augimui turi kapitalo kaupimas, investavimas bei efektyvus vyriausybės vaidmuo.

Išteklių teorija grindžiama užsienio paklausa specializuotam regiono reeksportui. Manoma, eksportui bei su juo susijusioms ūkio šakoms skiriant daugiau investicijų, didinant vyriausybės suinteresuotumą, šalis gali padidinti savo konkurencinį pranašumą eksporto rinkose.

Eksportu grįsta teorija regiono plėtrą aiškina taip, kad ilgalaikėje perspektyvoje regionas ar šalis gali vystytis vien didindama savo eksportą. Teorija pritaikoma, jei šalis ar regionas turi galimybę specializuotis tose ūkio srityse, kuriose galima pasiekti didžiausią efektyvumą, lyginant su kitomis šalimis ar regionais. Iš šių labiausiai išvystytų ūkio šakų turėtų didžioji dalis produkcijos būti eksportuojama.

Metropolijos – periferijos teorija akcentuoja ekonomikos vystymo laikotarpiu atsirandantį regioninį disbalansą, kai ekonominė veikla koncentruojasi metropolijoje, o periferiniai regionai vystosi lėčiau. Šis modelis atskleidžia periferijos trūkumus, tačiau jei periferija vadinama teritorija pasirinktų atviros ekonomikos kelią, vis dėlto gali vystytis daug greičiau nei išsivysčiusios teritorijos.

Klasteriais grįsta teorijos objektas – konkurencingi valstybių, regionų ūkiai plėtojami pramonės klasterių dėka. Didelį vaidmenį atlieka valstybė, jei ji stiprina jėgas „Deimanto“ viduje, taip skatindama pradinę paklausą, inovacijas, konkurenciją. Klasterių susiformavimui būtina formuoti žmogiškuosius išteklius, infrastruktūrą, būtini moksliniai tyrimai.

Endogeninės teorijos pagrindiniu akcentu yra švietimas, kvalifikuotų specialistų ugdymas bei naujų technologijų diegimas. Taip pat akcentuojamas ekonominis atvirumas bei efektyvus valstybinis reguliavimas.

1 lentelėje pateikiami susisteminti regionų ekonominio augimo teorijas analizavusių mokslininkų darbai, išskiriamos pagrindinės darbuose tyrinėtos sritys.

1 lentelė. Regionų ekonominio augimo teorijų ištirtumas

Regionų augimo teorijų ištirtumas	Autoriai
Atliko regiono ekonominio augimo vertinimo metodinių problemų analizę.	A. Šneiderienė, V. Juščius (2014)
Akcentavo žmogiškųjų išteklių svarba regiono tvariai plėtrai.	Z. O. Atkočiūnienė, Z. Gineitienė ir kiti (2010)
Analizavo konkurencinio pranašumo didinimą globalioje rinkoje.	A. Liučvaitienė, K. Peleckis (2011)
Teoriškai analizavo individų nelygybę bei ekonominį augimą.	L. de Dominicis (2014)
Analizavo endogeninio augimo modelį.	A. A. Batabysl, P. Nijkamp (2013)
Akcentavo, kad verslumas svarbus regiono ekonomikos augimo bei vystymosi veiksnys.	T. W. Naude (2009)
Vertino Ispanijos ir Italijos regionų augimą, jie pabrėžia, kad vietos ir regioniniai procesai turi reikšmingos įtaką regionų ekonominei gerovei.	P. Murias, S. Novello, F. Martinez (2012)
Tyrinėjo regiono ekonominės plėtros teorijas.	J. Mačerinskas, J. Matekoniene (2003)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017

Regionų augimo teorijų dėka galima paaiškinti vienu teritorijų progresyvesnę ekonomikų augimą, kitų sulėtėjimą ar net sąstingį. Europos Sąjungos „regioninė politika skirta ES regionams ir miestams, ja skatinamas ekonomikos augimas ir gerinama gyvenimo kokybė strateginėmis investicijomis. Ji yra ir aktyvios formos solidarumas, nes remiami mažiau išsivystę regionai“ (Europo.eu., 2017.09.06). Iš siekio stiprios, konkurencingos ekonomikos kiekvienai šaliai Europoje gimė sumanios specializacijos idėja. Buvo prieita išvada, – būtina investuoti į mokslinius tyrimus ir inovacijas. Sąlygota išteklių ribotumo Lietuva, kaip ir kitos Europos Sąjungos šalys, nustatė savo mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros (MTEP) ir inovacijų prioritetus. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 951 „Dėl Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) kryptių patvirtinimo (2013 m. spalio 14 d. Nr. 951, Vilnius)“ numatytos sumanios specializacijos Lietuvoje kryptys:

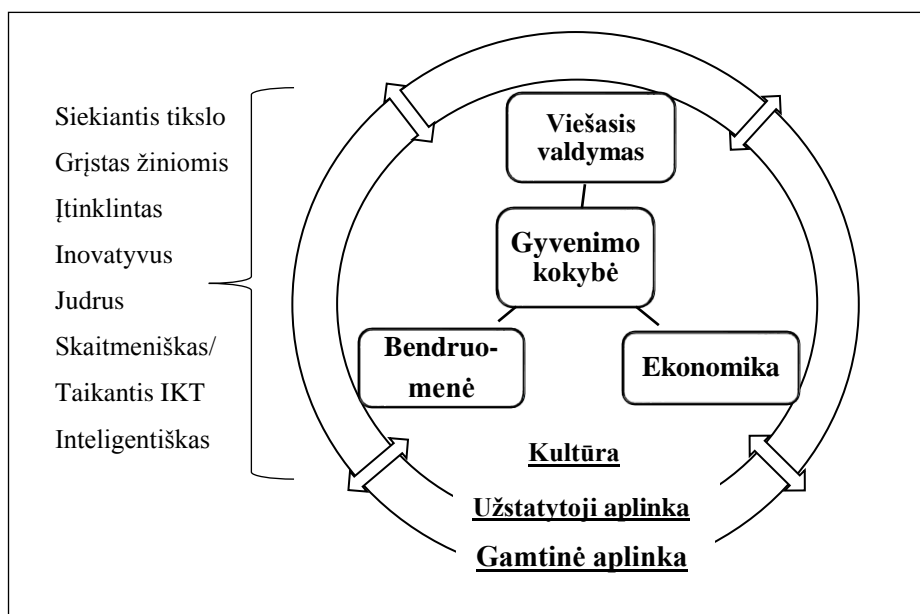
1. Energetika ir tvari aplinka.
2. Įtrauki ir kūrybinga visuomenė.
3. Agroinovacijos ir maisto technologijos.
4. Nauji gamybos procesai, medžiagos ir technologijos.
5. Sveikatos technologijos ir biotechnologijos.
6. Transportas, logistika ir informacinės ir ryšių technologijos (IRT).

Lietuvoje potencialūs inovacijų kūrėjai (sektoriai) santykinai maži. Lietuvos eksportas ir ūkio konkurencingumas remiasi į santykinai didelius sektorius. Sumani specializacija yra nauja koncepcija, plėtojama politiniame kontekste kaip viena iš pagrindinių Europos Sąjungos strategijos „Europa 2020“ priemonių.

Pasak P. Jucevičienės ir R. Jucevičiaus (2014, 912 p.), „sumanumas – kokybė, visų pirma būdinga žmogui, socialinėms sistemoms, o aukštųjų technologijų amžiuje – ir materialiams daiktams bei digitalinėms sistemoms, bendriausia prasme reiškianti jų gebėjimą greitai prisitaikyti prie aplinkos“. J. Sinkienė ir K. Grumadaitė (2014, 414 p.) pastebi, kad „tradicinės augimo ir plėtros teorijos nebetinka XX a. pabaigai būdingoms visuomenės vystymosi ir ekonominės plėtros tendencijoms paaiškinti ir pagrįsti“. Vykstant laisvam išteklių judėjimui teritorijoms kyla iššūkių, vienos teritorijos netenka ankstesnės ekonominės struktūros ir galios, kitoms tai tampa naujų veiklų, naujų gyventojų, platesnių galimybių proga. Abejais atvejais nevaldant situacijos, tai sukelia neigiamas pasekmes.

Pasak J. Sinkienės ir K. Grumadaitės (2014, 423 p.) sumaniojo regiono koncepcija yra nauja, Europoje išpopuliarėjusi tik pastarąjį dešimtmetį. „Sumaniu regionu laikytina savita, darni ir savo viduje homogeniška politinės ir (ar) administracinės subnacionalinio valstybės valdymo lygmens funkcijas vykdanči socialinė erdvinė sistema, sudaryta iš tarpusavyje glaudžiai susijusių viešojo

valdymo, ekonomikos, bendruomenės, kultūros bei užstatytosios ir gamtinės aplinkų posistemų“ (žiūrėti 3 pav.).

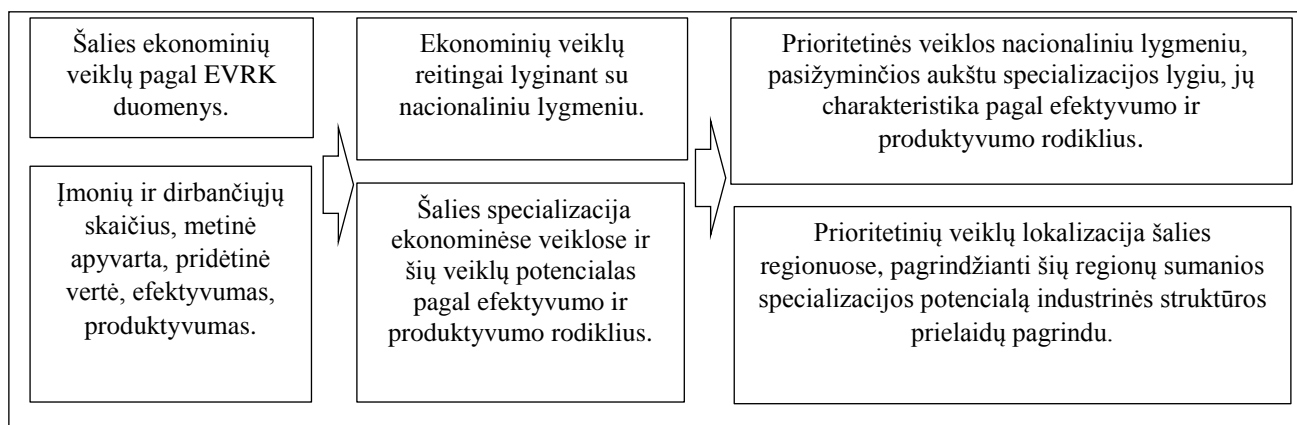


3 pav. Sumanus regiono modelis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal J. Sinkienę ir K. Grumadaitę (2014, 422 p.)

Sumanus regiono modelyje regionas skaidomas į tris socialines posistemas: ekonomikos, bendruomenės, viešojo valdymo, kurioms sąveikaujant tarpusavyje kultūrinėje terpėje, naudojantis užstatytosios aplinkos teikiamais privalumais pasiekiamas bendrasis sumanus regiono tikslas, – aukšta gyvenimo kokybė. Regiono gamtinė aplinka sąlygoja jo kultūrą. Taigi, sumanių regionų laikoma savita, socialinė erdvinė sistema, kuriai būdingos savybės: tikslo siekis, itinklinimas, grįstumas žiniomis, mokymasis, inteligentiškumas, inovatyvumas, judrumas, skaitmeniškumas.

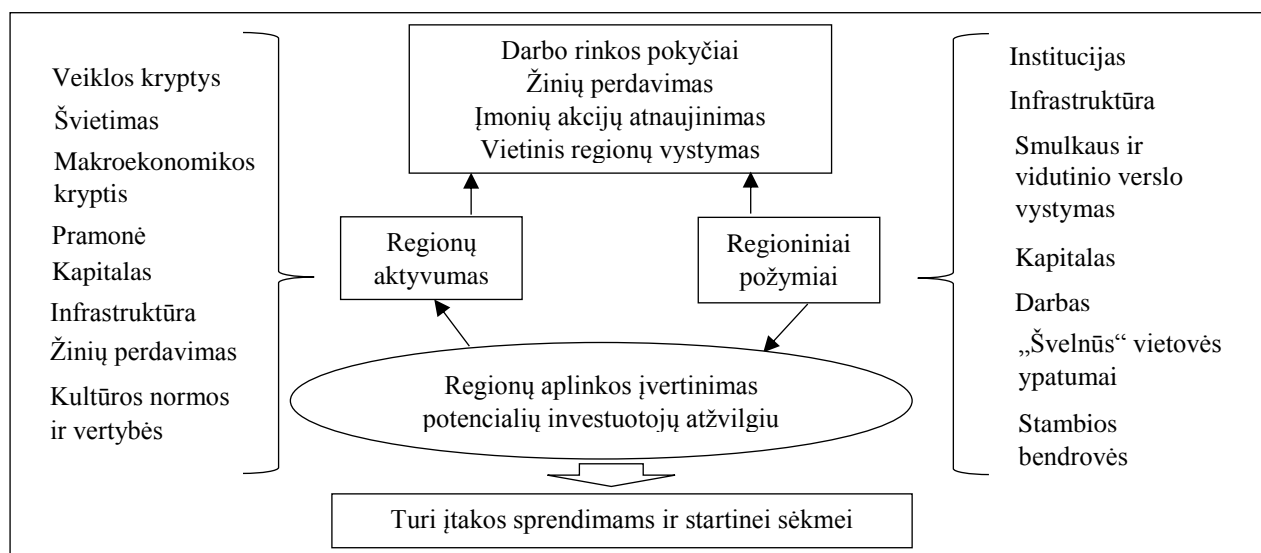
Pagal A. O. Kuleševičiūtės, E. Rybakovo straipsnyje, – „Sumanios Lietuvos regionų specializacijos industrinės prielaidos“ (2015, 135 p.) pateiktų šalies sumanios specializacijos industrinės struktūros prielaidų regionuose tyrimo planą šiame darbe sudaromas Lietuvos regionuose vykdomų ekonominių veiklų sumanios specializacijos tyrimo planas (žiūrėti 4 pav.).



4 pav. Lietuvos regionuose vykdomų ekonominių veiklų sumanios specializacijos tyrimo planas

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal A. O. Kuleševičiūtę, E. Rybakovas (2015, 135 p.)

Regiono aktyvumas šalies ekonomikoje priklauso nuo jame vystomų veiklos krypčių, regiono makroekonominės situacijos, švietimo, pramonės, kapitalo, infrastruktūros, regionui būdingų žinių, kultūros normų ir vertybių sutelkimo arba stygiaus. Anot R. Sternberg (2009, 245 p.) gyvybingas regionas turi turėti aktyviai veiklą vykdančias institucijas, skatini smulkų ir vidutinį verslą, regiono infrastruktūra turėtų atitikti vietos gyventojų ir verslo atstovų poreikius, svarbi subalansuota darbo rinka, taisyklinga įmonių alokacija ir smulkaus bei stambaus verslo pusiausvyra. 5 paveiksle pateikiama R. Sternberg (2009, 245 p.) parengta regiono verslumo priežasčių ir pasekmių schema.



5 pav. Regiono verslumo priežastys ir pasekmės

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal R. Sternberg (2009, 245 p.)

Sumanus regionas neatsiejamas nuo verslaus regiono modelio (Sternberg, 2009, 245 p.), (Sinkienė ir kt., 2014, 422 p.), (Kuleševičiūtė ir kt., 2015, 135 p.). Anot P. Schmitt-Egner „inovacijos, tai naujų idėjų virtimas augimu ir darbo vietomis“ (2002, 180 p.). Regiono žingeidumo ir inovatyvumo savybės tiesiogiai susijusios su tinklaveikla. Regionai „aktyviai dalyvaudami sprendimų priėmimo, technologiniuose ir kituose tinkluose, gali operatyviai gauti ir perduoti būtinus materialiuosius ir nematerialiuosius išteklius“ (Sinkienė ir kt., 2014, 420 p.). Anot D. Gillies (2011, 219 p.), „judrumas pasireiškia ne tik gebėjimu susidoroti su pažįstamais veiksniais, bet ir klestėti nuolat kintančioje aplinkoje“. R. G. Hollands nuomone „sumanieji regionai pagrindinį dėmesį turi sutelkti į savo žmogiškąjį kapitalą, o informacinės komunikacinės technologijos (IKT) turi būti integrali socialinio, ekonominio ir kultūrinio vystymosi dalis“ (2008, 310 p.).

Apibendrinant analizuotas regionų ekonominio augimo teorijas, galima teigti, kad jos akcentuoja būtinybę sudaryti tinkamas sąlygas regionų ekonominiam augimui. Šios teorijos akcentuoja ekonomikos sektorių modernizavimą bei tarptautinio verslo plėtros svarbą. Naujausiuose regionų plėtros teorijų modeliuose stebima ryški ekonomikos, valdymo ir kitų šiuolaikinių socialinių koncepcijų integracija. Naujausiose endogeninės plėtros ir klasterio teorijose akcentuojamas ekonominių siekių ir socialinių regionų plėtros tikslų derinimas. Būtina pažymėti, kad nėra vieno

universalaus regionų ekonomikos skatinimo metodo, kuris galėtų tikti visiems šalies probleminiams regionams, kad užtikrintų regiono ekonominį augimą ir tiktų visose situacijose. Siekiant regiono ekonominio augimo ir aukštos gyvenimo kokybės svarbu atlikti nuolatinį regiono situacijos stebėjimą, būtina laiku nustatyti esamą situaciją ir jos sukeltus iššūkius, adekvačiai vertinti regiono poreikius, jo potencialą ir galimybių ribas. Šis tarpregioninis poreikis lėmė sumanaus regiono koncepcijos atsiradimą. Įvertinus situaciją, galima priimti inovatyvius sprendimus, kurie leistų efektyviai reaguoti į socialinius ir ekonominius pokyčius.

#### **1.4. Regiono plėtros rodiklių sisteminė analizė**

Atsižvelgiant į regionų ekonominį augimą ir plėtrą nagrinėjančias teorijas tikslinga kiekvieną regioną vertinti kaip atskirą socialinę – ekonominę sistemą, identifikuojant svarbiausius jo plėtrą nulemiančius veiksnius. Sisteminė analizė – “teorinis tyrimo metodas, kurio pagrindas yra nagrinėjimas sudėtingo vientiso tyrimo objekto su daugybe elementų, jų visumos santykių ir ryšių“ (Higgins et.al., 2008, 6 p.). “Metodas skatina sisteminį požiūrį į tyrimo objektą ir padeda jį matyti platesniame kontekste“ (Šutavičienė, 2013, 15 p.). Šio metodo pagalba siekiama nustatyti regionų plėtros rodiklius, kurie leistų efektyviai vertinti regionų socialinę – ekonominę aplinką, identifikuoti probleminius regionus.

Kasmetinėje pasaulinio konkurencingumo indekso ataskaitoje, kurią kasmet sudaro Pasaulio ekonomikos forumas (Schwab, 2017), vertinama šalyse veikiančių institucijų veikla, infrastruktūra, makroekonomikos stabilumas, pradinis švietimas, aukštasis mokslas ir mokymai, prekių rinkos efektyvumas, darbo rinkos efektyvumas, finansinis raštingumas, technologinis pasirengimas, rinkos dydis, verslo pažangumas, inovacijos. Šios šalims taikomos vertinimo kryptys tinka atliekant sisteminę šalies probleminių regionų analizę. Verslo pažangumą regione matuoti galima pasitelkiant: vietinių tiekėjų skaičių, jų kokybę, klasterių plėtros galimybes, natūralius gamtinius konkurencinius pranašumus, vertės grandinės plotį, eksporto reglamentavimą, gamybos proceso inovatyvumą, rinkos plėtros galimybes. Prekių rinkos efektyvumas šalies probleminiame regione gali būti nustatomas pasitelkiant: konkurencingumo intensyvumą regione, masto ekonomikos dominavimą, antimonopolinės politikos efektyvumą, mokesčių poveikį, apmokestinimo lygį, verslo pradžių skatinančių programų egzistavimas, žemės ūkio politiką, prekybos kliūčių paplitimą. Daugelį šių modernių šalies, kartu ir regiono vertinimo kriterijų galima taikyti siekiant visapusiškai įvertinti probleminių regionų plėtrą, nustatyti silpnąsias puses bei identifikuoti regiono konkurencinį potencialą.

„Regionų plėtra ir regioninė politika Europos integracijos procesų kontekste atlieka labai svarbų vaidmenį, kuris įvardijamas daugelyje Europos Sąjungos dokumentų. Sėkmingai besivystantys Europos Sąjungos regionai gali užtikrinti ne tik sėkmingos ES kaip vieningo darinio

ekonominės veiklos perspektyvas, bet ir tolygų kiekvienos valstybės narės vystymąsi“ (Gedminaitė Raudonė, 2014, 15 p.). Tolydžios regionų plėtros siekimas yra nuolatinis procesas, kurio metu būtinas naujų aplinkybių vertinimas, naujų ekonominių sprendimų poreikių paieška, kurios leistų siekti darnaus regionų vystymosi nacionaliniu ir tarpnacionaliniu lygiu, ilgalaikio ir stabilaus ekonominio augimo ir palankių perspektyvų.

J. Bruneckienė ir kiti (2012) straipsnyje „Lietuvos – Latvijos pasienio regiono ekonominės – socialinės plėtros vertinimo specifika ir metodologinės gairės“ iškėlė idėją, kad Lietuvoje vienintelis Kauno regionas nesiribuoja su kitos šalies pasieniu, tai reiškia likusiems 9 regionams sąlyginai gali turėti poveikį šalia esančios užsienio teritorijos ekonominė, socialinė, kultūrinė, teisinė aplinka. Autorės straipsnyje išskyrė Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono veiklos sąlygų veiksnius ir rodiklius galinčius daryti poveikį regiono plėtrai. Pasienio regiono plėtros rodikliais įvardijami: žmogiškieji ištekliai (gyventojų skaičius ir migracija, gyventojų amžiaus struktūra), žinių ištekliai (studijų ir mokslo infrastruktūra), kapitalas ir investicinis patrauklumas (regiono investicinis patrauklumas), inžinerinė ir socialinė infrastruktūra (susisiekimo infrastruktūra, informacinės technologijos ir telekomunikacijos), socialinė infrastruktūra (sveikatos ir socialinės apsauga, kultūra ir sportas, viešasis saugumas), vietinės rinkos paklausa (vietinės rinkos paklausos mastas ir struktūra, materialinės gerovės lygis, žingeidumas), išorinės rinkos paklausa (eksporto rinkų dydis, turistinis patrauklumas), įmonių našumas ir konkuravimo strategijos (sukurtų darbo vietų skaičius ir našumas, sukuriama BVP dalis, pardavimų augimas), verslo struktūra (įmonių gausa ir ekonominis aktyvumas).

Kalbant apie darnų teritorinį vystymąsi, reikia apibrėžti darnaus vystymosi sąvoką. „Darnus vystymasis – tai dabartinės kartos iššūkis sukurti bendrą ir patrauklią viziją visoms kartoms“ (Constanza et. al., 2014, 4 p.). Apibendrinant mokslininkų atliktus darnaus vystymosi sampratos tyrimus, galima pažymėti, kad „darnumas neatsiejamas nuo gamybos pajėgumų išlaikymo ilguoju laikotarpiu, o vystymasis akcentuojamas, kaip socialinių tikslų siekimas, kuriuos visuomenė stengiasi maksimizuoti“ (Barasaitė, 2016, 17 p.).

2 lentelė. Lietuvos darnaus vystymosi rodikliai

Rodiklių grupė	Rodikliai
<p><b>Ekonomikos vystymosi rodikliai</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- BVP to meto kainomis, mln. Eur, BVP augimas, proc., bendrosios pridėtinės vertės augimas pagal ekonominės veiklos rūšis, proc.</li> <li>- BVP vienam gyventojui, Eur ir perkamosios galios standartu.</li> <li>- Valdžios sektoriaus bendroji skola, palyginti su BVP, proc.</li> <li>- Bendrosios investicijos, palyginti su BVP, proc., iš viso ir pagal sektorius.</li> <li>- Darbo našumas, Eur, šalies ir pagal ekonominės veiklos rūšis; darbo našumas vienam darbuotojui, perkamosios galios standartais.</li> <li>- Apdirbamosios gamybos įmonių sukurtos pridėtinės vertės dalis, kurią sudaro aukštųjų technologijų sektoriaus sukurta pridėtinė vertė, proc.</li> <li>- Ekologinių ūkių žemės plotas, tūkst. hektarų, ir iš viso žemės ūkio naudmenų ploto, proc.</li> <li>- Bendrosios pridėtinės vertės dalis, kurią sudaro turizmo sektoriuje sukurta pridėtinė vertė, proc. ir kt.</li> </ul>

2 lentelės tęsinys 24 puslapyje

<b>Socialinio vystymosi rodikliai</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- 15–64 metų asmenų užimtumo lygis, proc.</li> <li>- Nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygis, proc.</li> <li>- BVP dalis, kurią sudaro socialinės apsaugos išlaidos, proc.</li> <li>- Skurdo rizikos lygis, proc.</li> <li>- Pajamų pasiskirstymo koeficientas.</li> <li>- Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (iš viso ir pagal lytį), metais.</li> <li>- Naujagimių iki vienerių metų mirtingumas.</li> <li>- Asmenų, žuvusių dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius.</li> <li>- Švietimui skiriamos lėšos, BVP proc.</li> <li>- Kultūrai skiriamos lėšos, BVP proc.</li> <li>- Išlaidos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai, BVP proc.</li> <li>- Aukštojo mokslo studento finansavimo krepšelio dydis, Eur. ir kt.</li> </ul>
<b>Teritorijų vystymosi rodikliai</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Regiono BVP, tenkantis vienam gyventojui, ir santykis su šalies vidurkiu, proc.</li> <li>- Materialinės investicijos, tenkančios 1 gyv., mln. Eur, ir santykis su šalies vidurkiu, proc.</li> <li>- 15–64 metų gyventojų užimtumo lygis, proc., ir santykis su šalies vidurkiu.</li> <li>- nedarbo lygis, proc., ir santykis su šalies vidurkiu.</li> <li>- Regiono miškingumas, proc. ir kt.</li> </ul>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją (2009 m. rugsėjo 16 d. nutarimo Nr. 1247 redakcija, 35-39 p.)

Atsižvelgiant darnaus vystymosi koncepcijoje, esančioje Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2009, 35-39 p.) pateiktą rodiklių sąrašą (2 lentelė.), LSD išskirtus pagrindinius ekonominės, socialinės raidos rodiklius bei oficialių rodiklių gavimo galimybę regioniniu lygmeniu, atrinkti pagrindiniai regiono plėtrai įtaką darantys rodikliai, kurie pateikiami 2 ir 3 lentelėse.

3 lentelė. Regionų išsivystymo lygio rodiklių rinkinys

	<b>Socialinio ir ekonominio išsivystymo lygio įvertinimo rodikliai</b>
<b>Demografija</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Gyventojų skaičiaus augimas (sumažėjimas) proc.</li> <li>- Gyventojų skaičius 1 km<sup>2</sup>.</li> <li>- 1000 gyventojų tenka natūralios kaitos.</li> <li>- 1000 gyventojų tenka migracijos saldo.</li> </ul>
<b>Socialinė plėtra</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Gyventojų iki 15 m. ir per 65 m. skirtumas.</li> <li>- Gyventojų nuo 15 m. turinčių vidurinį išsilavinimą.</li> <li>- 100000 gyventojų tenka užregistruotų nusikaltimų.</li> <li>- Savižudybių skaičius tenkantis 100000 gyventojų.</li> <li>- Lengvieji automobiliai, tenkantys 1000 gyventojų.</li> <li>- Išlaidų mokslo tiriamajai veiklai (MTTP) santykis su BVP, proc.</li> </ul>
<b>Ekonominė plėtra</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- BVP dalis, tenkanti vienam gyventojui.</li> <li>- Metinis BVP augimas proc.</li> <li>- Investicijų bendrajam pagrindiniam kapitalui formuoti apimtis, tenkanti vienam gyventojui.</li> <li>- Investavimo intensyvumas (investicijų bendrajam pagrindiniam kapitalui formuoti dalis BVP).</li> <li>- Investicijų bendrajam pagrindiniam kapitalui formuoti apimties kitimas, proc.</li> <li>- BVP dalis, sukurta pramonės sektoriuje.</li> <li>- Disponuojamos pajamos, tenkančios vienam gyventojui.</li> <li>- Disponuojamų ir pirminių pajamų santykis.</li> <li>- Disponuojamų pajamų kitimas, proc.</li> </ul>
<b>Darbo rinka</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ekonominio aktyvumo lygis (nuo 15-64 m.), proc.</li> <li>- Užimtumo lygis (nuo 15-64 m.), proc.</li> <li>- Užimtumo lygio kitimas, proc. punktai.</li> <li>- Gyventojų, užimtų paslaugų sektoriuje, proc. nuo visų užimtųjų.</li> <li>- Gyventojų, užimtų pramonės sektoriuje, proc. nuo visų užimtųjų.</li> <li>- Nedarbo lygis, proc.</li> </ul>
<b>Viešojo infrastruktūra ir paslaugos</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Magistralinių kelių tinklas, km/1000 km<sup>2</sup>.</li> <li>- Geležinkelių linijų tinklas, km/1000 km<sup>2</sup>.</li> <li>- Lovų ligoninėse skaičius, tenkantis 100000 gyventojų.</li> <li>- Apgyvendinimo įstaigose vietų skaičius, tenkantis 100000 gyventojų.</li> </ul>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal A Kilijonienę, Ž Simanavičienę (2008, 144 p.)

Apžvelgiant 3 lentelėje pateiktus socialinio ir ekonominio išsivystymo lygio įvertinimo rodiklius, anot A Kilijonienės ir Ž Simanavičienės (2008, 144 p.), jie skirti regionų esamos socialinės ir ekonominės situacijos įvertinimui bei regiono išsivystymo trūkumų ir privalumų identifikavimui.

Nors skirtingi autoriai, R. Bagdzevičienė ir kt. (2005), J. Bruneckienė ir kt. (2011), J. Bruneckienė (2010), A. Kilijonienė ir kt. (2008), V. Snieška ir kt. (2009), L. Žitkus ir kt. (2013), naudoja skirtingą kiekį rodiklių, tačiau jie siekia regionų plėtrą vertinti naudodami:

- Makroekonominis rodiklis (pvz., nedarbo lygį, užimtumą, gyventojų pajamas, BVP).
- Ekonominės plėtros komponentus (pvz., viešąją fizinę (ekonominę ir socialinę) infrastruktūrą, darbo jėgos potencialą ir kokybę, technologijų paplitimą, fizinius ir finansinius išteklius).
- Kitus įvairius politinę, socialinę, finansinę, aplinkos būklę, atskirą ūkio šaką ar įmonių veiklą apibūdinančius rodiklius.

Regiono plėtra neatsiejama nuo konkurencingumo tarp ekonominės veiklos sektorių augimo, varžymosi, lenktyniavimo kurioje nors ūkio srityje tarp regionų bei regiono viduje. „Fiziniai bei juridiniai asmenys, užsiimantys verslu, nepriklausomai veikdami rinkoje riboja vienas kito galimybes dominuoti toje rinkoje ir skatina vartotojams reikalingų prekių bei paslaugų gamybą ir siekimą didinti jos efektyvumą“ (Stankūnas, 2009, 13 p.). Pasaulio Ekonomikos Forumo tyrimuose naudojamas konkurencingumo apibrėžimas – „ekonomikos sugebėjimas pasiekti ir išlaikyti ekonomikos augimo tempus“.

Kadangi „gebėjimas konkuruoti, kaip teigiamo užsienio prekybos balanso, palankaus verslo klimato, augančio BVP vienam gyventojui ir kitų makro veiksnių (šalies, regiono lygiu) bei vartotojui patrauklaus produktų kainos ir kokybės santykio, aukštų kokybės ir inovatyvumo standartų, plataus produkcijos asortimento ir kitų mikro veiksnių išraiška, yra labai reliatyvus“ (Malakauskaitė, Navickas, 2010, 64). Pažymėtina, kad mokslinėje literatūroje (Navickas., Malakauskaitė, 2010, 8 p.; Gapšys, 2013, 377 p.; Bruneckienė., Kilijonienė, 2011, 61 p.; Mitkutė, Nagreckaitė, 2005, 15-22 p.) išskiriamos įvairios konkurencingumo vertinimo metodikos, kurios skiriasi aprėptimi, vertinamais objektais ir tikslais. Pagal analizuotą literatūrą galima išskirti penkias konkurencingumo vertinimo metodikų grupes:

**1. Konkurencingumo rodiklių vertinimo metodikos.** Šiai grupei priklausančios metodikos yra dviejų pagrindinių tipų:

- *Kainų konkurencingumo vertinimo metodikos (analizuojami užsienio prekybos, valiutų kursų ir kt. rodikliai);*
- *Ne kainomis grįstos konkurencingumo vertinimo metodikos (analizuojami produkcijos patikimumo, kokybės ir kt. rodikliai).*

**2. Ekonomikos sektorių konkurencingumo vertinimo metodikos.**

- *Makroekonominių ir šakos įmonių ekonominės veiklos rezultatų analizės.*

- *Lyginamoji analizė, M. E. Porterio (1990 m.) „deimanto“ modelis bei Globalaus kapitalo prieinamumo indeksas.*

### **3. Regiono/ šalies lygmens konkurencingumo vertinimo metodikos.**

- *Europos konkurencingumo indeksas.*
- *Masačiusetso inovacijų ekonomikos indeksas.*
- *Huggins asociacijos D. Britanijos konkurencingumo indeksas.*

### **4. Tarptautinio lygmens konkurencingumo vertinimo metodikos.**

- *Pasaulio ekonomikos forumo skelbiami šalių, pasaulio regionų konkurencingumo indeksai.*
- *Tarptautinio vadybos plėtros instituto Pasaulinio konkurencingumo reitingas.*

### **5. Ekonominės politikos konkurencingumo vertinimo metodika. Masačiusetse įsteigto Paveldo fondo sukurtas Ekonominės laisvės indeksas.**

Šių rodiklių analizę ir vertinimą dažniausiai atlieka tarptautinės ekonominės institucijos, tokios kaip Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. OECD).

Plėtros rodikliai neatsiejami nuo regiono konkurencingumo vertinimo. Atliekant šakos įmonių ekonominės veiklos rezultatų analizę regionų aspektu, galima vertinti šalies regionų ekonomikos sektorių konkurencingumo lygį, išskirti potencialias verslo sektorių šakas Lietuvos probleminiuose regionuose. Pagal makroekonominių ir šakos įmonių ekonominės veiklos rezultatų analizės metodiką gali būti vertinami pagrindiniai makroekonominiai ir ūkio šakos rodikliai. Pavyzdžiui „šakos pardavimo apimtis“, – generuojama pridėtinė vertė, darbuotojų skaičius, be to, šiuos rodiklius galima lyginami su pasaulio ar ES šalių vidutiniais šakiniais rodikliais. Pažymėtina, kad ūkio šaka laikoma konkurencinga, jei jos lyginamoji dalis ir rodiklių vertės viršija pasaulio ar ES šalių pasirinktos ūkio šakos vidutinę lyginamąją dalį ir rodiklių vertes. Šios metodikos privalumas – galimybė palyginti gautus rezultatus su didesnio ekonominio regiono rodikliais. Siekiant išsamesnių analizės rezultatų, reikėtų stebėti pasirinktų rodiklių dinamiką ilguoju laikotarpiu.

Apibendrinant galima išskirti, kad daugelyje Europos Sąjungos šalių naudojami panašūs regionų plėtrai vertinti rodikliai. A. Kilijonienė, Ž. Simanavičienė ir kt. (2008, 144 p.) regionų socialinei ir ekonominei plėtrai įvertinti išskyrė 30 rodiklių, sugrupuotų į 5 grupes. R. Ginevičius, V. Podvezko (2009, 422-423 p.) išskyrė 87 regionų ekonominę ir socialinę plėtrą apibūdinančius rodiklius, sugrupuotus į 24 grupes. LSD išskyrė 44 pagrindinius ekonominės ir socialinės raidos rodiklius. Lietuvos Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003) yra išskirtas rodiklių sąrašas, suderintas su ES dokumentuose rekomenduojamais rodikliais. Rodikliai sugrupuoti pagal tris darnaus vystymosi sektorius: aplinkos būklę, ekonominį vystymąsi, socialinį vystymąsi ir teritorijų vystymąsi.

## 1.5. Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos regionų ekonominių veiklų skatinimas

Europos Sąjungos šalyse matomos dvi ekonominių veiklų skatinimo kryptys. Viena vertus, siekiama gerinti teisinę, ekonominę aplinką, apriboti verslo reguliavimą, liberalizuoti sąlygas verslui. Kita vertus, numatomos naujos verslo finansavimo priemonės, nukreiptos į smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą bei didesnę konkurencingumą, naujų darbo vietų kūrimą, regioninių skirtumų mažinimą subsidijuojamomis paskolomis ar mokestinėmis lengvatomis. „Dažniausiai Vakarų valstybių regionų ekonomikos plėtros priemonės nukreipiamos plėtoti depresines ir ekonomiškai silpnas teritorijas“. „Depresinių regionų gelbėjimo patirtis parodė, jog jų ekonominės plėtros stabilumo pagrindu tapo mokslui imlių ūkio šakų, paslaugų, turizmo sektorių plėtra“ (Bagdzevičienė ir kt. 2005, 30-31 p.).

2014 – 2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programoje išskiriama vienuolika prioritetinių Lietuvos ir jos regionų ekonominės veiklos skatinimo krypčių. Pagal anksčiau atliktą regiono plėtrą nusakančių rodiklių analizę atrinkti regiono plėtrai didžiausią poveikį turintys investiciniai prioritetai, tokie kaip mokslinė veikla ir inovacijos, smulkaus ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimą, darbo rinkos aktyvumo didinimą bei socialinės įtraukties skatinimą.

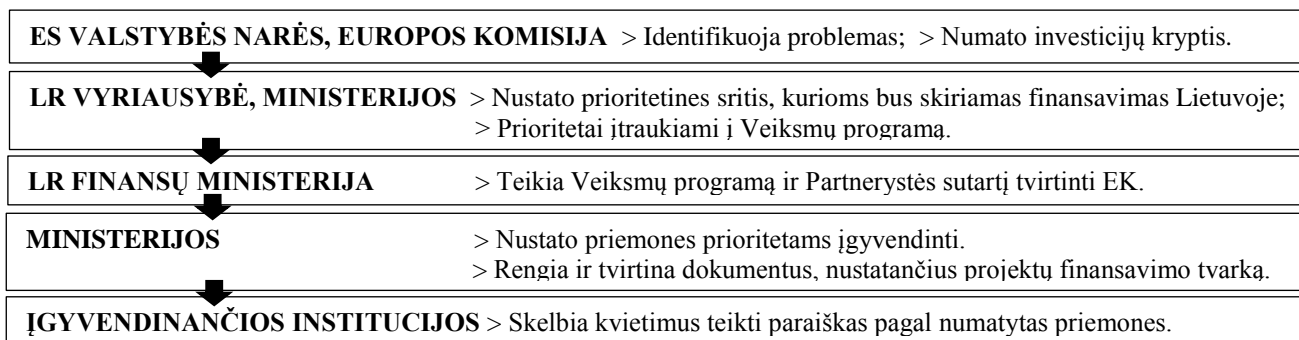
Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos prioritetinės kryptys Lietuvoje (2014, 11-18 p.):

1. Mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų skatinimas.
2. Informacinių ir ryšių technologijų prieinamumo, naudojimo skatinimas ir kokybės gerinimas.
3. Smulkiojo ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas.
4. Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių gamybos ir naudojimo skatinimas.
5. Prisitaikymo prie klimato kaitos, rizikos prevencijos ir administravimo skatinimas.
6. Aplinkos išsaugojimas bei apsauga ir išteklių veiksmingumo skatinimas.
7. Tvaraus transporto skatinimas ir silpnųjų vietų pagrindinėse tinklo infrastruktūroje šalinimas.
8. Užimtumo skatinimas ir darbo jėgos judrumo rėmimas.
9. Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu bei diskriminacija.
10. Investicijos į švietimą, gebėjimus ir mokymąsi visą gyvenimą.
11. Institucinių pajėgumų stiprinimas ir veiksmingas viešasis administravimas.

Kaip nustatomos finansavimo kryptys Europos Sąjungos fondų Lietuvoje (žiūrėti 6 pav.). Partnerystės sutartis ir 2014 – 2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių investicijų veiksmų programa, yra pagrindiniai dokumentai, pagal kuriuos Lietuvai skiriamos Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos 2014 – 2020 metų laikotarpiu.

Projektų finansavimui gauti iš Europos Sąjungos fondų teikiamos suinteresuotų pareiškėjų paraiškos. Kai Europos Sąjungos narės ir Europos komisija identifikuoja problemas ir numato investicijų kryptis, LR Vyriausybė ir ministerijos nustato prioritetines sritis, parengia veiksmų

programą. Ministerijoms suteikiama pagrindinė funkcija, – nustatyti priemonės prioritetams įgyvendinti, parengti ir patvirtinti projektų finansavimo tvarkos dokumentus. Pagal nustatytas priemones įgyvendinančios institucijos kviečia pareiškėjus teikti paraiškas. Projektai nukreipiami įvertinti: finansavimo tinkamumui bei naudai ir kokybės. Įgyvendinančios institucijos su atrinktais pareiškėjais pasirašo projektų sutartis. Paskutinis etapas, – projekto įgyvendinimas.



6 pav. Europos Sąjungos fondų finansavimo krypčių nustatymo schema

Šaltinis: 2014 – 2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje, [www.esinvesticijos.lt](http://www.esinvesticijos.lt)

Prioritetiniai Lietuvos ekonomikos skatinimo tikslai buvo nustatyti atsižvelgiant į strategijų „Europa 2020“ ir „Lietuva 2030“ prioritetines kryptis ir globalius iššūkius. Vertinant galimus iššūkius, buvo atsižvelgta į Lietuvos ir į visos Europos Sąjungos tendencijas, išdėstytas strategijoje „Europa 2020“, Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“, Europos Vadovų Tarybos išvadose, konkrečiai valstybei narei skirtose rekomendacijose, nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose, įvairiuose vertinimuose, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos, Pasaulio Banko, Europos Komisijos ataskaitose dėl Lietuvos ūkio plėtros perspektyvų.

„Europa 2020“ strategijoje daugiausiai dėmesio skiriama pažangaus, tvaraus, integralaus augimo skatinimui. Siekiama pašalinti struktūrinius Europos ekonomikos trūkumus, padidinti jos produktyvumą, konkurencingumą, palaikyti tvarią socialinės rinkos ekonomiką. „Europa 2020“ strategijos pagrindiniais tikslais nustatomi nacionaliniai šalių tikslai.

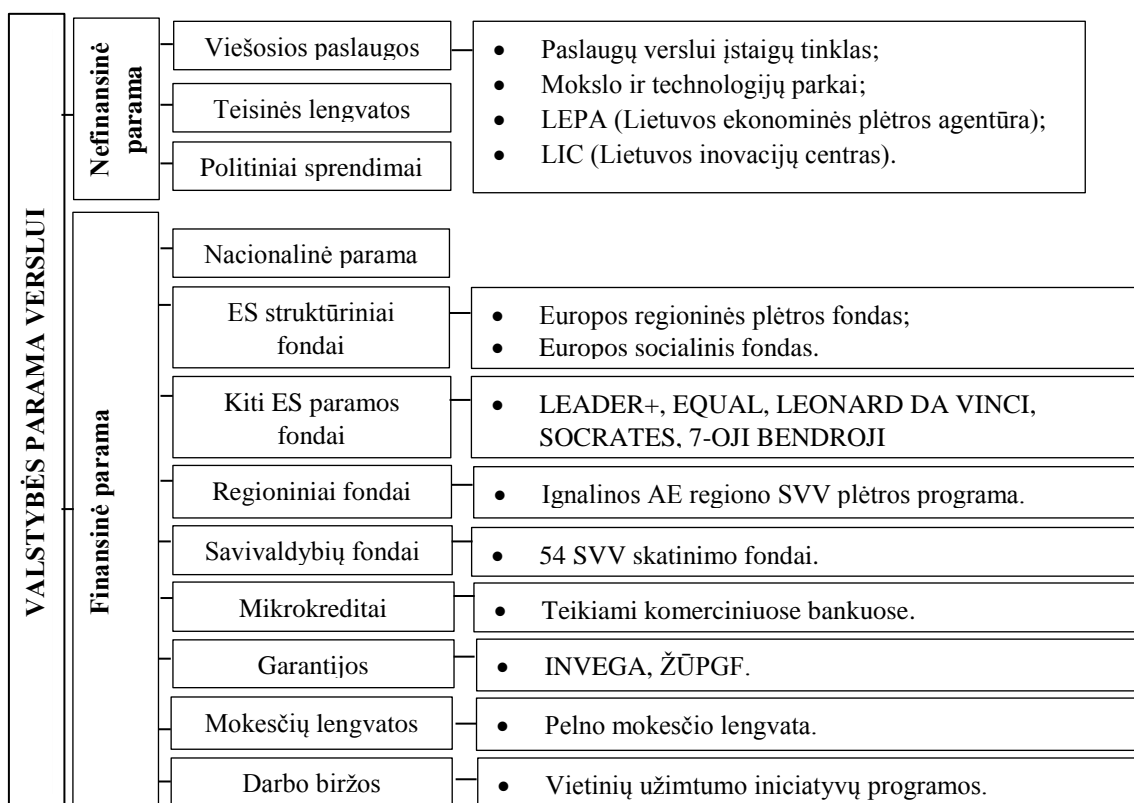
**„Europa 2020“ strategijos tikslai** (Europos Komisija, 2010, 31 p.):

- Padidinti 20 – 64 metų amžiaus gyventojų užimtumą nuo 69 proc. iki 75 proc.
- Pasiiekti tikslą investuoti 3 proc. BVP į MTTP, visų pirma sudarant geresnes sąlygas privačiam sektoriui investuoti į MTTP, ir parengti naują rodiklį inovacijų pažangai stebėti.
- Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, palyginti su dešimtojo dešimtmečio lygiu, sumažinti bent 20 proc., arba, jei sąlygų laikomasi, sumažinti 30 proc.; siekti, kad galutinio energijos suvartojimo atžvilgiu energijos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių dalis būtų padidinta iki 20 proc.; ir 20 proc. padidinti energijos vartojimo efektyvumą.
- Mokyklos nebaigusių asmenų dalį sumažinti nuo 15 proc. iki 10 proc.; didinti 30–34 metų gyventojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalį nuo 31 proc. iki bent 40 proc. 25 proc. sumažinti

europiečių, gyvenančių žemiau nacionalinės skurdo ribos, skaičių; 20 mln. žmonių būtų išlaisvinti iš skurdo.

**Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“** (2012 m. gegužės 15 d. Nr. XI-2015) tikslas paskatinti esminius visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuotis atvirai, kūrybingai ir atsakingai asmenybei.

Smulkus ir vidutinis verslas Lietuvoje, kaip ir visose kitose išsivysčiusiose pasaulio šalyse, tampa visuotinai pripažintu, vienu iš esminių ekonominio augimo ir nacionalinio konkurencingumo didinimo veiksnių. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra turi tiesioginę įtaką valstybės gebėjimui lygiavertiškai dalyvauti pasaulio ekonominiuose procesuose, veikiamuose globalizacijos, integracijos ir hiperkonkurencijos jėgų, bei lemia piliečių visuotinės gerovės sukūrimo perspektyvą. Lietuvoje vis dar formuojasi Vakarų valstybėse (JAV, D. Britanijoje, Vokietijoje ir kt. šalyse) nusistovėję smulčiojo verslo skatinimo modeliai. Anot, J. Trifonovos, Z. Tamašauskienės (2006, 48 p.) „laiku ir tikslingai suteikta mokesčių lengvata vėliau atsiperka kaip sėkminga investicija, kurios pasekmė – rezultatyviai veikiančios ir augančios įmonės, darbo vietų gausėjimas ir išaugusios valstybės biudžeto pajamos“. Valstybės paramą verslui galima išskirti į dvi formas, tai yra į finansinę ir nefinansinę (žiūrėti 7 pav.).



7 pav. Pagrindinės valstybės paramos verslui formos

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal L. Smagurauskienę (2009, 59 p.)

Anot, L. Smagurauskienės (2009, 58 p.) – „vienas vaizdžiausių būdų nusakyti paramos principus, kaip ir paslaugų atveju, būtų suskirstymas į dvi pagrindines kategorijas „Valstybė verslui“

ir „Verslas verslui“ – „B2B““. Pagal pirmąjį principą: ko gali verslas tikėtis iš valstybės, reikia išskirti du pagrindinius paramos būdus. „Tiesioginė parama teikiama per subsidijas, dotacijas ar kompensacijas“ (Smaguruskienė, 2009, 58 p.). „Netiesioginė parama – viešosios paslaugos lengvatinėmis sąlygomis, mokesčių lengvatos, paskolų garantijos, eksporto draudimas lengvatinėmis sąlygomis, teisinės lengvatos, palankūs politiniai sprendimai“ (Smaguruskienė, 2009, 58 p.).

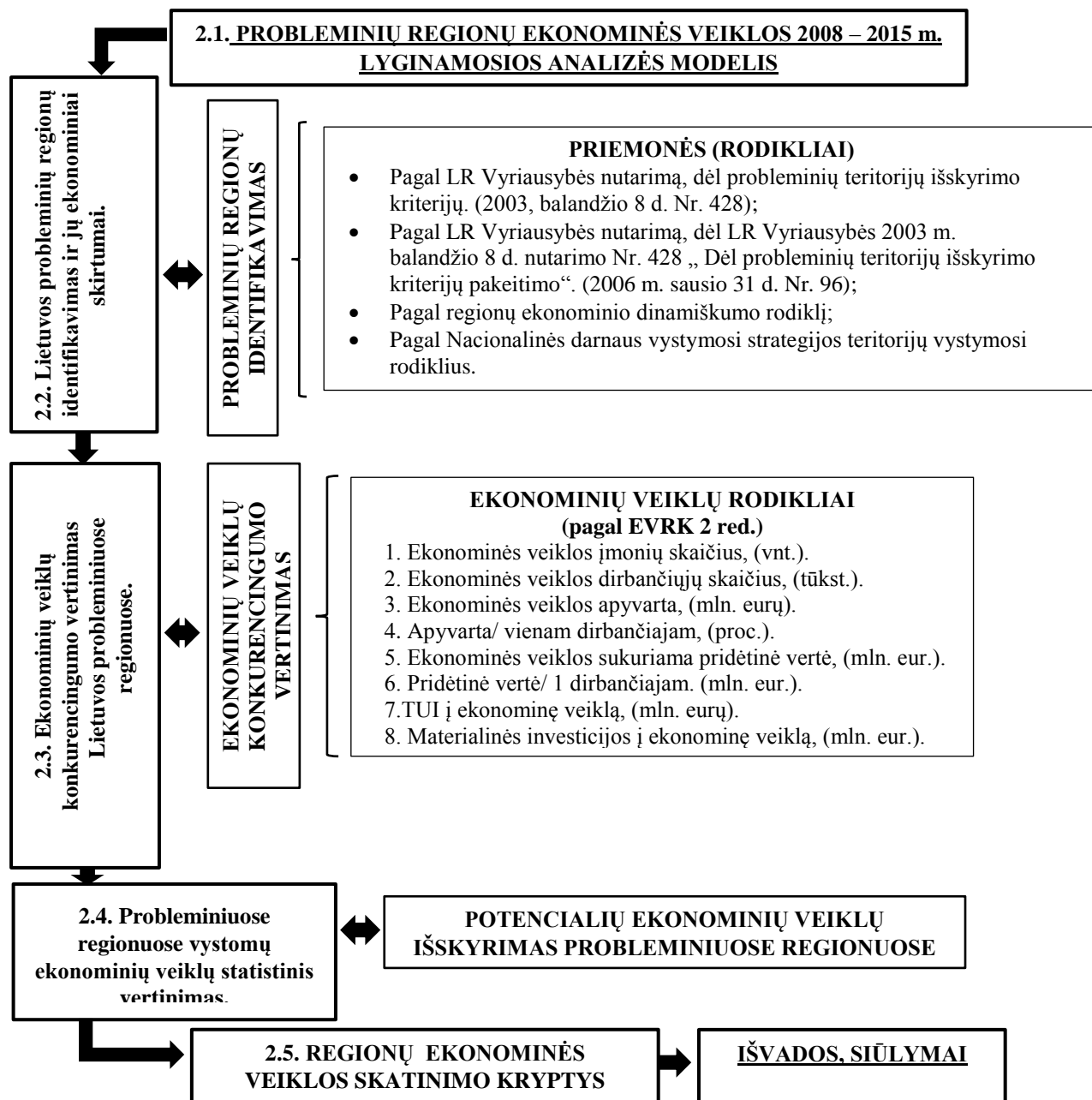
Lietuvoje verslas turi geras sąlygas gauti lengvai prieinamą, nemokamą informaciją, konsultacinę pagalbą bei pakankamas galimybes pasinaudoti keliolika paramos verslui rūšių: „valstybės finansine ir nefinansine parama, bei verslo organizacijų vidine ir išorine finansine bei nefinansine parama“ (Smaguruskienė, 2009, 64 p.). Nepaisant Lietuvoje sudarytų sąlygų verslui gauti paramą, J. Krasnickas (2015, 1 p.) išskiria silpnąsias puses, kurios gali turėti įtakos sėkmingai panaudoti 2014 – 2020 metų paramą regionams. Anot J. Krasnicko (2015, 1 p.), tai – „realios regioninės politikos nebuvimas, tikslinių teritorijų išskyrimo apribojimai, paramos verslui kryptių koncentravimas didžiuosiuose miestuose, mokslinių lengvatų investicijoms politikos nelankstumas“.

Apibendrinant svarbu paminėti, kad priklausomai nuo situacijos šalyje, LR Vyriausybė nuolat keičia verslo plėtros gaires, išskiria prioritėtines sritis. Kinta tiek remtinios sritys, tiek ir paramos formos. Periodiškai keičiamuose strateginiuose dokumentuose pasigendama paramos verslui priemonių tęstinumo ir kompleksiškumo. Sėkmingą ES paramos įsisavinimą lemia: prioritėtinės srities ir pareiškėjo plėtros tikslų atitikimas, verslo finansinė padėtis, gebėjimas pasinaudoti žiniomis.

## II. LIETUVOS PROBLEMINIŲ REGIONŲ EKONOMINĖS VEIKLOS LYGINAMOJI ANALIZĖ

### 2.1. Lietuvos probleminių regionų ekonominės veiklos lyginamosios analizės metodika

Siekiant identifikuoti probleminius Lietuvos regionus, atlikti šių regionų ekonominių veiklų lyginamąją analizę, numatyti šių regionų ekonominės veiklos stiprinimo kryptis bei priemones, pasirinktas 2008 – 2015 metų laikotarpis. Empirinės dalies analizei atlikti naudojami Lietuvos statistikos departamento, jo leidinių ir Lietuvos darbo biržos viešai skelbiami metiniai duomenys.



8 pav. Probleminių regionų ekonominės veiklos 2008 – 2015 m. lyginamosios analizės modelis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017

Atsižvelgiant į Lietuvos probleminių regionų išskyrimo bei jų ekonominės veiklos analizės galimybes, sudarytas lyginamosios analizės atlikimo modelis, kuris yra pateikiamas 8 paveiksle.

Lietuvos probleminių regionų analizė atliekama keliais etapais: pirmas – probleminių regionų identifikavimas, antras – ekonominės veiklos konkurencingumo vertinimas Lietuvos probleminiuose regionuose, trečias – statistinių verslumo rezultatų probleminiuose regionuose analizė (potencialių verslo šakų išskyrimas probleminiuose regionuose), ketvirtas – pateikiamos ekonominės veiklos skatinimo kryptys.

**Pirmas etapas.** Probleminių Lietuvos regionų identifikavimas, 2.2. skirsnyje, atliktas taikant loginio palyginimo, indukcijos ir dedukcijos, statistinių duomenų sisteminės ir grupinės analizės metodus. Probleminių Lietuvos regionų identifikavimo metodika:

1. Lietuvos probleminių regionų identifikavimas pagal LR Vyriausybės nutarimą dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų (2003 m. balandžio 8 d. Nr. 428).
2. Lietuvos probleminių regionų identifikavimas pagal LR Vyriausybės nutarimą dėl LR Vyriausybės 2003 m. balandžio 8 d. nutarimo Nr. 428 „Dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų“ pakeitimo (2006 m. sausio 31 d. Nr. 96).
3. Lietuvos probleminių regionų dinamiškumo vertinimas pagal Ž. Gedminaitės-Raudonės (2011, 76 p.) metodiką.
4. Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2009) išskirtų teritorijų (regionų) vystymosi rodiklių statistinių pokyčių lyginamoji analizė Lietuvos regionuose.

**Antras etapas.** Ekonominės veiklos konkurencingumo vertinimas Lietuvos probleminiuose regionuose, 2.3. skirsnyje, atliktas taikant loginio palyginimo, statistinių duomenų sisteminės, grupinės analizės metodus. Pasinaudojant V. Navicko ir A. Malakauskaitės straipsnyje (2010, 8 p.) pateiktais pagrindiniais ekonominės veiklos (pagal EVRK 2 red.) konkurencingumo rezultatų vertinimo rodikliais, atliktas probleminių ir mažiau probleminių regionų konkurencingumo vertinimas.

**Trečias etapas.** 2.4. skirsnyje atliktas vystomų ekonominių veiklų (pagal EVRK 2 red.) statistinis vertinimas. Šiame skirsnyje potencialių verslo veiklų išskyrimui probleminiuose regionuose buvo skaičiuotas geografinės koncentracijos indeksas – LQ (pagal 8 formulę), apskaičiuotas lokalizacijos pagal ekonominėje veikloje užimtų darbuotojų skaičių lygis procentais (pagal 10 formulę), regiono specializacijos veikloje pagal užimtų darbuotojų skaičių lygis procentais buvo apskaičiuotas pagal 9 formulę. 2.4. skirsnyje naudotasi R. Jucevičiaus, E. Rybakovo ir kitų autorių (2007, 18-19 p.) aprašytomis metodinėmis priemonėmis pramonės klasterių identifikavimui jas pritaikant potencialioms ekonominėms veikloms probleminiuose Lietuvos regionuose vertinti.

**Ketvirtas etapas.** 2.5. skirsnyje naudojantis anksčiau atliktu probleminių ir mažiau probleminių regionų vystomų ekonominių veiklų vertinimu ir Lietuvos Vyriausybės patvirtinta regionų integruotų teritorijų vystymo programų medžiaga, numatomos regionų ekonominės veiklos skatinimo kryptys. Susistemintos regionų probleminės ir pranašumą įgyjančios sritys.

**Lyginimas.** Lyginamuoju metodu siekiama tirti kompleksines panašumų ir skirtumų tarp kelių probleminių bei mažiau probleminių regionų ekonominių veiklų struktūras. Lyginamojo tyrimo metodologinė esmė – „tai metodas, grindžiantis teiginius apie objektų, reiškinių: panašumus ir skirtumus. Lyginimo metu sugretinami mažiausiai du objektai jų tarpusavio santykio apibrėžimo tikslu. Lyginant nustatomos reiškinių kiekybinės ir kokybinės charakteristikos, konstruojamos analogijos ir klasifikacijos, įvertinamas būties ir pažinimo turinys“ (Juraitė, 2005, 1 p.).

Analizuojant Lietuvos probleminių regionų makroekonominių rodiklių dinamiką naudojami šie skaičiavimo metodai:

- Aritmetinis vidurkis. Pasak S. A. Martišiaus, V. Kėdaičio (2013, 180 p.), tiriant socialinius – ekonominius reiškinius, itin dažnai naudojami statistiniai vidurkiai. „Aritmetinis vidurkis tik apytiksliai lygus populiacijos vidurkiui  $\mu_x$ . Aišku, kad paėmus kitą imtį, jos vidurkis  $\bar{x}$  bus kitoks, bet tikriausiai visi šie vidurkiai tarpusavyje skirsis nedaug. Be to, kuo imtis didesnė, tuo  $\bar{x}$  nuokrypis nuo  $\mu_x$  bus mažesnis“ (Lapinskas, 2010, 6 p.). Vienas iš dažniausiai naudojamų statistinių vidurkių yra aritmetinis vidurkis. Jis būna paprastas arba svertinis. Paprastas aritmetinis vidurkis  $\bar{x}$  apskaičiuojamas taikant formulę:

$$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i, \quad (1)$$

čia  $\bar{x}$  – paprastas aritmetinis vidurkis;

$x_i$  – individuali požymio reikšmė;

$n$  – reikšmių skaičius.

- Absolūtus pokytis – dinamikos eilutės dviejų lygių skirtumas. Anot S. A. Martišiaus, V. Kėdaičio (2013, 360 p.), jis parodo dinamikos eilutės lygio padidėjimą arba sumažėjimą ir gali turėti teigiamą arba neigiamą ženklą. Gali būti apskaičiuojamas baziniu ir grandininiu būdu.

Baziniu būdu: 
$$\Delta y = y_n - y_0, \quad (2)$$

Grandininiu būdu: 
$$\Delta y = y_n - y_{n-1}, \quad (3)$$

čia  $\Delta y$  – absoliutus padidėjimas (sumažėjimas);

$y_n$  – ataskaitinio laikotarpio dinamikos eilutės lygis;

$y_0$  – bazinis (pradinis) dinamikos eilutės lygis;

$y_{n-1}$  – dinamikos eilutės lygis, esant prieš lygį  $y_n$ .

- Didėjimo (kitimo) tempas. Pasak S. A. Martišiaus, V. Kėdaičio (2013, 360 p.), „kitimo tempas – tai dviejų dinamikos eilutės lygių santykis. Jis rodo, kiek kartų padidėjo ar sumažėjo reiškinio lygis šiuo laikotarpiu praėjusio laikotarpio atžvilgiu“. Koeficientas gali būti skaičiuojamas baziniu ir grandininiu būdu.

Baziniu būdu: 
$$T_d = \frac{y_n}{y_0} \cdot 100, \quad (4)$$

$$\text{Grandininiu būdu:} \quad T_d = \frac{y_n}{y_{n-1}} \cdot 100, \quad (5)$$

čia  $T_d$  – didėjimo (mažėjimo) tempo koeficientas;

- Padidėjimo (sumažėjimo) tempas. Rodiklis parodo reikšmės pasikeitimą procentais, kai ataskaitinis laikotarpis prilyginamas nuliui. „Padidėjimo (sumažėjimo) tempas išreiškiamas tiek absoliutiniais, tiek santykiniais dydžiais. Rodiklio reikšmė gali būti teigiama (rodo, kad padidėjo reiškinys), neigiama (sumažėjo) ir lygi nuliui (reiškinys nepakito)“ (Martišius ir kt., 2013, 360 p.). Rodiklis gali būti skaičiuojamas baziniu ir grandininiu būdu.

$$\text{Baziniu būdu:} \quad T_p = \frac{y_n - y_1}{y_1} \cdot 100 = \frac{\Delta y}{y_0} \cdot 100, \quad (6)$$

$$\text{Grandininiu būdu:} \quad T_p = \frac{y_n - y_{n-1}}{y_{n-1}} \cdot 100 = \frac{\Delta y}{y_{n-1}} \cdot 100, \quad (7)$$

čia  $T_p$  – bazinis didėjimo (mažėjimo) tempas;

$y_{n-1}$  – prieš ataskaitinį lygį esantis dinamikos eilutės lygis;

$y_0$  – bazinis dinamikos eilutės lygis;

$y_n - y_{n-1}$  – absoliutus padidėjimas;

$\Delta y$  – absoliutus padidėjimas.

Šie rodikliai naudojami, vertinant probleminių regionų ekonominių veiklų rezultatų rodiklius: šakos įmonių skaičiaus, pridėtinės vertės, apyvartos, bendrojo vidaus produkto, nedarbo lygio, dirbančiųjų (užimtųjų) skaičiaus, tiesioginių užsienio investicijų, materialinių investicijų ir kitų ekonominių rodiklių pokyčius.

- Regioninis koeficientas, „taip pat vadinamas geografinės koncentracijos indeksu (angl. *location quotient* –  $LQ$ ), yra plačiausiai paplitęs regioninių industrinių klasterių identifikacijos ir jų santykinės koncentracijos vertinimo instrumentas“ (Jucevičius ir kt., 2007, 18 p.). Regioninis koeficientas apskaičiuojamas taikant formulę:

$$LQ = (E_{ij}/E_j)/(E_{in}/E_n) \text{ arba } LQ = (E_{ij}/E_{in})/(E_j/E_n), \quad (8)$$

čia  $E_{ij}$  – užimtumas  $i$  pramonėje  $j$  regione;

$E_j$  – bendras užimtumas  $j$  regione;

$E_{in}$  – nacionalinis užimtumas  $i$  pramonėje;

$E_n$  – bendras nacionalinis užimtumas.

Jeigu geografinės koncentracijos indeksas viršija 1.0, „tai parodo, kad santykinis užimtumas tam tikrame regione tam tikroje ekonominėje veikloje yra aukštesnis negu vidutinis šalies užimtumas. Atitinkamai regioninis koeficientas žemiau 1.0 rodo žemesnį nei vidutinį santykinį užimtumą tam tikroje regiono ekonominėje veikloje. Jeigu regioninis koeficientas viršija 1.25, tai rodo regioninę specializaciją konkrečioje ekonominėje veikloje“ (Jucevičius ir kt., 2007, 18 p.).

- Veiklos (gamybos) specializacijos rodiklis parodo konkrečios ekonominės veiklos sudaromą dalį bendroje  $i$  šalies arba regiono veiklos (gamybos) struktūroje (Jucevičius ir kt., 2007, 19 p.). Rodiklis apskaičiuojamas taikant formulę:

$$s_i^k = \frac{y_i^k}{\sum_k y_i^k}, \quad (9)$$

čia  $y_i^k$  –  $k$  ekonominės veiklos (pramonės) gamybos apimtis  $i$  šalyje arba regione.

- Geografinės koncentracijos (lokalizacijos) rodiklis, anot R. Jucevičiaus ir kt. (2007, 19 p.) „parodo konkrečios  $i$  šalies ar regiono sudaromą dalį visoje  $k$  ekonominėje veikloje (pramonės gamyboje)“. Lokalizacijos rodiklis apskaičiuojamas taikant formulę:

$$l_i^k = \frac{y_i^k}{\sum_i y_i^k}, \quad (10)$$

čia  $y_i^k$  –  $k$  ekonominės veiklos (pramonės) gamybos apimtis  $i$  šalyje arba regione.

## 2.2. Lietuvos probleminių regionų identifikavimas ir jų ekonominiai skirtumai

Šiame darbo skirsnyje vertinami Lietuvos regionų ekonominio augimo veiksniai. A. Šneiderienė ir V. Juščius (2014, 142 p.) pažymi, kad „praktinis regionų plėtros teorijų teiginių taikymas ir augimo veiksnių identifikavimas yra labai mažai nagrinėta sritis“. Regiono ekonominio augimą sąlygojančių rodiklių analizė svarbi, nes daugelyje pasaulio šalių ar regionų ekonomikos augimas mažina skurdo rodiklius, skatina darnų teritorijų vystymą. Kadangi nėra universalus modelio, skirto įvertinti regiono ekonominę situaciją, jį išskiriant iš kitų regionų konteksto, kaip pažangų ar problemišką, probleminio regiono identifikavimui vadovaujamosi kelių mokslininkų atliktais tyrimais ir Lietuvos Respublikos priimtais nutarimais dėl probleminių teritorijų išskyrimo.

A. Nausėda ir T. Tamošiūnas (2009, 183-184 p.) moksliniame straipsnyje vertino Lietuvos Respublikos regionų vystymosi rodiklius remdamasis Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2009, 35-39 p.) išskirtų teritorijų vystymosi rodiklių tarpregioniniu lyginimu. Ž. Gedminaitė-Raudonė (2011, 76 p.) atliko Lietuvos regionų ekonominio dinamiškumo vertinimą. Darbe naudotasi mokslininkės iškelta regionų ekonominio dinamiškumo prielaida, probleminiams regionams Lietuvoje išskirti. Taip pat išskiriant probleminius regionus naudotasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 8 d. priimtu nutarimu dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų (Nr. 428), 2006 m. sausio 31 d. nutarimu dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų pakeitimo (Nr. 96) ir 2011 m. gegužės 18 d. nutarimu dėl probleminių teritorijų plėtros programų patvirtinimo (Nr. 588).

4 lentelėje pateikiami Lietuvos Respublikos probleminių regionų atrinkimo kriterijai 2015 m., pagal LR Vyriausybės nutarime, pateikiamus susistemintus probleminių teritorijų išskyrimo kriterijus (2003 m. balandžio 8 d. Nr. 428). Regionų išskyrimui pasitelktas BVP, tenkantis vienam gyventojui,

kuris negali būti žemesnis nei 75 proc. šalies vidurkio. Alytaus, Marijampolės, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Utenos regionai šios sąlygos 2015 m. duomenimis netenkino, jų sukuriama BVP dalis, tenkanti vienam teritorijos gyventojui, nesiekė 75 proc. šalies rodiklio. Pažymėtina, kad šis problemiškos arba finansiškai remtos teritorijos metodas taikomas ES sanglaudos politikoje. „Sanglaudos politika įgyvendinama visuose ES regionuose, tačiau didžioji dalis struktūrinių fondų paramos skiriama NUTS 2 lygio regionams, kurių BVP vienam gyventojui mažesnis nei 75 proc. ES 28 vidurkio“ (<http://ec.europa.eu>). TUI tenkančios 1 gyventojui eurai buvo žemesnės už šalies vidurkį visuose regionuose, išskyrus Vilniaus. Materialinių investicijų dydis tenkantis 1 gyventojui, buvo aukštesnis už Lietuvos vidurkį tik Klaipėdos ir Vilniaus regionuose. Nedarbo lygio rodiklis atskleidė Alytaus regiono, kur rodiklis buvo 69 proc. aukštesnis už šalies vidurkį, Utenos regiono, kurio rodiklis buvo 54 proc. aukštesnis už šalies vidurkį, Šiaulių regiono – 43 proc. aukštesnis, Panevėžio – 32 proc. nepalankią padėtį. LR Vyriausybės nutarime (2003 m. balandžio 8 d. Nr. 428) minimas ekonominio aktyvumo rodiklis, kuris taip pat yra vienas iš problemiškos teritorijos identifikavimo rodiklių. Jis 2015 m. Lietuvos Respublikoje siekė 74 proc., laikoma norma, kai regioninis rodiklis nėra žemesnis už šalies vidurkį. Aukštesnis užimtumo lygis nustatytas tik Kauno, Klaipėdos, Tauragės, Vilniaus regionuose. Gyventojų migracija mažiausia buvo Kauno, Klaipėdos, Vilniaus regionuose.

4 lentelė. Lietuvos probleminių regionų identifikavimas 2015 m., pagal LR Vyriausybės nutarimą dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų (2003 m. balandžio 8 d. Nr. 428)

Regionas	BVP tenkantis 1 gyventojui (eurai) yra mažesnis nei 75 proc. šalies vidurkis (proc.)	TUI tenkantis 1 gyventojui (eurai) yra mažesnis už šalies vidurkį. (eur.)	Materialinės investicijos 1 gyventojui (eurai) yra mažesnis už šalies vidurkį. (eur.)	Nedarbo lygis (proc.) yra 25 proc. aukštesnis už šalies vidurkį. (proc.)	Ekonominio aktyvumo rodiklis yra mažesnis už šalies vidurkį. (proc.)	Gyventojų migracija iš probleminės teritorijos (proc.) yra didesnė už šalies vidurkį. (proc.)
<b>Lietuvos Respublika</b>	<b>100</b>	<b>4673</b>	<b>2020</b>	<b>-</b>	<b>74</b>	<b>-0,8</b>
Alytaus regionas	64	949	1784	69	73	-1,2
Kauno regionas	98	2612	1806	-21	74	-0,6
Klaipėdos regionas	102	3732	2802	-34	76	-0,7
Marijampolės regionas	61	944	1098	14	72	-1,3
Panevėžio regionas	75	1369	1011	32	72	-1,2
Šiaulių regionas	74	641	1392	43	71	-1,3
Tauragės regionas	56	243	787	0	75	-1,3
Telšių regionas	72	1867	1271	13	72	-1,3
Utenos regionas	64	1375	1243	54	72	-1,1
Vilniaus regionas	145	11830	2723	-16	77	-0,2

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Apibendrinant makroekonominę situaciją Lietuvos probleminiuose regionuose pagal 4 lentelėje pateikiamus 2015 metų duomenis, išsiskyrė 3 regionų grupės: probleminiai, mažiau probleminiai ir

neprobleminiai. 9 paveiksle pateikiamas Lietuvos Respublikos regionų pasiskirstymas pagal problemišumą.

**Probleminis regionas** – BVP dalis, tenkanti 1 gyventojui (eurais), yra mažesnis nei 75 proc. šalies vidurkio. TUI ir materialinių investicijų dalis, tenkanti 1 gyventojui, yra žemesnė už šalies vidurkį. Registruotas nedarbo lygis yra 25 proc. aukštesnis už šalies vidurkį. Ekonominio aktyvumo rodiklis, ekonomiškai aktyvių gyventojų ir visų 15 – 64 metų teritorijos gyventojų skaičiaus santykis (procentais), yra mažesnis už šalies vidurkį. Bei gyventojų migracija iš probleminės teritorijos (procentais) yra didesnė už šalies vidurkį. Šiai regionų grupei priskiriami Alytaus, Utenos, Šiaulių regionai.

**Mažiau probleminis regionas** – kuris netenkina bent vieno iš 4 lentelėje pateiktų probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų. Šiai regionų grupei priskiriami Marijampolės, Panevėžio, Telšių regionai.

**Neprobleminis regionas** – kuris netenkina bent dviejų iš 4 lentelėje pateiktų probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų. Šiai regionų grupei priskiriami Kauno, Klaipėdos, Tauragės, Vilniaus regionai.



9 pav. Lietuvos regionų pasiskirstymas pagal problemišumą 2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

2006 m. sausio 31 d. LR Vyriausybė priėmė nutarimą dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų pakeitimo (Nr. 428), kuriame numatomos dvi probleminės teritorijos sąlygos. Pirmą sąlyga – „vidutinis metinis registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis 60 procentų ir

daugiau didesnis už šalies vidurkį“. Antra sąlyga – „vidutinis metinis socialinės pašalpos gavėjų ir gyventojų santykis 60 procentų ir daugiau didesnis už šalies vidurkį“. Pagal šiame Vyriausybės nutarime išskirtus kriterijus atlikti skaičiavimai, kurie pateikiami 5 lentelėje.

Pagal 5 lentelės duomenis galima teigti, kad Alytaus, Panevėžio, Utenos, Tauragės, Marijampolės regionuose buvo didžiausias vidutinis metinis socialinės pašalpos gavėjų ir gyventojų santykis lyginant su Lietuvos vidurkiu. Alytaus regione rodiklis buvo 51,5 proc. aukštesnis už Lietuvos vidurkį. Reikia paminėti pažangius Lietuvos regionus, kuriuose socialinės pašalpos gavėjų ir gyventojų santykis buvo žemesnis už Lietuvos metinį rodiklį, tokie regionai yra: Vilniaus – 32,0 proc., Klaipėdos – 30,3 proc., Kauno – 12,5 proc.

Vertinant registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykio situaciją regionuose, pastebėta analogiška anksčiau aptarto rodiklio situacija. Nepalankiausia situacija nustatyta Alytaus, Utenos, Tauragės, Marijampolės, Panevėžio regionuose. Vidutinis metinis registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus santykis mažesnis už šalies vidurkį buvo atitinkamai: Vilniaus – 16,1 proc., Kauno – 12,6 proc., Klaipėdos – 9,2 proc. regionuose.

5 lentelė. Lietuvos probleminių regionų identifikavimas 2015 m., pagal LR Vyriausybės nutarimą „dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų“ pakeitimo, Nr. 96

Regionas	2015 m.			
	Vidutinis metinis socialinės pašalpos gavėjų ir gyventojų skaičiaus santykis (proc.)	Vidutinis metinis socialinės pašalpos gavėjų ir gyventojų santykio skirtumų regionuose palyginimas su šalies vidurkiu (proc.)	Vidutinis metinis registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus santykis (proc.)	Vidutinis metinis registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykio skirtumų regionuose palyginimas su šalies vidurkiu (proc.)
<b>Lietuvos Respublika</b>	3,8	-	8,7	-
Alytaus regionas	5,8	<b>51,5</b>	12,3	<b>41,4</b>
Kauno regionas	3,3	<b>-12,5</b>	7,6	<b>-12,6</b>
Klaipėdos regionas	2,7	<b>-30,3</b>	7,9	<b>-9,2</b>
Marijampolės regionas	5,1	<b>33,8</b>	10,3	<b>18,4</b>
Panevėžio regionas	5,4	<b>41,0</b>	10,2	<b>17,2</b>
Šiaulių regionas	4,6	<b>21,5</b>	9,0	<b>3,4</b>
Tauragės regionas	5,6	<b>46,6</b>	11,5	<b>32,2</b>
Telšių regionas	4,6	<b>21,8</b>	9,7	<b>11,5</b>
Utenos regionas	5,7	<b>49,6</b>	12,3	<b>41,4</b>
Vilniaus regionas	2,6	<b>-32,0</b>	7,3	<b>-16,1</b>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Būtina pažymėti, kad gauti rezultatai neleidžia identifikuoti nė vieno iš dešimties regionų kaip problemiškos teritorijos, nes rodikliai turėtų viršyti 60 procentų šalies vidurkio. Galima daryti prielaidą, kad Vyriausybės nutarimu Nr. 428 išskirti rodikliai, probleminių teritorijų identifikavimui, tikslingi skaičiuojant savivaldybių ribose.

10 paveiksle pateikiamos Lietuvos Respublikos probleminės savivaldybės, jos išskiriamos LR Vyriausybės (2011 m. gegužės 18 d.) nutarime dėl probleminių teritorijų plėtros programų patvirtinimo (Nr. 588). 2011 – 2013 metų laikotarpiui išskirta 14 savivaldybių, kurioms skiriamas

tikslinis finansavimas. Klaipėdos regione tokia savivaldybė pripažinta Skuodo rajono savivaldybė, Telšių regione – Mažeikių rajono savivaldybė, Šiaulių regione: Akmenės, Joniškio, Kelmės rajono savivaldybės, Panevėžio regione – Pasvalio, Rokiškio rajono savivaldybės, Utenos regione – Ignalinos rajono savivaldybė, Vilniaus regione: Švenčionių, Šalčininkų rajono savivaldybės, Alytaus regione: Lazdijų, Druskininkų rajono savivaldybės, Kauno regione – Jonavos rajono savivaldybė, Tauragės regione – Jurbarko rajono savivaldybė. Vieninteliame Marijampolės regione nebuvo išskirta tikslinė probleminė savivaldybė.



10 pav. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu pripažintos šalies probleminės teritorijos  
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Vyriausybės nutarimą, dėl probleminių teritorijų plėtros programų patvirtinimo (2011 m. gegužės 18 d. Nr. 588)

Pasak J. Morkūno (2014), vertinant tikslinių teritorijų paramos įsisavinimo kryptis ir patirtį, svarbu, kad „tikslinės teritorijos išskiriamos ir parama skiriama būtų siekiant miestų ar savivaldybių specializacijos. Tokiu būdu būtų ieškoma savo unikalių stiprybių, siekiant pritraukti investicijas ir gyventojus. Projektai „bus gražu“ neturėtų būti finansuojami“ (Morkūnas, 2014, 47 p.). Parama probleminių teritorijų skatinimui neturėtų būti sutelkta vien kompleksiskai plėtojamai urbanistinei infrastruktūrai, gyvenamosios aplinkos patrauklumo didinimui, daugiabučių atnaujinimui, socialinio būsto plėtrai, darniai socialiniai-ekonominei aplinkai svarbus smulkaus ir vidutinio verslo skatinimas, užimtumo didinimas, nedarbo mažinimas, tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas ir išlaikymas, paramos verslui įsisavinimas.

**Lietuvos probleminių regionų ekonominio dinamiškumo vertinimas.** Anot Ž. Gedminaitės-Raudonės (2011, 76 p.) ekonominę regiono padėtį ir jo konkurencingumą apibendrintai rodo bendrasis vidaus produktas (BVP), tenkantis vienam gyventojui. Autorės straipsnyje ekonominiam regiono dinamiškumui charakterizuoti buvo naudojamas „regiono ekonominio potencialo matavimo būdas, kurį siūlo ir plačiai naudoja Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO), lygindama situaciją atskirose valstybėse“ (Gedminaitė-Raudonė, 2011, 76 p.). Pagal šios organizacijos ir Ž. Gedminaitės-Raudonės (2011) siūlomą metodiką Lietuvos regionai buvo klasifikuojami pagal ekonominį dinamiškumą, kuris matuojamas įvertinant užimtųjų dalies (15–64 m. amžiaus gyventojų skaičiaus) augimą regione 2008 – 2015 m. (žiūrėti 11 pav.). Vertinant situaciją Lietuvos probleminiuose regionuose pagal ekonominį dinamiškumą 2008 – 2015 metų laikotarpiu (LR regionų užimtumo dinamikos analizės rezultatus žiūrėti 1 priede), išsiskyrė 3 regionų grupės: dinamiški, mažiau dinamiški ir nedinamiški regionai.



11 pav. Lietuvos regionų pasiskirstymas pagal ekonominį dinamiškumą 2008–2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

**Dinamiški regionai**, kuriose užimtųjų dalies (iš 15 – 64 m. amžiaus gyventojų) pokytis 2008 – 2015 metų laikotarpiu vidutiniškai per metus siekė nuo 0,01 iki 25,05 procentinio punkto. Šiai regionų grupei galima priskirti: Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Tauragės, Telšių, Vilniaus regionus.

**Mažiau dinamiški regionai**, kurių atitinkamo rodiklio reikšmė siekė nuo minus 4,99 iki 0,00 procentinio punkto per 2008 – 2015 m. Mažiau dinamiški yra Alytaus, Panevėžio, Šiaulių regionai.

**Nedinamiški regionai**, kurių atitinkamo rodiklio reikšmė siekė nuo minus 15,44 iki minus 5,00 procentinio punkto per 2008 – 2015 m. Tokias charakteristikas atitiko vienas iš probleminių Lietuvos regionų, – Utenos regionas.

Lietuvos regionų pasiskirstymas pagal ekonominį dinamiškumą 2008 – 2015 metais pavaizduotas 11 paveiksle. Suskirsčius Lietuvos regionus pagal ekonominį dinamiškumą, 6 regionai (60 proc.) pateko į dinamiškų regionų grupę, 3 regionai (30 proc.) buvo priskirti mažai dinamiškų regionų grupei, o Utenos regionas nustatytas ekonomiškai nedinamišku regionu.

**Lietuvos Respublikos regionų darnaus teritorijų vystymosi rodiklių grupės statistiniai pokyčiai.** Lietuvos Respublikos probleminių regionų išskyrimo ir tolimesnio vystymosi aspektai analizuojami pagal LR Statistikos departamento 2008 – 2015 m. duomenis. Naudojamasi 1.4. skirsnyje pateiktos 2 lentelės duomenimis, Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos priežiūrai vykdyti parengtais darnaus vystymosi rodikliais, kurie tiesiogiai susieti su Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2009) suformuluotais tikslais ir uždaviniais. Rodikliai suskirstyti į keturias grupes: aplinkos būklės, ekonomikos vystymosi, socialinio vystymosi, teritorijų (regionų) vystymosi. Tolimesnei regionų darnaus teritorijų vystymo analizei pasirenkama viena iš Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2009) išskirtų rodiklių grupių, tai yra teritorijų (regionų) vystymosi. 6 – 9 lentelėse naudojami LR Statistikos departamento publikuojami apskričių statistiniai rodikliai lyginant regionus ir analizuojant regionų vystymosi tendencijas.

Šiame darbe svarbu išanalizuoti teritorijų (regionų) vystymosi rodiklius, kurių pagrindu galima išskirti pažengusius regionus. Šios grupės rodiklių procentinių pokyčių analizė atliekama ir interpretuojama vadovaujantis Nacionalinėje darnaus vystymo strategijoje (2009) išskirta regionų vystymosi rodiklių grupe. 6 lentelėje pateikiamas apskaičiuotas bendrojo vidaus produkto kitimas regionuose.

6 lentelė. BVP kitimas regionuose 2008 – 2015 m.

Regionas	(Mln. eur.)		Padidėjimo (sumažėjimo) tempas lyginant 2008 ir 2015 m. (proc.)	(Tūkst. eur./ 1 gyv.)		Padidėjimo (sumažėjimo) tempas lyginant 2008 ir 2015 m. (proc.)
	2008 m.	2015 m.		2008 m.	2015 m.	
<b>Lietuvos Respublika</b>	<b>32696,3</b>	<b>37330,5</b>	<b>14,2</b>	<b>10,2</b>	<b>12,9</b>	<b>26,5</b>
Alytaus regionas	1149,1	1212,2	5,5	6,8	8,3	22,1
Kauno regionas	6318,1	7394,5	17,0	9,9	12,7	28,3
Klaipėdos regionas	3766,6	4315,9	14,6	10,6	13,2	24,5
Marijampolės regionas	1091,4	1185,5	8,6	6,4	7,9	23,4
Panevėžio regionas	2012,0	2251,5	11,9	7,5	9,7	29,3
Šiaulių regionas	2410,4	2681,9	11,3	7,4	9,6	29,7
Tauragės regionas	614,2	731,5	19,1	5,2	7,2	38,5
Telšių regionas	1398,5	1327	-5,1	8,7	9,3	6,9
Utenos regionas	1348,2	1148,4	-14,8	8,3	8,3	0,0
Vilniaus regionas	12587,7	15081,9	19,8	15,2	18,7	23,0

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Iš 6 lentelės pateiktų duomenų galima pastebėti, kad BVP rodiklis (mln. eurų iš viso) Lietuvos regionuose per 8 metus padidėjo nuo 5,5 proc. Alytaus regione iki 19,8 proc. Vilniaus regione. Tačiau rodiklio reikšmė tapo neigiama Telšių, Utenos regionuose. Labiausiai BVP tenkančio vienam gyventojui rodiklis analizuojamu laikotarpiu išaugo Tauragės regione – 38,5 proc., Šiaulių regione – 29,7 proc., Panevėžio regione – 29,3 proc., Kauno regione – 28,3 proc. lyginant 2008 – 2015 metų statistinius duomenis. Utenos regione vieninteliame per aštuonerius metus BVP tenkantis vienam gyventojui nedidėjo, liko 2008 metų lygyje – 8,3 tūkst. eurų 1 gyventojui.

7 Lentelė. Materialinės investicijos regionuose vienam gyventojui eurais 2008 – 2015 m.

Regionas	(eur/ 1 gyv.)		Padidėjimo (sumažėjimo) tempas lyginant 2008 ir 2015 m. (proc.)
	2008 m.	2015 m.	
<b>Lietuvos Respublika</b>	<b>2604</b>	<b>2380</b>	<b>-8,6</b>
Alytaus regionas	1393	1917	37,6
Kauno regionas	2089	2033	-2,7
Klaipėdos regionas	2552	3199	25,4
Marijampolės regionas	1252	1239	-1,0
Panevėžio regionas	1689	1151	-31,9
Šiaulių regionas	1643	1522	-7,4
Tauragės regionas	933	963	3,2
Telšių regionas	2360	1411	-40,2
Utenos regionas	1370	1401	2,3
Vilniaus regionas	4235	3378	-20,2

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

7 lentelėje pateikti regionų materialinių investicijų vienam gyventojui eurais procentiniai pokyčiai per 8 metus (2008 – 2015 m.) rodo, kad materialinės investicijos vienam gyventojui eurais netolygiai kito visuose šalies regionuose. Materialinių investicijų vienam gyventojų žymiai sumažėjo Telšių regione – 40,2 proc., Panevėžio regione – 31,9 proc., Vilniaus regione – 20,2 proc. Didžiausias teigiamas materialinių investicijų tenkančių vienam teritorijos gyventojui padidėjimas buvo Alytaus regione – 37,6 proc., Klaipėdos regione – 25,4 proc.

Šalia BVP ir materialinių investicijų regionuose ne mažiau svarbus teritorijų darnaus vystymosi rodiklis yra gyventojų užimtumo lygis. 8 lentelė atskleidžia, kaip kito gyventojų užimtumo lygis Lietuvos Respublikos dešimtyje regionų 2008 – 2015 metais.

8 lentelė. 15 – 64 m. gyventojų užimtumo lygio kitimas procentais regionuose 2008 – 2015 m.

Regionas	(proc.)		Padidėjimo (sumažėjimo) tempas lyginant 2008 ir 2015 m. (proc.)
	2008 m.	2015 m.	
<b>Lietuvos Respublika</b>	<b>64,4</b>	<b>67,2</b>	<b>4,3</b>
Alytaus regionas	63	61,8	-1,9
Kauno regionas	63,9	68,4	7,0
Klaipėdos regionas	64,3	70,9	10,3
Marijampolės regionas	63,1	64,3	1,9
Panevėžio regionas	65,6	62,8	-4,3
Šiaulių regionas	63,5	61,3	-3,5
Tauragės regionas	54,3	67,9	25,0
Telšių regionas	58,3	64,4	10,5
Utenos regionas	65	61,5	-5,4
Vilniaus regionas	67,6	70,9	4,9

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

8 lentelė rodo, kad gyventojų užimtumas analizuojamu laikotarpiu šiek tiek sumažėjo tik Utenos, Panevėžio, Šiaulių, Alytaus regionuose, kai šiuo laikotarpiu Lietuvos Respublikos teritorijoje bendrasis užimtumo rodiklis didėjo 4,3 proc. Kituose Lietuvos regionuose užimtumas didėjo nuo 1,9 proc. Marijampolės regione iki daugiausiai – 25 proc. – Tauragės regione. Aukščiausias gyventojų užimtumas išliko Vilniaus ir Klaipėdos regionuose.

9 lentelė. Nedarbo lygio kitimas regionuose 2008 – 2015 m., proc.

Regionas	(proc.)		Padidėjimo (sumažėjimo) tempas lyginant 2008 ir 2015 m. (proc.)
	2008 m.	2015 m.	
<b>Lietuvos Respublika</b>	<b>5,8</b>	<b>9,1</b>	<b>56,9</b>
Alytaus regionas	4,4	15,4	250,0
Kauno regionas	6	7,2	20,0
Klaipėdos regionas	6,9	6	-13,0
Marijampolės regionas	3,1	10,4	235,5
Panevėžio regionas	5,5	12	118,2
Šiaulių regionas	5,6	13	132,1
Tauragės regionas	5,7	9,1	59,6
Telšių regionas	6,4	10,3	60,9
Utenos regionas	5,4	14	159,3
Vilniaus regionas	6,2	7,6	22,6

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Iš 9 lentelės matyti, kad nedarbo lygis aštuonių metų laikotarpiu padidėjo visuose regionuose, išskyrus Klaipėdos, jame lyginant 2008 ir 2015 metus sumažėjo 13,0 proc. Labiausiai nuo nedarbo padidėjimo tempo nukentėjo Alytaus, Marijampolės, Utenos, Šiaulių, Panevėžio regionai.

Apibendrintai galima teigti, kad išanalizuoti keturi darnaus regionų vystymosi rodiklių pokyčiai dešimtyje Lietuvos Respublikos regionų parodė, kad ekonominė situacija 2008 ir 2015 m. Lietuvos regionuose buvo labai dinamiška, netolygi atskirų teritorijų aspektu. Teigiami rodiklių pokyčiai nėra pastebimi visose regionuose, kas skatina atlikti tolimesnę probleminių regionų analizę, mokslinės literatūros dėka išskirti šių skirtumų priežastis ir pasekmes.

Apibendrinant galima teigti, kad nėra universalus probleminio regiono identifikavimo metodo. Atlikus skaičiavimus pagal LR Vyriausybės priimtą nutarimą dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų (2003), galima išskirti Alytaus, Utenos, Šiaulių regioną kaip problemišką, mažiau problemiški yra Marijampolės, Panevėžio, Telšių regionai. Pastebėta, kad 2008 – 2015 m. laikotarpiu žemesnis arba itin žemas ekonominis dinamiškumas buvo Utenos, Panevėžio, Šiaulių, Alytaus regionuose. Socialinės pašalpos gavėjų ir gyventojų skaičiaus santykis 2015 m. aukštesnis nei šalyje buvo Alytaus – 51,5 proc., Utenos – 49,6 proc., Tauragės – 46,6 proc., Panevėžio – 41,0 proc., Marijampolės – 33,8 proc. regione. Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis didesnis nei Lietuvos Respublikoje buvo Alytaus – 41,4 proc., Utenos – 41,4 proc., Tauragės – 32,2 proc., Marijampolės – 18,4 proc., Panevėžio – 17,2 proc. regione. Vertinant regionus pagal darnaus vystymosi rodiklių grupę, skirtą teritorijų (regionų) vystymuisi, pastebima, kad BVP tenkantis 1 gyventojui 2008 – 2015 m. augo visuose regionuose išskyrus Utenos regioną. Bendrasis regionų BVP didėjo nuo 5,5 proc. Alytaus regione iki 19,8 proc. Vilniaus regione. Visgi bendrasis

BVP tūkst. eurų sumažėjo Telšių – 5,1 proc., Utenos – 14,8 proc. regionuose. Materialinės investicijos tenkančios vienam gyventojui 2008 – 2015 m. laikotarpiu tendencingai mažėjo visoje Lietuvoje. Materialinės investicijos sumažėjo Telšių ir Panevėžio regione. Užimtumo lygis sumažėjo Utenos, Panevėžio, Šiaulių, Alytaus regionuose. Registruoto nedarbo lygis itin didėjo Alytaus, Marijampolės, Utenos regionuose. Įvertinant gautus rezultatus, galima daryti išvadą, kad probleminiai regionai yra: Alytaus, Marijampolės, Telšių, Utenos bei mažiau probleminiai Šiaulių, Panevėžio.

### 2.3. Ekonominių veiklų konkurencingumo vertinimas Lietuvos probleminiuose regionuose

Vertinimas bus atliekamas probleminiuose regionuose – Alytaus, Utenos, Marijampolės, Telšių – ir mažiau probleminiuose – Šiaulių, Panevėžio. Ekonominių veiklų konkurencingumo vertinimui Lietuvos probleminiuose regionuose naudota V. Navicko ir A. Malakauskaitės (2010, 8 p.) metodika, skirta pagrindiniams ekonominių veiklų (pagal EVRK 2 red.) rezultatų rodikliams vertinti. Pagal šią metodiką vertinami pagrindiniai makroekonominiai ir ekonominės veiklos rodikliai, pavyzdžiui, įmonių skaičius, dirbančiųjų skaičius, apyvarta, sukuriama pridėtinė vertė, tiesioginės užsienio investicijos, materialinės investicijos. Regioniniai ekonominių veiklų rodikliai palyginami su Lietuvos Respublikos ekonominės veiklos (šakiniais) rodikliais. Galima pažymėti, kad pagal V. Navicką ir A. Malakauskaitę (2010) ekonominė veikla (ūkio šaka) laikoma konkurencinga, jei jos lyginamoji dalis ir rodiklių vertė viršija Lietuvos Respublikos atitinkamos ekonominės veiklos (ūkio šakos) lyginamąją dalį ir rodiklių vertes. „Šio metodo privalumas – galimybė palyginti regione gautus rezultatus su didesnio ekonominio regiono rodikliais“ (Navickas ir kt., 2010, 8 p.).

10 lentelė. Pagrindiniai ekonominės veiklos, pagal EVRK 2 red., konkurencingumo rezultatų vertinimo rodikliai probleminių regionų

Rodikliai, pagal EVRK 2 red.	Papildoma informacija
Veikiančių įmonių skaičius metų pradžioje ( <i>vnt.</i> )	Ekonominės veiklos šakoje veikiančių įmonių skaičius. Ūkio subjektas laikomas veikiančiu, jeigu yra įregistruotas Juridinių asmenų registre, vykdo ekonominę veiklą, turi darbuotojų ir (ar) per metus uždirbo pajamas.
Dirbančiųjų skaičius ( <i>tūkst. asm.</i> )	Įmonių darbuotojai, individualių įmonių savininkai.
Apyvarta ( <i>mln. eur.</i> )	Per ataskaitinį laikotarpį iš prekių pardavimo ir suteiktų paslaugų gautos tipinės veiklos pajamos.
Apyvarta/ vienam dirbančiajam ( <i>eur/ darb.</i> )	Ekonominės veiklos ataskaitinio laikotarpio apyvartos, arba pajamų, ir vidutinio šakoje dirbančių asmenų skaičiaus santykis.
Sukuriama pridėtinė vertė ( <i>mln. eur.</i> )	Ekonominės veiklos per ataskaitinį laikotarpį generuojama pridėtinė vertė skaičiuojama iš sukurtos produkcijos vertės atėmus tarpinio vartojimo vertę.
Pridėtinė vertė/ vienam dirbančiajam ( <i>eur/ darb.</i> )	Ekonominės veiklos ataskaitinio laikotarpio pridėtinės vertės ir vidutinio joje dirbančių asmenų skaičiaus santykis.
Tiesioginės užsienio investicijos į ekonominę veiklą ( <i>mln. eur.</i> )	Tiesioginėms užsienio investicijoms priskiriamas ne tik pirminis kapitalo investavimas, bet ir vėlesnės ekonominės operacijos tarp investuotojo bei tiesioginio investavimo įmonės.
Materialinės investicijos į ekonominę veiklą ( <i>mln. eur.</i> )	Išlaidos ilgalaikiam materialiniam turtui įsigyti, naujam turtui pastatyti ir esamam turtui remontuoti.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal V. Navicką ir A. Malakauskaitę (2010, 8 p.)

Šiame skirsnyje atliktas ekonominės veiklos (pagal EVRK 2 red.) konkurencingumo vertinimas Lietuvoje ir jos probleminėse teritorijose. Naudotasi V. Navicko ir A. Malakauskaitės (2010, 8 p.) pagrindiniais ekonominės veiklos (pagal EVRK 2 red.), konkurencingumo vertinimo rezultatų rodikliais (žiūrėti 10 lentelę).

Pagal 10 lentelėje pateiktus ekonominių veiklų konkurencingumą sąlygojančius rodiklius, buvo sudarytos 11 – 13 lentelės, kuriose buvo analizuojami Lietuvos probleminiai regionai: Alytaus, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Telšių, Utenos, bei jų struktūriniai rodikliai palyginti su Lietuvos Respublikos rodikliais.

**Veikiančių įmonių skaičius** probleminių regionų kontekstu labiausiai sutelktas Šiaulių regione, – 6598 veikiantys ūkio subjektai, kurie sudarė 7,1 proc. visų Lietuvos Respublikos teritorijoje veiklą vykdančių ūkio subjektų. Panevėžio regione ekonominę veiklą vykdė 5628 ūkio subjektai registruoti Juridinių asmenų registre, tai sudarė 6,1 proc. Lietuvos Respublikoje veiklą vykdančių ūkio subjektų. Mažiausiai ekonominę veiklą vykdančių ūkio subjektų buvo sutelkta Utenos regione – 2533, tai sudarė 2,7 proc. visų šalyje ekonominę veiklą vykdančių ūkio subjektų.

**Dirbančiųjų skaičius** analogiškas ūkio subjektų skaičiaus dinamikai, labiausiai sutektas Šiaulių regione – 78,1 tūkstančiai dirbančių asmenų 15 – 64 amžiaus grupėje. Rodiklis sudarė net 7,7 proc. Lietuvos Respublikoje dirbančių asmenų. Panevėžio regione 2015 m. dirbo apie 64,5 tūkstančius darbingo amžiaus asmenų, kurie sudarė 6,1 proc. visų šalies dirbančiųjų. Mažiausia šalies dirbančiųjų dalis buvo sutelkta Utenos regione, jame 2015 m. dirbo apie 30,5 tūkstančius asmenų, kurie sudarė tik 3,0 proc. šalies dirbančiųjų. Dirbančiųjų ir ūkio subjektų skaičius panašia tendencija vienodai pasiskirstė tarp regionų. Galima daryti prielaidą, kad didesnę ūkio subjektų regioninę koncentraciją turintis regionas gali tikėtis didesnio dirbančiųjų skaičiaus ir atvirkščiai. Ekonomiškai aktyvesnių regionų ekonominė-socialinė aplinka yra patrauklesnė verslui, gyventojams ir investuotojams.

11 lentelė. Veikiančių įmonių ir dirbančiųjų skaičiaus pasiskirstymas Lietuvoje 2015 m.

Rodikliai	Alytaus regionas	Marijampolės regionas	Panevėžio regionas	Šiaulių regionas	Telšių regionas	Utenos regionas	Lietuvos Respublika
<b>Veikiančių įmonių skaičius</b>	3255	2735	5628	6598	3148	2533	93017
Struktūra (proc.)	3,5	2,9	6,1	7,1	3,4	2,7	100
<b>Dirbančiųjų skaičius</b>	36829	32969	64499	78145	39867	30545	1011156
Struktūra (proc.)	3,6	3,3	6,4	7,7	3,9	3,0	100

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

**Apyvarta** tai gautos pajamos už pardavimus ar suteiktas paslaugas, rodiklis vienašališkai neparodo įmonės, ekonominės veiklos ar regiono pranašumo, tačiau lyginant apyvartumą tarp vienodų ekonominės veiklos sektorių, galima išskirti potencialą turinčias veiklas atitinkamose teritorijose. Lietuvos Respublikos apyvarta 2015 metais siekė apie 76,0 milijardus eurų, 2008 metais šis rodiklis buvo 67,7 milijardai eurų, reiškia šalies prekių ir paslaugų apyvarta išaugo 12,3 proc.

Tirtuose teritorijose aukščiausias apyvartos rodiklis buvo Telšių ir Šiaulių regionuose, atitinkamai sudarė 7,3 proc. ir 6,2 proc. visos šalies apyvartos. Žemiausias apyvartos rodiklis buvo Utenos ir Alytaus regione. Šis rodiklis Utenos regione lyginant 2008 ir 2015 metų duomenis sumažėjo 14,8 proc., tam didžiausios įtakos turėjo mažėjantys pardavimai ir teikiamų paslaugų paklausa: elektros, dujų, vandens tiekimo ir atliekų tvarkymo ekonominės veiklos sektoriuje, statybos sektoriuje, transporto ir saugojimo sektoriuje.

**Regioninis BVP** 2015 metais Lietuvoje siekė 37,3 milijardus eurų, rodiklis nuo 2008 metų padidėjo 14,2 proc. Rodiklis sumažėjo tik Utenos – 14,9 proc. ir Telšių – 5,1 proc. regione, sparčiausiai augo: Panevėžio – 11,9 proc., Šiaulių – 11,3 proc., Marijampolės – 8,6 proc. regione. Lietuvos Respublikoje Šiaulių regiono sukuriamas bendrasis vidaus produktas 2015 m. sudarė 7,2 proc. bendroje Lietuvos Respublikos BVP struktūroje. Mažiausią BVP dalį tarp probleminių regionų sukūrė Utenos regionas, jo indėlis bendrajame Lietuvos Respublikoje BVP rodiklyje siekė tik 3,1 proc.

**Sukuriamą pridėtinę vertę** 2015 metais Lietuvoje buvo 16,4 milijardai eurų, lyginant 2015 m. ir 2008 m. pastebėta, kad pridėtinė vertė Lietuvoje augo net 22,8 proc. Nustatyta, kad sukuriamą pridėtinę vertę augo visuose analizuotuose regionuose, išskyrus Utenos regioną, jame, lyginant 2008 m. ir 2015 m. rodiklis sumažėjo – 16,0 proc. Šiame regione sukuriamai pridėtinei vertei neigiamą poveikį turėjo sumažėjusi sukuriamą pridėtinę vertę: elektros, dujų, vandens tiekimo ir atliekų tvarkymo ekonominės veiklos sektoriuje, statybos sektoriuje, transporto ir saugojimo sektoriuje, administracinės ir aptarnavimo veiklos sektoriuje. 12 lentelėje matyti, kad Šiaulių regione sukuriamą iki 6,3 proc. pridėtinės vertės, kai Utenos regione tik – 2,2 proc.

12 lentelė. Sukuriamos apyvartos, BVP ir pridėtinės vertės pasiskirstymas Lietuvoje 2015 m.

Rodikliai		Alytaus regionas	Marijampolės regionas	Panevėžio regionas	Šiaulių regionas	Telšių regionas	Utenos regionas	Lietuvos Respublika
<b>Apyvarta</b>	Iš viso (mln. eur.)	1755,8	1790,3	4106,1	4686,7	5576,6	1496,6	75996,0
	Struktūra (proc.)	2,3	2,4	5,4	6,2	7,3	2,0	100
	1 dirbančiajam	47674	54303	63661	59974	139880	48997	75158
<b>BVP, to meto kainomis</b>	Iš viso (mln. eur.)	1212,2	1185,5	2251,5	2681,9	1327,0	1148,4	37330,5
	Struktūra (proc.)	3,2	3,2	6,0	7,2	3,6	3,1	100
<b>Pridėtinė vertė gamybos kainomis</b>	Iš viso (mln. eur.)	448,4	416,4	851,5	1026,5	706,5	352,7	16356,3
	Struktūra (proc.)	2,7	2,5	5,2	6,3	4,3	2,2	100
	1 dirbančiajam	12175	12630	13202	13136	17721	11547	16176

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

**Materialinės investicijos** 2015 m. Lietuvos Respublikoje siekė 6,9 milijardus eurų. Tarp analizuojamų probleminių regionų daugiausiai pritraukė materialinių investicijų Šiaulių regionas – 424,6 mln. eurų arba 6,1 proc. Lietuvos materialinių investicijų. Mažiausiai pritraukė šios rūšies investicijų Marijampolės, Utenos, Telšių regionas. Aptariant 2008 – 2015 m. rodiklio dinamiką svarbu paminėti, kad šių investicijų sumažėjo 17,0 proc., nuo 8,3 milijardų eurų 2008 m. iki 6,9

milijardų eurų 2015 m. Lietuvoje materialinių investicijų srautų sumažėjimą lėmė mažėjančios materialinės investicijos: statybų veikloje – 47,4 proc., apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikloje – 47,3 proc., su nekilnojamojo turto operacijomis susijusioje veikloje – 26,3 proc.

**Tiesioginės užsienio investicijos** 2015 m. Lietuvos Respublikoje siekė 13,5 milijardus eurų. Lyginant 2015 m. su 2008 m. rodiklis augo 46,9 proc. arba 4,3 milijardais eurų. 2009 m. tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje siekė 9,2 milijardus eurų. 2015 m. didžiausią pritrauktą procentinę tiesioginių užsienio investicijų dalį, tarp vertinamų 6 regionų, sudarė: Panevėžio regionas – 2,3 proc., Telšių regionas – 2,0 proc. Telšių ir Marijampolės regiono pritrauktos tiesioginės užsienio investicijos 2015 m. sudarė tik po 1,0 proc. bendroje šalies TUI struktūroje.

2009 – 2015 m. laikotarpiu labiausiai tiesioginės užsienio investicijos augo šiose ekonominėse veiklose: administravimo ir aptarnavimo – 63,0 proc., profesinėje, mokslinėje ir techninėje – 60,8 proc., finansinėje ir draudimo – 51,4 proc. Analizuojamu laikotarpiu investicijos sumažėjo į vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo veiklą – 85,7 proc., elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo veiklą – 81,9 proc., meninę, pramoginę ir poilsio organizavimo veiklą – 72,8 proc., švietimą – 45,1 proc.

Užsienio investuotojai siekia rasti santykinai pigesnę ekonominės veiklos vykdymui, geografiškai patrauklų regioną su atitinkamais resursais: logistika, žmogiškaisiais ištekliais, pakankamą perkamąją galią turintį, ekonomiškai ir politiškai stabilų, su pastoviais veiklos kaštais. Verslui siekiant maksimalios ekonominės naudos, – grynojo pelno, tiesioginės užsienio investicijos sutelkiamos verslui patrauklesnėse teritorijose.

13 lentelė. Materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvoje 2015 m.

Rodikliai	Alytaus regionas	Marijampolės regionas	Panevėžio regionas	Šiaulių regionas	Telšių regionas	Utenos regionas	Lietuvos Respublika
<b>Materialinės investicijos</b> (mln. eur)	280,7	186,4	268,4	424,6	200,9	194,2	6912,7
Struktūra (proc.)	4,1	2,7	3,9	6,1	2,9	2,8	100
<b>TUI</b> (mln. eur.)	137,7	140,7	316,3	177,2	263,8	188,7	13496,8
Struktūra (proc.)	1,0	1,0	2,3	1,3	2,0	1,4	100

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Vertinant pagrindinius ekonominės veiklos rodiklių rezultatus probleminiuose Lietuvos Regionuose būtų buvę naudinga atlikti darbo jėgos kokybės ir našumo vertinimą kiekviename regione. Tačiau dėl pirminių statistinių šaltinių duomenų trūkumo tokio vertinimo nebuvo galima atlikti. Pagal gautus regioninius rodiklių palyginimus galima teigti, kad Šiaulių ir Panevėžio regionus nėra visiškai tikslinga vadinti problemiškomis teritorijomis, šie regionai visuose aštuoniuose konkurencingumo vertiniui naudotuose rodikliuose išlaikė pirmaujančias pozicijas.

Toliau darbe, naudojantis 10 lentelėje susisteminta informacija, atliktas ekonominių veiklų (pagal EVRK 2 red.) palyginimas Lietuvos probleminiuose ir mažiau probleminiuose regionuose

pagal veikiančių įmonių ir dirbančiųjų jose skaičių, apyvartos, sukuriamos pridėtinės vertės, TUI bei materialinių investicijų pasiskirstymą tarp ekonominių veiklų.

### **2.3.1. Ekonominę veiklą vykdančių įmonių statistinė analizė**

Nustatytos kiekviename regione pirmaujančios ekonominės veiklos rūšys pagal sutelktą įmonių skaičių jose (žiūrėti 12 pav. ir 2 priedo 1 lentelę).

**Alytaus regione** 2015 metais ekonominę veiklą vykdė 3255 įmonės, jos sudarė 3,5 proc. visų Lietuvoje veikiančių įmonių. Vertinant įmonių specializaciją regione, pagal EVRK 2 red., išskirtos dominuojančios veiklos: pirma – didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 752 įmonės, užėmė 23,1 proc. regiono rinkos, antra – kita aptarnavimo veikla, kurioje veikė 537 įmonės, užėmusios 16,5 proc. regioninės rinkos. Mažiausiai Alytaus regione 2015 m. veiklą vykdė kasybos ir karjerų eksploatavimo, finansinės ir draudimo įmonės.

**Marijampolės regione** 2015 metais ekonominę veiklą vykdė 2735 įmonės, jos sudarė 2,9 proc. visų Lietuvoje veikiančių įmonių. Vertinant įmonių specializaciją regione, pagal EVRK 2 red., išskirtos dominuojančios veiklos: pirma – didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, – 819 įmonės arba 29,9 proc. regione, antra – kita aptarnavimo veikla, – 327 įmonės arba 12,0 proc. regione. Mažiausiai Marijampolės regione 2015 m. veiklą vykdė kasybos ir karjerų eksploatavimo, finansinės ir draudimo įmonės.

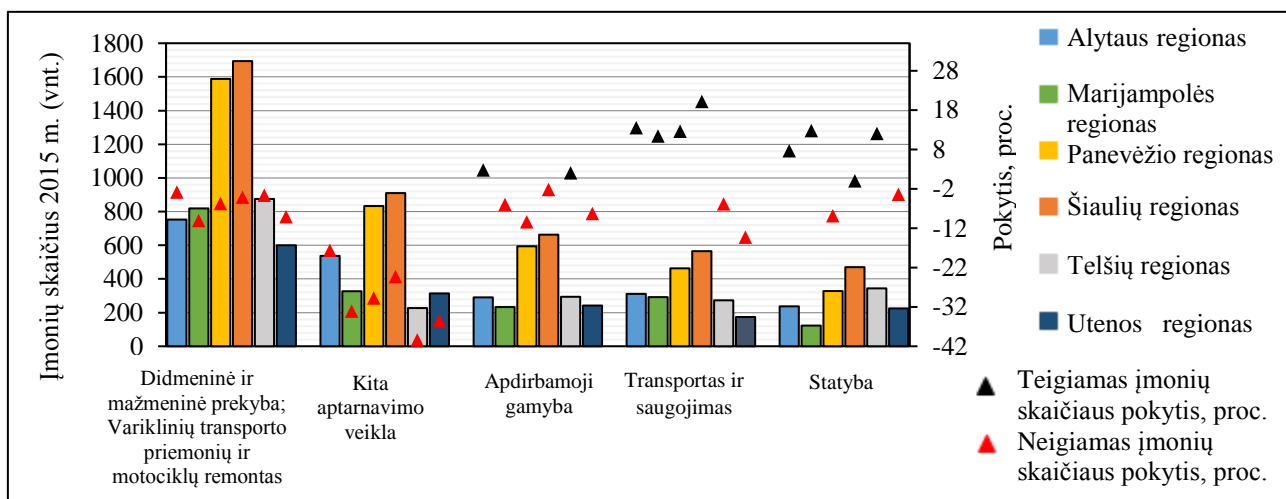
**Panevėžio regione** 2015 metais ekonominę veiklą vykdė 5628 įmonės, jos sudarė 6,1 proc. visų Lietuvoje veikiančių įmonių. Vertinant įmonių specializaciją regione, pagal EVRK 2 red., išskirtos dominuojančios veiklos: didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 1588 įmonės arba 28,2 proc. regione, kita aptarnavimo veikla, – 833 įmonės arba 14,8 proc. regione. Mažiausiai Panevėžio regione 2015 m. veiklą vykdė kasybos ir karjerų eksploatavimo, finansinės ir draudimo įmonės.

**Šiaulių regione** 2015 metais ekonominę veiklą vykdė 6598 įmonės, jos sudarė 7,1 proc. visų Lietuvoje veikiančių įmonių. Vertinant įmonių specializaciją regione, pagal EVRK 2 red., išskirtos dominuojančios veiklos: didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, – 1694 įmonės arba 25,7 proc. regione, kita aptarnavimo veikla, – 910 įmonės arba 13,8 proc. regione. Mažiausiai Šiaulių regione 2015 m. veiklą vykdė kasybos ir karjerų eksploatavimo, vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo įmonės.

**Telšių regione** 2015 metais ekonominę veiklą vykdė 3148 įmonės, jos sudarė 3,4 proc. visų Lietuvoje veikiančių įmonių. Vertinant įmonių specializaciją regione, pagal EVRK 2 red., išskirtos dominuojančios veiklos: didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, – 875 įmonės arba 27,8 proc. regione, statyba, – 344 įmonės arba 10,9 proc.

regione. Mažiausiai Telšių regione 2015 m. veiklą vykdė kasybos ir karjerų eksploatavimo, vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo įmonės.

**Utenos regione** 2015 metais ekonominę veiklą vykdė 2533 įmonės, jos sudarė 2,7 proc. visų Lietuvoje veikiančių įmonių. Vertinant įmonių specializaciją regione, pagal EVRK 2 red., išskirtos dominuojančios veiklos: didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, – 600 įmonės arba 23,7 proc. regione, kita aptarnavimo veikla, – 314 įmonės arba 12,4 proc. regione. Mažiausiai Utenos regione 2015 m. veiklą vykdė kasybos ir karjerų eksploatavimo, finansinės ir draudimo įmonės.



12 pav. Dominuojančios ekonominės veiklos probleminiuose regionuose pagal įmonių skaičių, skaičiaus pokytis 2009 – 2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Apibendrinant poskyrį, pažymima, kad Šiaulių regionas dominavo pagal sutelktą įmonių skaičių. Verslui populiariausiomis veiklomis (pagal veikiančių ūkio subjektų skaičių) lyginant 2009 m. su 2015 m. išliko didmeninė ir mažmeninė prekyba, apdirbamoji gamyba, aptarnavimo veikla, su transportu ir saugojimu susijusi veikla bei statyba. Nustatytas neigiamas įmonių skaičiaus pokytis analizuojamu laikotarpiu daugelyje regionų. Didėjančiu įmonių skaičiumi išsiskyrė tik Alytaus regiono apdirbamosios gamybos sektorius (augo 2,8 proc.), transporto ir saugojimo sektorius (augo 13,5 proc.), statybos sektorius (augo 7,7 proc.). Marijampolės regione daugėjo steigiamų transporto ir saugojimo sektoriaus bei statybos sektoriaus įmonių, atitinkamai plėtėsi 11,5 proc. ir 12,8 proc. Panevėžio regione lyginant 2009 m. su 2015 m. įmonių skaičius augo tik transporto ir saugojimo sektoriuje 12,7 proc. Šiaulių regione išsiplėtė įmonių skaičiumi tik transporto ir saugojimo (20,2 proc.) veikla. Telšių regionas stebino išaugusiu apdirbamosios gamybos įmonių skaičiumi 2,0 proc., bei statybos 12,1 proc. Vieninteliame Utenos regione dominuojančių ekonominių veiklų įmonių skaičiaus prieaugis nebuvo užfiksuotas 2009 m. ir 2015 m. laikotarpiu.

### 2.3.2. Dirbančiųjų pasiskirstymo, pagal ekonominę veiklą, statistinė analizė

Nustatytos kiekviename regione pirmaujančios ekonominės veiklos rūšys pagal analizuojamą dirbančiųjų pasiskirstymą regione (žiūrėti 13 pav. ir 2 priedo 2 lentelę).

**Alytaus regione** 2015 metais buvo registruota 36,8 tūkst. dirbančiųjų, kurie sudarė 3,6 proc. visų Lietuvoje dirbančių asmenų. Vertinant dirbančiųjų asmenų specializaciją ir pasiskirstymą regione (pagal EVRK 2 red.) išskirtos dominuojančios veiklos: kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 9,4 tūkst. darbuotojų arba 25,5 proc. darbo rinkos, didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 8,5 tūkst. darbuotojų arba 23,2 proc. darbo rinkos.

**Marijampolės regione** 2015 metais buvo registruota 33,0 tūkst. dirbančiųjų, kurie sudarė 3,3 proc. visų Lietuvoje dirbančių asmenų. Vertinant dirbančiųjų asmenų specializaciją ir pasiskirstymą regione (pagal EVRK 2 red.) išskirtos dominuojančios veiklos: kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 9,9 tūkst. darbuotojų arba 30,2 proc. regiono darbo rinkos, didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 9,0 tūkst. darbuotojų arba 27,4 proc. regiono darbo rinkos.

**Panevėžio regione** 2015 metais buvo registruota 64,5 tūkst. dirbančiųjų, kurie sudarė 6,4 proc. visų Lietuvoje dirbančių asmenų. Vertinant dirbančiųjų asmenų specializaciją ir pasiskirstymą regione (pagal EVRK 2 red.) išskirtos dominuojančios veiklos: kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 19,3 tūkst. darbuotojų arba 29,9 proc. regiono darbo rinkos, didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 17,3 tūkst. darbuotojų arba 26,8 proc. regiono darbo rinkos.

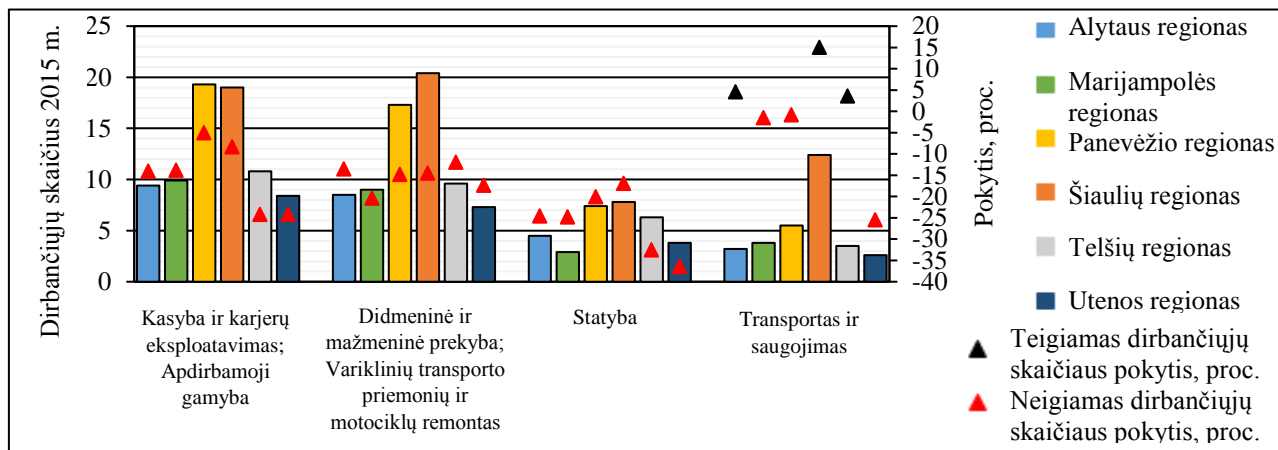
**Šiaulių regione** 2015 metais buvo registruota 78,1,5 tūkst. dirbančiųjų, kurie sudarė 7,7 proc. visų Lietuvoje dirbančių asmenų. Vertinant dirbančiųjų asmenų specializaciją ir pasiskirstymą regione (pagal EVRK 2 red.) išskirtos dominuojančios veiklos: didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 20,4 tūkst. darbuotojų arba 26,0 proc., kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 19,0 tūkst. darbuotojų arba 24,3 proc. regiono darbo rinkos.

**Telšių regione** 2015 metais buvo registruota 39,9 tūkst. dirbančiųjų, kurie sudarė 3,9 proc. visų Lietuvoje dirbančių asmenų. Vertinant dirbančiųjų asmenų specializaciją ir pasiskirstymą regione (pagal EVRK 2 red.) išskirtos dominuojančios veiklos: kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 10,8 tūkst. darbuotojų arba 27,0 proc., didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 9,6 tūkst. darbuotojų arba 24,1 proc., statyba – 6,3 tūkst. darbuotojų arba 15,8 proc. regiono darbo rinkos.

**Utenos regione** 2015 metais buvo registruota 30,5 tūkst. dirbančiųjų, kurie sudarė 3,0 proc. visų Lietuvoje dirbančių asmenų. Vertinant dirbančiųjų asmenų specializaciją ir pasiskirstymą

regione (pagal EVRK 2 red.) išskirtos dominuojančios veiklos: kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 8,4 tūkst. darbuotojų arba 27,4 proc. regiono darbo rinkos, didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas.

Mažiausias dirbančiųjų skaičius visuose šešiuose regionuose 2015 m. buvo susitelkęs: informacijos ir ryšių, nekilnojamojo turto operacijų ekonominėje veikloje.



13 pav. Dominuojančios ekonominės veiklos probleminiuose regionuose pagal dirbančiųjų skaičių, skaičiaus pokytis 2008 – 2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Apibendrinant poskyrį, pažymima, kad probleminiuose regionuose dominavo keturios pagrindinės veiklos pagal užimtųjų skaičių, tai yra: apdirbamoji gamyba (kasyba ir karjerų eksploatavimas), didmeninė mažmeninė prekyba (variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas), statyba, transportas ir saugojimas. Tačiau visose šiose veiklose, išskyrus transporto ir saugojimo sektorių, Alytaus, Šiaulių, Telšių regionuose dirbančiųjų skaičius, lyginant 2008 m. su 2015 m., mažėjo.

### 2.3.3. Apyvartos pasiskirstymo, pagal ekonominę veiklą, statistinė analizė

Apyvartos vienam darbuotojui rodiklį galima palyginti su kitų tos pačios ekonominės veiklos rūšies ūkio subjektų rodikliais tarp regionų (žiūrėti 14 pav., 2 priedo 3 ir 4 lentelę). Apyvartos augimo skirtumai tarp ekonominių veiklų rūšių ir regionų parodo verslo pokyčius.

**Alytaus regione** 2015 metais bendras apyvartos rodiklis siekė 1,76 mlrd. eurų, kuris sudarė 2,3 proc. Lietuvos apyvartos. Pagal apyvartos pasiskirstymą regione dominavo: didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 614,2 mln. eurų apyvartos arba 35,0 proc. regiono apyvartos, kasyba, karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 524,3 mln. eurų apyvartos arba 29,9 proc. regiono apyvartos. Vertinant Alytaus regione apyvartos dalį, tenkančią vienam dirbančiajam, pagal ekonominės veiklos rūšis (žiūrėti 2 priedo 4 lentelę), nustatyta, kad didžiausia apyvartos dalis teko: elektros dujų, garo tiekimo, oro kondicionavimo bei vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo veikloje dirbančiam asmeniui,

tai yra – 73,5 tūkst. eurų per metus. Antrąją poziciją užėmė – didmeninė ir mažmeninė prekyba su variklinių transporto priemonių ir motociklų remontu, vienam dirbančiajam per metus teko 71,9 tūkst. eurų. Mažiausia apyvartos dalis teko kasyboje, karjerų eksploatacijoje ir apdirbamojoje gamyboje dirbusiam asmeniui, – 5,0 tūkst. eurų per metus.

**Marijampolės regione** 2015 metais bendras apyvartos rodiklis siekė 1,79 mlrd. eurų, kuris sudarė 2,4 proc. šalies apyvartos. Pagal apyvartos pasiskirstymą regione dominavo: didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 731,6 mln. eurų apyvartos arba 40,9 proc., kasyba ir karjerų eksploatacivimas, apdirbamoji gamyba – 593 mln. eurų apyvartos arba 33,1 proc. regiono apyvartos. Vertinant Marijampolės regione apyvartos dalį, tenkančią vienam dirbančiajam, pagal ekonominės veiklos rūšis (žiūrėti 2 priedo 4 lentelę), nustatyta, kad didžiausia apyvartos dalis teko: didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikloje dirbančiam asmeniui, tai yra – 80,9 tūkst. eurų per metus. Antrąją poziciją užėmė – kasybos ir karjerų eksploatacivimas bei apdirbamoji gamyba, vienam dirbančiajam per metus teko 59,6 tūkst. eurų. Mažiausia apyvartos dalis teko – švietimo, žmonių sveikatos priežiūroje ir socialinį darbą dirbusiam asmeniui, – 11,2 tūkst. eurų per metus.

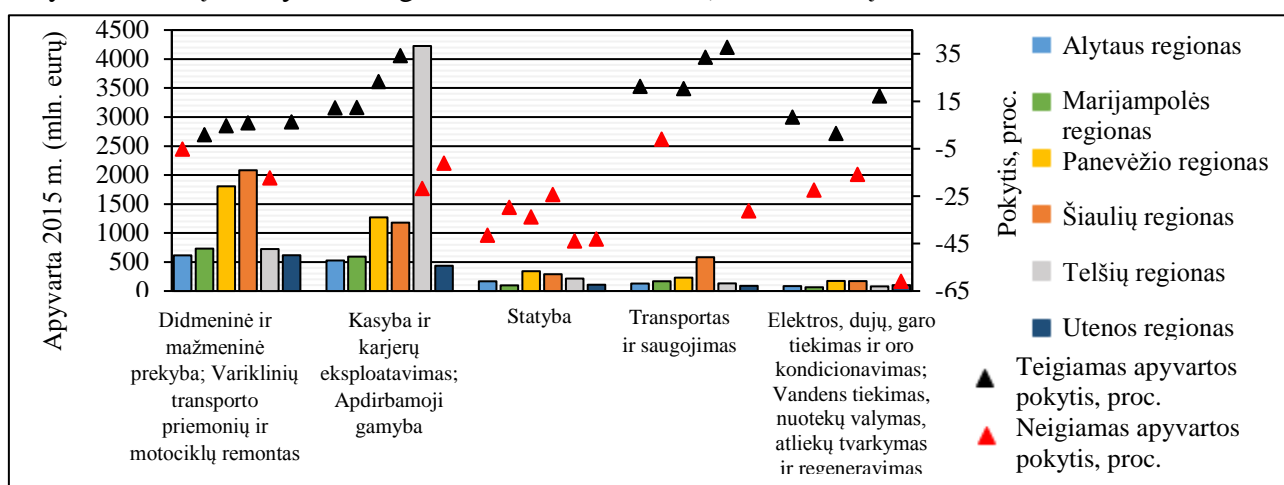
**Panevėžio regione** 2015 metais bendras apyvartos rodiklis siekė 4,1 mlrd. eurų, kuris sudarė 5,4 proc. šalies apyvartos. Pagal apyvartos pasiskirstymą regione dominavo: didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 1,8 mlrd. eurų apyvartos arba 44,0 proc., kasyba ir karjerų eksploatacivimas, apdirbamoji gamyba – 1,3 mlrd. eurų apyvartos arba 30,9 proc. regiono apyvartos. Vertinant Panevėžio regione apyvartos dalį, tenkančią vienam dirbančiajam, pagal ekonominės veiklos rūšis (žiūrėti 2 priedo 4 lentelę), nustatyta, kad didžiausia apyvartos dalis teko: didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikloje dirbančiam asmeniui, tai yra – 104,5 tūkst. eurų per metus. Antrąją poziciją užėmė – elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo bei vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir generavimo veikloje, – 59,6 tūkst. eurų. Mažiausia apyvartos teko – švietimo, žmonių sveikatos priežiūroje ir socialinį darbą dirbusiam asmeniui.

**Šiaulių regione** 2015 metais bendras apyvartos rodiklis siekė 4,7 mlrd. eurų, kuris sudarė 6,2 proc. šalies apyvartos. Pagal apyvartos pasiskirstymą regione dominavo: didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 2,1 mlrd. eurų apyvartos arba 44,4 proc., kasyba ir karjerų eksploatacivimas, apdirbamoji gamyba – 1,2 mlrd. eurų apyvartos arba 25,2 proc. Vertinant Šiaulių regione apyvartos dalį, tenkančią vienam dirbančiajam, pagal ekonominės veiklos rūšis (žiūrėti 2 priedo 4 lentelę), nustatyta, kad didžiausia apyvartos dalis teko: didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikloje dirbančiam asmeniui, tai yra – 102,3 tūkst. eurų per metus. Antrąją poziciją užėmė – elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo bei vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir

generavimo veikla, – 75,6 tūkst. eurų. Mažiausia apyvartos dalis teko – švietimo, žmonių sveikatos priežiūroje ir socialinį darbą dirbusiajam, – 24,1 tūkst. eurų per metus.

**Telšių regione** 2015 metais bendras apyvartos rodiklis siekė 5,6 mlrd. eurų, kuris sudarė 7,3 proc. šalies apyvartos. Pagal apyvartos pasiskirstymą regione dominavo: kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 4,2 mlrd. eurų apyvartos arba 75,8 proc., didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 724,0 mln. eurų apyvartos arba 13,0 proc. regiono apyvartos. Vertinant Telšių regione apyvartos dalį, tenkančią vienam dirbančiajam, pagal ekonominės veiklos rūšis (žiūrėti 2 priedo 4 lentelę), nustatyta, kad didžiausia apyvartos dalis teko: kasybos ir karjerų eksploatavimo bei apdirbamojoje gamybos veikloje dirbančiam asmeniui, tai yra – 392,5 tūkst. eurų per metus. Antrąją poziciją užėmė – didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, variklių transporto priemonių ir motociklų remonto veikla, – 75,3 tūkst. eurų. Mažiausia apyvartos dalis teko aptarnavimo ir maitinimo paslaugų tiekimo ekonominėje veikloje dirbusiam asmeniui, – 12,2 tūkst. eurų per metus.

**Utenos regione** 2015 metais bendras apyvartos rodiklis siekė 1,5 mlrd. eurų, kuris sudarė 2,0 proc. šalies apyvartos. Pagal apyvartos pasiskirstymą regione dominavo: didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 617,0 mln. eurų apyvartos arba 41,2 proc., kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 436,1 mln. eurų apyvartos arba 29,1 proc. regiono apyvartos. Vertinant Utenos regione apyvartos dalį, tenkančią vienam dirbančiajam, pagal ekonominės veiklos rūšis (žiūrėti 2 priedo 4 lentelę), nustatyta, kad didžiausia apyvartos dalis teko: didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, variklių transporto priemonių ir motociklų remonto veikloje dirbančiam asmeniui, tai yra – 84,0 tūkst. eurų per metus. Antrąją poziciją užėmė – elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo bei vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo veikla, – 70,3 tūkst. eurų.



14 pav. Dominuojančios ekonominės veiklos probleminiuose regionuose pagal apyvartą ir apyvartos pokytis 2008 – 2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Apibendrinant poskyrį, pažymima, kad Telšių regione 2015 metais generuota apyvarta apdirbamosios gamybos (kasybos, karjerų eksploatavimo) veikloje daugiau negu dvigubai lenkė kitas ekonomines veiklas bei regionus. Tačiau lyginant 2008 m. su 2015 m., rodiklis sumažėjo 21,8 proc. Tarp likusių probleminių ir mažiau probleminių teritorijų ekonominėse veiklos apyvartos atžvilgiu dominavo Panevėžio ir Šiaulių regionai, ypač ši tendencija išryškėjo 2015 metais didmeninės ir mažmeninės prekybos (variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto) ekonominėje veikloje.

#### **2.3.4. Sukuriamos pridėtinės vertės pasiskirstymo, pagal ekonominę veiklą, statistinė analizė**

Kiekviename regione nustatytos pirmaujančios ekonominės veiklos rūšys pagal analizuojamą pridėtinės vertės rodiklį (žiūrėti 15 pav., 2 priedo 5 ir 6 lenteles).

**Alytaus regione** 2015 metais sukuriama pridėtinė vertė siekė 448,4 mln. eurų, kuri sudarė 2,7 proc. šalies sukuriamos pridėtinės vertės. Pagal pridėtinės vertės pasiskirstymą regione dominavo: kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 137,1 mln. eurų pridėtinės vertės arba 30,6 proc., didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 88,7 mln. eurų pridėtinės vertės arba 19,8 proc. Vertinant pridėtinę vertę, tenkančią vienam dirbančiajam, išsiskyrė: elektros, dujų, garo tiekimo, oro kondicionavimo bei vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo ekonominė veikla – 32,4 tūkst. eurų. Taip pat regionas išsiskyrė informacijos ir ryšių ekonominėje veikloje sukuriama pridėtine verte, kuri tenka vienam dirbančiajam šiame sektoriuje tenka 19,5 tūkst. eurų.

**Marijampolės regione** 2015 metais sukuriama pridėtinė vertė siekė 416,4 mln. eurų, kuri sudarė 2,5 proc. šalies sukuriamos pridėtinės vertės. Pagal pridėtinės vertės pasiskirstymą regione dominavo: kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 153,4 mln. eurų pridėtinės vertės arba 36,8 proc., didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 92,8 mln. eurų pridėtinės vertės arba 22,3 proc. Vertinant pridėtinę vertę, tenkančią vienam dirbančiajam, išsiskyrė: elektros, dujų, garo tiekimo, oro kondicionavimo bei vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo ekonominė veikla – 23,0 tūkst. eurų. Taip pat regionas išsiskyrė informacijos ir ryšių ekonominėje veikloje sukuriama pridėtine verte, vienam dirbančiajam šiame sektoriuje tenka – 18,0 tūkst. eurų sukuriamos pridėtinės vertės. Mažiausia sukuriamos pridėtinės vertės vienam dirbančiajam teko meninėje, pramoginėje, poilsio organizavimo bei kitoje aptarnavimo veikloje dirbusiam asmeniui, tai yra – 5,2 tūkst. eurų per metus.

**Panevėžio regione** 2015 metais sukuriama pridėtinė vertė siekė 851,5 mln. eurų, kuri sudarė 5,2 proc. šalies sukuriamos pridėtinės vertės. Pagal pridėtinės vertės pasiskirstymą regione dominavo: kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 289 mln. eurų pridėtinės vertės arba 33,9 proc., didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 220,7 mln. eurų pridėtinės vertės arba 25,9 proc. Vertinant pridėtinę vertę, tenkančią vienam

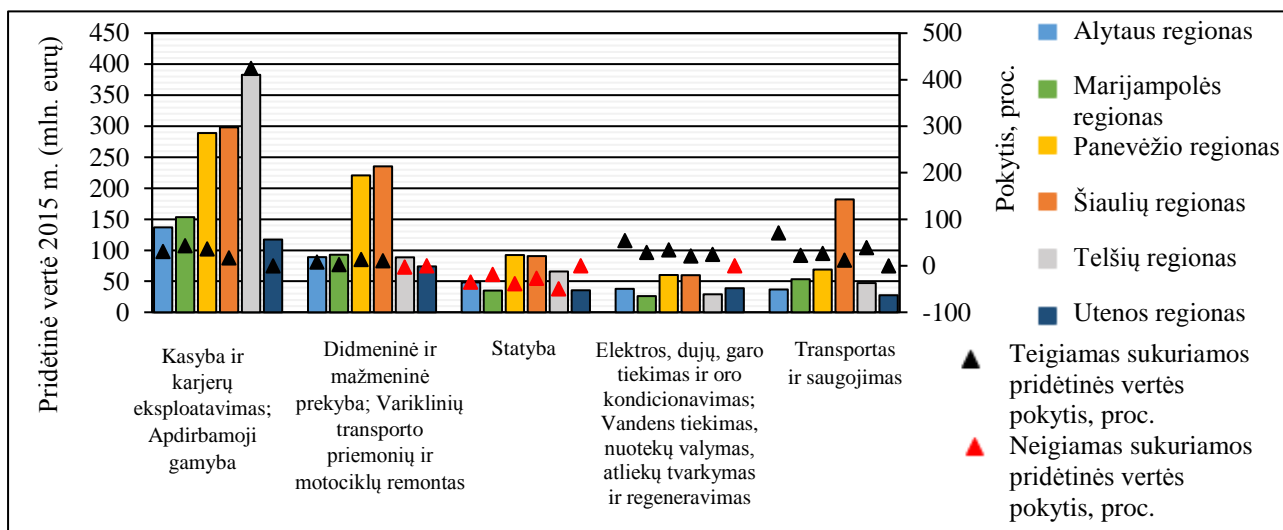
dirbančiajam, išsiskyrė: elektros, dujų, garo tiekimo, oro kondicionavimo, bei vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo ekonominė veikla – 26,3 tūkst. eurų. Taip pat regionas išsiskyrė informacijos ir ryšių ekonominėje veikloje sukuriama pridėtine verte, kuri tenka vienam dirbančiajam šiame sektoriuje – 21,8 tūkst. eurų. Mažiausia sukuriama pridėtinės vertės vienam dirbančiajam teko apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų teikimo veikloje dirbusiam asmeniui, tai yra – 5,3 tūkst. eurų per metus.

**Šiaulių regione** 2015 metais sukuriama pridėtine vertė siekė 1,026 mlrd. eurų, kuri sudarė 6,3 proc. šalies sukuriamos pridėtinės vertės. Pagal pridėtinės vertės pasiskirstymą regione dominavo: kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 289 mln. eurų pridėtinės vertės arba 29,1 proc., didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 235,3 mln. eurų pridėtinės vertės arba 22,9 proc. Vertinant pridėtinę vertę, tenkančią vienam dirbančiajam, išsiskyrė: elektros, dujų, garo tiekimo, oro kondicionavimo bei vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo ekonominė veikla – 26,4 tūkst. eurų. Taip pat regionas išsiskyrė informacijos ir ryšių ekonominėje veikloje sukuriama pridėtine verte, kuri tenka vienam dirbančiajam šiame sektoriuje – 18,5 tūkst. eurų. Mažiausia sukuriama pridėtinės vertės vienam dirbančiajam teko meninėje, pramoginėje, poilsio organizavimo bei kitoje aptarnavimo veikloje dirbusiam asmeniui, tai yra – 4,9 tūkst. eurų per metus.

**Telšių regione** 2015 metais sukuriama pridėtine vertė siekė 706,5 mln. eurų, kuri sudarė 4,3 proc. šalies sukuriamos pridėtinės vertės. Pagal pridėtinės vertės pasiskirstymą regione dominavo: kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 382,9 mln. eurų pridėtinės vertės arba 54,2 proc., didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 88,6 mln. eurų pridėtinės vertės arba 12,5 proc. Vertinant pridėtinę vertę, tenkančią vienam dirbančiajam, išsiskyrė: kasybos ir karjerų eksploatavimo, apdirbamosios gamybos ekonominė veikla – 35,6 tūkst. eurų. Taip pat regionas išsiskyrė elektros, dujų, garo tiekimo, oro kondicionavimo, vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo ekonominėje veikloje sukuriama pridėtine verte, kuri tenka vienam dirbančiajam šiame sektoriuje – 20,3 tūkst. eurų. Mažiausia sukuriama pridėtinės vertės vienam dirbančiajam teko apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų teikimo veikloje dirbusiam asmeniui, tai yra – 4,7 tūkst. eurų per metus.

**Utenos regione** 2015 metais sukuriama pridėtine vertė siekė 352,7 mln. eurų, kuri sudarė 2,2 proc. šalies sukuriamos pridėtinės vertės. Pagal pridėtinės vertės pasiskirstymą regione dominavo: kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba – 117,3 mln. eurų pridėtinės vertės arba 33,3 proc., didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas – 74,0 mln. eurų pridėtinės vertės arba 21,0 proc. Vertinant pridėtinę vertę, tenkančią vienam dirbančiajam, išsiskyrė: elektros, dujų, garo tiekimo, oro kondicionavimo, vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo ekonominėje veikloje sukuriama pridėtine verte, kuri tenka

vienam dirbančiajam šiame sektoriuje – 26,8 tūkst. eurų. Mažiausia sukuriama pridėtinė vertė vienam dirbančiajam teko meninėje, pramoninėje, poilsio organizavimo bei kitoje aptarnavimo veikloje dirbusiam asmeniui, tai yra – 4,8 tūkst. eurų per metus.



15 pav. Dominuojančios ekonominės veiklos probleminiuose regionuose pagal sukuriamą pridėtinę vertę ir pridėtinės vertės pokytis 2008 – 2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Apibendrinant poskyrį galima daryti išvadą, kad daugiausiai sukurta pridėtinės vertės buvo apdirbamosios gamybos (kasybos ir karjerų eksploatavimo), didmeninės ir mažmeninės prekybos, statybos, elektros, dujų, transporto ir saugojimo veikloje. Statyba išsiskyrė tarp visų ekonominių veiklų mažėjančia sukuriama pridėtine verte visuose probleminiuose regionuose, lyginant 2008 metų ir 2015 metų rodiklių duomenis. Itin teigiama linkme augo Telšių regione sukuriama pridėtinė vertė apdirbamojoje gamyboje, nuo 2008 m. iki 2015 m. rodiklis didėjo net 424,5 proc. Šiaulių regionas išsiskyrė transporto ir saugojimo veiklos sukurta pridėtine verte.

### 2.3.5. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo, pagal ekonominę veiklą, statistinė analizė

2015 m. Lietuvos Respublikoje tiesioginės užsienio investicijose sudarė 13,5 mlrd. eurų. Daugiausiai investicijų buvo pritraukiama finansų ir draudimo ekonominės veiklos sektoriuje – 3,5 mlrd. eurų, apdirbamosios gamybos ekonominės veiklos sektoriuje – 2,8 mlrd. eurų. Į švietimo ekonominės veiklos sektorių buvo investuota tik 1,4 mlrd. eurų, lyginant tarp sektorių pasiskirstančias investicijas, šiam sektoriui tenka mažiausiai.

Probleminiuose Lietuvos Regionuose 2015 m. buvo sutelkta 8,9 proc. šalies tiesioginių užsienio investicijų, likę 91,1 proc. pasiskirstė tarp Kauno, Klaipėdos, Tauragės, Vilniaus regionų. Galima teigti, kad probleminėse ir mažiau probleminėse teritorijose tiesioginės užsienio investicijos nėra linkusios telktis. Vertinant 2015 m. TUI pasiskirstymą tarp probleminių regionų matoma, kad 1,9 proc. (261 mln. eurų) šalies investicijų pritraukiamos buvo Telšių regione, tam įtakos turėjo

investicijos į apdirbamąją gamybą. Investicijos šioje ekonominėje veikloje regione sudarė 93,1 proc. visų jam tenkančių investicijų. Panevėžio regione TUI sudarė 2,4 proc. arba 316,7 mln. eurų šalies investicijų. Panevėžio regione TUI investicijos į apdirbamąją pramonę sudarė 59,3 proc. visų regione pritraukiamų tiesioginių užsienio investicijų.

Apibendrintai galima daryti išvadą, kad mažiausiai tarp probleminių regionų 2015 m. tiesioginių užsienio investicijų pritraukė Alytaus regionas – 137,4 mln. eurų, Marijampolės regionas – 140 mln. eurų, Šiaulių regionas – 158 mln. eurų, Utenos regionas – 187,5 mln. eurų.

### **2.3.6. Materialinių investicijų pasiskirstymo, pagal ekonominę veiklą, statistinė analizė**

Materialinės investicijos 2015 m. Lietuvoje buvo 6,8 mlrd. eurų, šio pobūdžio investicijos šalyje tolygiai didėjo nuo 2009 metų. Probleminiuose šalies regionuose buvo sutelkta 22,6 proc. visų šalies materialinių investicijų, likę 77,4 proc. investicijų pasiskirstė tarp Kauno, Klaipėdos, Tauragės, Vilniaus regionų. 36,2 proc. materialinių investicijų teko valstybiniam sektoriui, 63,8 proc. privačiam sektoriui. Privataus sektoriaus materialinės investicijos pagal paskirtį daugiausiai skirtos buvo: įrenginių, mašinų, transporto priemonių įsigijimui (48,7 proc.) bei pastatų, inžinerinių statinių statybai ir rekonstravimais (40,5 proc.). Valstybiniame sektoriuje net 78,2 proc. materialinių investicijų 2015 m. buvo nukreiptos į pastatų, inžinerinių statinių statybą ir rekonstravimą.

*Alytaus regione* 2015 metais materialinės investicijos siekė 276,1 mln. eurų, kurios sudarė net 4,0 proc. šalies materialinių investicijų. Pagal materialinių investicijų pasiskirstymą regione dominavo: elektros, dujų, garo tiekimas, oro kondicionavimas bei vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas – 140,2 mln. eurų materialinių investicijų arba 50,8 proc. regiono investicijų, viešasis valdymas, gynyba ir privalomasis socialinis draudimas – 35,5 mln. eurų materialinių investicijų arba 12,9 proc. Mažiausiai materialinių investicijų teko informacijos ir ryšių ekonominės veiklos sektoriui.

*Marijampolės regione* 2015 metais materialinės investicijos siekė 185,8 mln. eurų, kurios sudarė 2,7 proc. šalies materialinių investicijų. Pagal materialinių investicijų pasiskirstymą regione dominavo: kasyba, karjerų eksploatavimas ir apdirbamoji pramonė – 33,3 mln. eurų materialinių investicijų arba 17,9 proc., elektros, dujų, garo tiekimas, oro kondicionavimas bei vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas – 29,5 mln. eurų materialinių investicijų arba 15,9 proc. Mažiausiai materialinių investicijų teko apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų tiekimo ekonominės veiklos sektoriui.

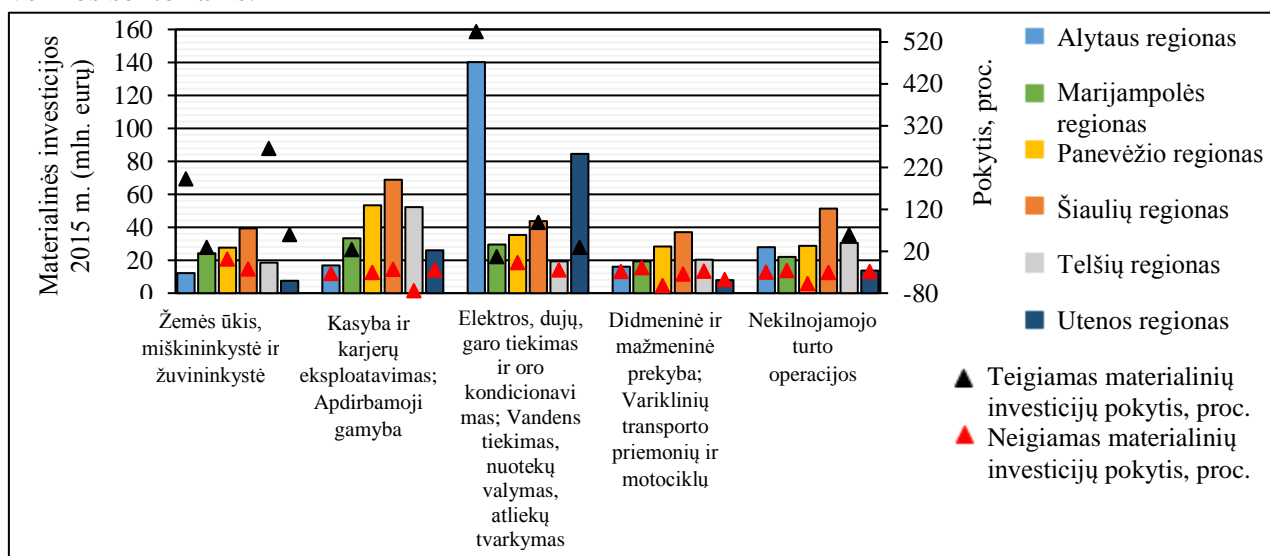
*Panevėžio regione* 2015 metais materialinės investicijos siekė 267,3 mln. eurų, kurios sudarė 3,9 proc. šalies materialinių investicijų. Pagal materialinių investicijų pasiskirstymą regione dominavo: kasyba, karjerų eksploatavimas ir apdirbamoji pramonė – 53,3 mln. eurų materialinių investicijų arba 19,9 proc., elektros, dujų, garo tiekimas, oro kondicionavimas bei vandens tiekimas,

nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas – 35,3 mln. eurų materialinių investicijų arba 13,2 proc. Mažiausiai materialinių investicijų teko apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų tiekimo ekonominės veiklos sektoriui.

**Šiaulių regione** 2015 metais materialinės investicijos siekė 422,5 mln. eurų, kurios sudarė net 6,2 proc. šalies materialinių investicijų. Pagal materialinių investicijų pasiskirstymą regione dominavo: viešasis valdymas, gynyba – 94,4 mln. eurų materialinių investicijų arba 22,3 proc., karjerų eksploatavimas ir apdirbamoji pramonė – 68,8 mln. eurų materialinių investicijų arba 16,3 proc. Mažiausiai materialinių investicijų teko apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų tiekimo ekonominės veiklos sektoriui.

**Telšių regione** 2015 metais materialinės investicijos siekė 199,7 mln. eurų, kurios sudarė 2,9 proc. šalies materialinių investicijų. Pagal materialinių investicijų pasiskirstymą regione dominavo kasyba, karjerų eksploatavimas ir apdirbamoji pramonė – 52,2 mln. eurų materialinių investicijų arba 26,2 proc., nekilnojamojo turto operacijos – 30,5 mln. eurų materialinių investicijų arba 15,2 proc. Mažiausiai materialinių investicijų teko apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų tiekimo ekonominės veiklos sektoriui.

**Utenos regione** 2015 metais materialinės investicijos siekė 193,4 mln. eurų, kurios sudarė 2,8 proc. šalies materialinių investicijų. Pagal materialinių investicijų pasiskirstymą regione dominavo elektros, dujų, garo tiekimas, oro kondicionavimas bei vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas – 84,5 mln. eurų materialinių investicijų arba 43,7 proc., viešasis valdymas ir gynyba – 29,2 mln. eurų materialinių investicijų arba 15,1 proc. Mažiausiai materialinių investicijų Utenos regione teko švietimo, žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo ekonominės veiklos sektoriams.



16 pav. Dominuojančios ekonominės veiklos probleminiuose regionuose pagal materialines investicijas ir materialinių investicijų pokytis 2008 – 2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Materialinės investicijos Lietuvos probleminiuose regionuose buvo nukreiptos į žemės ūkio, miškininkystės, žuvininkystės, apdirbamosios gamybos (kasybos ir karjerų eksploatavimo), didmeninės ir mažmeninės prekybos, nekilnojamojo turto operacijų veiklą. Lyginant 16 pav. pateiktus duomenis, matyti, kad Alytaus regionas itin išsiskiria materialinių investicijų sutelktų elektros, dujų, garo tiekimo, oro kondicionavimo, vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ekonominėse veiklose. Lyginant 2008 metų ir 2015 metų materialinių investicijų srautus Alytaus regione šiose veiklose jie išaugo net 544,3 proc. Taip pat tendencinga kryptimi judėjo ir Utenos regionas.

Apibendrinant ekonominių veiklų (pagal EVRK 2 red.), vykdomų Lietuvos probleminiuose regionuose, konkurencingumo vertinimo rodiklius svarbu išskirti, kad konkurencingiausios veiklos, pagal veikiančių įmonių skaičių buvo didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, apdirbamoji gamyba, transportas ir saugojimas, statyba. Didžiausi dirbančiųjų srautai buvo pritraukiami taip pat šiose ekonominėse veiklose. Vertinant ekonominių veiklų konkurencingumą probleminiuose regionuose pagal apyvartos rodiklį, nustatyta, kad didžiausi apyvartos srautai generuoti didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonte, apdirbamojoje gamyboje bei statyboje. Daugiausiai tarp probleminių regionų pridėtinės vertės buvo sukuriama: apdirbamojoje gamyboje, didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonte, statyboje. Tačiau didžiausias apyvartos rodiklis, tenkantis vienam asmeniui, dirbančiam šioje veikloje, buvo elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo, vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo ekonominės veiklos sektoriuje, taip pat informacijos ir ryšių bei nekilnojamojo turto operacijų ekonominės veiklos sektoriuje. Daugiausiai materialinių investicijų buvo skiriama: elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo, vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo ekonominės veiklos sektoriui.

Apibendrinant skirtingų ekonominių veiklų konkurencingumą probleminiuose regionuose, paminimi tik pranašumą įgiję regionai (žiūrėti 3 priedo lenteles). Tarp probleminių regionų daugiausiai žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės veikla užsiėmė Šiaulių regiono ūkio subjektai, šios įmonės užėmė net 15,3 proc. šio sektoriaus rinkos šalyje. Šiaulių regionas užėmė 17,9 proc. kasybos ir karjerų eksploatavimo rinkos šalyje. Vertinant dirbančiųjų koncentraciją regionuose pagal ekonominę veiklą nustatyta, kad Šiaulių regionas išsiskyrė pritraukdamas dirbančiuosius miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuje, tai yra net – 12,8 proc. visų dirbančiųjų šiame sektoriuje asmenų. Net 10,9 proc. transporto ir saugojimo sektoriaus atstovų darbinę veiklą vykdė Šiaulių regione. Telšių regione ypač išsiskyrė apdirbamosios gamybos apyvarta, ji sudarė 22,7 proc. šalies apyvartos šiame sektoriuje.

#### 2.4. Probleminiuose regionuose vystomų ekonominių veiklų statistinis vertinimas

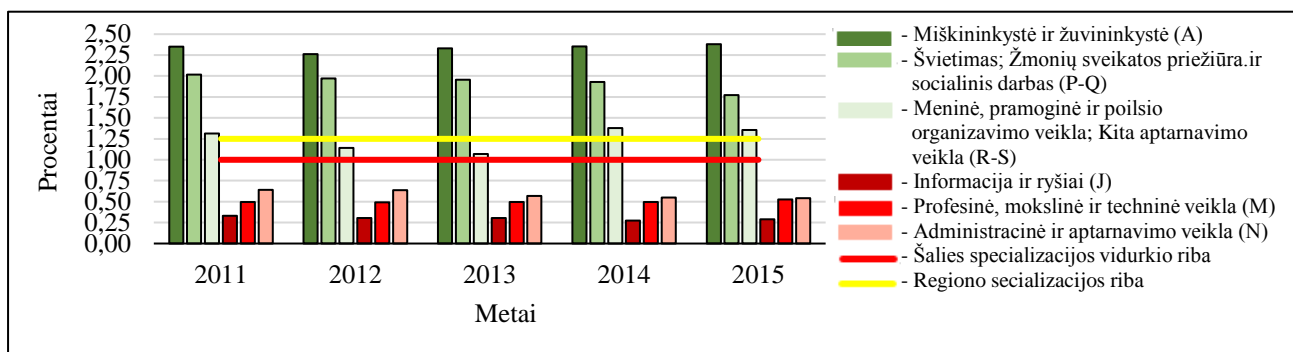
Aptariant Lietuvos ūkio specializacijos ekonominės veiklos rūšyse specifiką, šiame darbo skirsnyje buvo remiamasi šalies geografinio, administracinio teritorijos suskirstymo logika. Apibendrintai analizuoti Alytaus, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Telšių, Utenos regionai. Nagrinėjami būtent šie regionai, nes įvertinus Lietuvos regionus pagal probleminių regionų identifikavimo kriterijus buvo nustatyta, jog šie regionai priskiriami prie probleminių ir mažiau probleminių. Šios analizės dėka paaiškėja, kurios ekonominės veiklos reikšmingiausios Lietuvos probleminių regionų ekonominiame ūkyje.

*Alytaus regiono specializacija ekonominės veiklos rūšyse.* Alytaus regione apdirbamosios pramonės, statybos, didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto, sandėliavimo ir ryšių, nekilnojamojo turto operacijų ir kitų verslo veiklų ekonominėse veiklose 2015 metais buvo užimta 36,8 tūkst. darbuotojų, veikė 3255 įmonės (žiūrėti 2 priedo 1 ir 2 lentelę). Alytaus regione vyraujančios veiklos pagal užimtų darbuotojų skaičių yra apdirbamoji gamyba (kasyba ir karjerų eksploatavimas), didmeninė ir mažmeninė prekyba (variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas), statyba. Šiose veiklos rūšyse užimta daugiau kaip pusė (60,7 proc.) visų analizuojamose ekonominėse veiklose užimtų Alytaus regione dirbančių žmonių.

17 paveiksle vaizduojamas regiono specializacijos veikloje pagal užimtų darbuotojų skaičiaus lygio (proc.) ir lokalizacijos pagal ekonominėje veikloje užimtų darbuotojų skaičiaus lygio (proc.) tarpusavio ryšys, diagramose skritulio dydžiu pavaizduotas regiono atitinkamoje ekonominėje veikloje sukurtos pridėtinės vertės dydis 2015 m. (mln. eurų). Veiklos lokalizacijos lygis parodo, kokia dalis (procentais pagal užimtų darbuotojų skaičių) konkrečios veiklos yra sutelkta aptariamoje geografinėje teritorijoje. Pavyzdžiui, matome, kad 25,5 proc. darbuotojų nuo visų analizuojamose veiklose dirbančiųjų Alytaus regione užimti apdirbamosios gamybos, karjerų kasybos ir eksploatavimo veikloje. Alytaus regione šioje veikloje dirbantys darbuotojai sudarė 4,4 proc. visų bendrai Lietuvoje apdirbamojoje gamyboje, karjerų kasybos ir eksploatavimo veikloje dirbančiųjų.

Aukštesniu lokalizacijos lygiu Alytaus regione išsiskyrė miškininkystės ir žuvininkystės veikla, kurioje buvo užimta 3,1 proc. regiono dirbančiųjų. Šioje veikloje 2015 metais regione buvo užimta per 1 tūkst. darbuotojų, veikė 113 įmonių. Interpretuojant itin aukštą (žiūrėti 4 priedo 1 lentelę) šios veiklos geografinės koncentracijos indeksą (angl. *location quotient – LQ*), galima teigti, kad Alytaus regionas miškininkystės ir žuvininkystės veikloje yra 2,4 karto labiau centruota nei vidutiniškai šioje veikloje koncentruojasi Lietuvos ūkis (žiūrėti 17 pav.). Regioninis (geografinis) koncentracijos indeksas viršijo 1,25 tik miškininkystės, žuvininkystės, švietimo, žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo, meninėje, pramoginėje, poilsio organizavimo veiklose, tai rodo regiono specializaciją konkrečioje veikloje. Atitinkamai mažiausia regioninė koncentracija, kai koeficientas

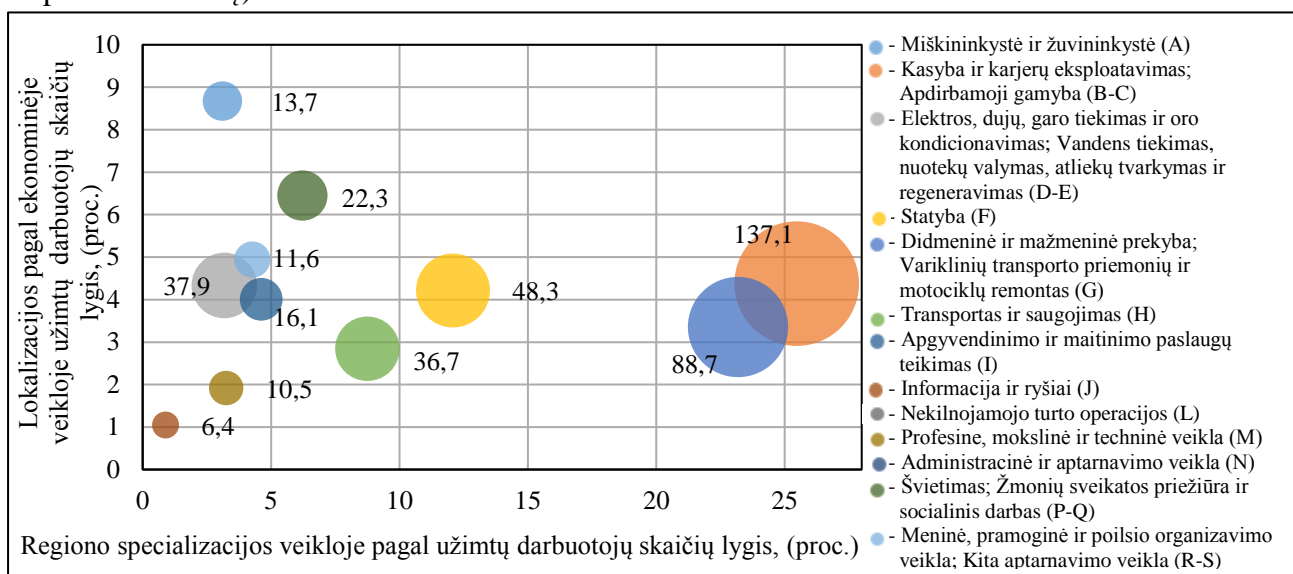
nesiekia 1,0 rodo žemesnį nei vidutinį santykinį užimtumą Alytaus regione: informacijos, ryšių, profesinėje, mokslinėje ir techninėje bei administracinėje ir aptarnavimo veikloje.



17 pav. Ekonominių veiklų geografinės koncentracijos indekso dinamika Alytaus regione

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Kitos, darbuotojų skaičiumi nedidelės veiklos, kurios yra reikšmingos Alytaus regionui dėl aukštos koncentracijos (lokalizacijos) lygmens yra švietimas, žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas, meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla bei kita aptarnavimo veikla (žiūrėti 4 priedo 1 lentelę).



18 pav. Alytaus regiono vykdomų ekonominių veiklų, kuriose užimta daugiausiai darbuotojų, sukurta pridėtinė vertė, mln. eurų, 2015 m.

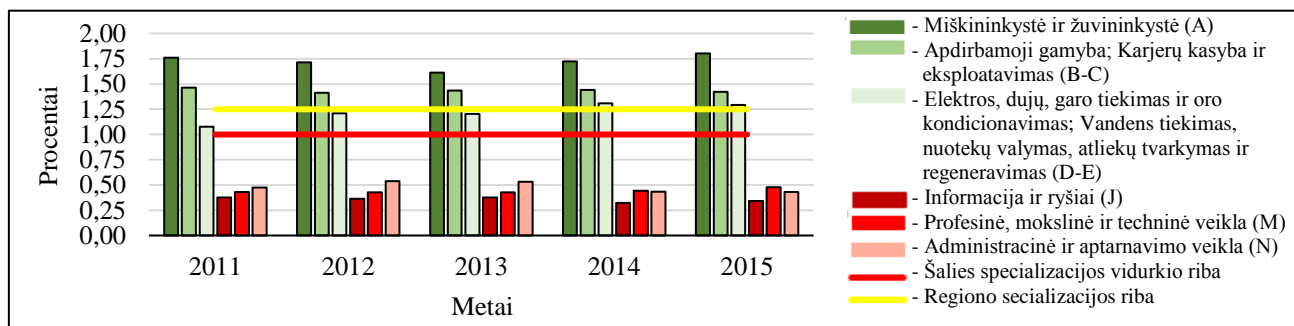
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Reikšmingiausios ekonominės veiklos (žiūrėti 18 pav.). 18 paveiksle matyti, kad Alytaus regione daugiausiai pridėtinės vertės vertine išraiška 2015 metais buvo sukurta apdirbamojoje gamyboje, kasyboje ir karjerų eksploatavime – 137,1 mln. eurų. Taip pat didmeninėje, mažmeninėje prekyboje, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikloje – 88,7 mln. eurų bei statybos veikloje 48,3 mln. eurų. Kaip jau buvo analizuota 2 priedo 2 lentelėje, šios trys veiklos svarbiausios Alytaus regione užimtų darbuotojų skaičiaus, tai yra regiono specializacijos ekonominėse veiklose, prasme.

Veiklų lokalizacijos regione ir atitinkamos įtakos atskirų Lietuvos ūkio ekonominių veiklų geografinės lokalizacijos tendencijoms prasme, Alytaus regione išsiskiria miškininkystės ir žuvininkystės veikla (lokalizacijos Alytaus regione lygis siekia 8,7 proc.), švietimo, žmonių sveikatos priežiūros, socialinio darbo veikla (lokalizacija siekia 6,5 proc.) (žiūrėti 18 pav.). Tačiau šis rodiklis nėra reikšmingai aukštas lyginant tarp kitų probleminių teritorijų.

**Marijampolės regiono specializacija ekonominės veiklos rūšyse.** Marijampolės regione didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, variklinių priemonių ir motociklų remonto, transporto ir saugojimo, apdirbamosios pramonės ir kitose verslo ekonominėse veiklose 2015 metais buvo užimta 33,0 tūkst. darbuotojų, veikė 2735 įmonės (žiūrėti 2 priedo 1 ir 2 lentelę). Marijampolės regione vyraujančios veiklos pagal užimtų darbuotojų skaičių yra apdirbamoji gamyba (kasyba ir karjerų eksploatavimas), didmeninė ir mažmeninė prekyba (variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas), transportas ir saugojimas. Šiose veiklos rūšyse užimta daugiau kaip pusė (69,2 proc.) visų analizuojamose ekonominėse veiklose užimtų Marijampolės regione dirbančių asmenų.

Aukštesniu lokalizacijos lygiu Marijampolės regione 2015 metais išsiskyrė miškininkystės ir žuvininkystės veikla, kurioje buvo užimta 2,4 proc. regiono dirbančiųjų. Šioje veikloje 2015 metais regione buvo užimta per 775 darbuotojai, veikė 110 įmonių. Interpretuojant aukštą (žiūrėti 19 pav.) šios veiklos geografinės koncentracijos indeksą ( $LQ$ ), galima teigti, kad Marijampolės regionas miškininkystės ir žuvininkystės veikloje yra 1,8 karto labiau koncentruota nei vidutiniškai šioje veikloje koncentruojasi Lietuvos ūkis. Regioninis (geografinis) koncentracijos indeksas viršijo 1,25 tik miškininkystės, žuvininkystės, apdirbamosios gamybos, karjerų kasybos ir eksploatavimo, elektros, dujų, garo tiekimo, oro kondicionavimo, vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo veiklose, tai rodo regiono specializaciją konkrečioje veikloje. Atitinkamai žemiausia regioninė koncentracija, kai koeficientas nesiekia 1,0, rodo žemesnį nei vidutinį santykinį užimtumą Marijampolės regione informacijos, ryšių, profesinėje, mokslinėje ir techninėje bei administracinėje ir aptarnavimo veikloje (žiūrėti 19 pav. ir 4 priedo 2 lentelę).

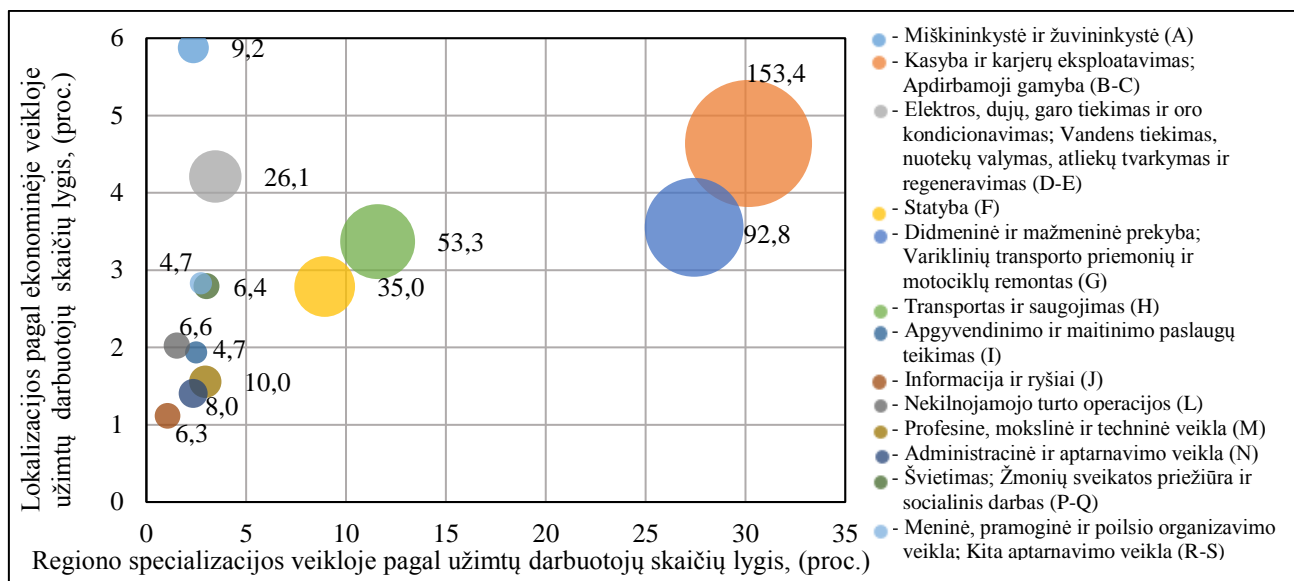


19 pav. Ekonominė veiklų geografinės koncentracijos indeksų dinamika Marijampolės regione

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Kitos, darbuotojų skaičiumi nedidelės veiklos, kurios yra reikšmingos Marijampolės regionui dėl aukštos koncentracijos (lokalizacijos) lygmens yra apdirbamoji gamyba, karjerų kasyba ir

eksploatavimas, elektros, dujų, garo tiekimas, oro kondicionavimas, vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas, šių veiklų geografinės koncentracijos indeksas regione viršijo 1,25 (žiūrėti 19 pav. ir 4 priedo 2 lentelę).



20 pav. Marijampolės regiono vykdomų ekonominių veiklų, kuriose užimta daugiausiai darbuotojų, sukurta pridėtinė vertė, mln. eurų, 2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Reikšmingiausios ekonominės veiklos (žiūrėti 20 pav.). 20 paveiksle matyti, kad Marijampolės regione daugiausiai pridėtinės vertės vertine išraiška 2015 metais buvo sukurta apdirbamojoje gamyboje, kasyboje ir karjerų eksploatavime – 153,4 mln. eurų. Taip pat didmeninėje, mažmeninėje prekyboje, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikloje – 92,8 mln. eurų bei transporto ir saugojimo veikloje – 53,3 mln. eurų. Kaip jau buvo analizuota 2 priedo 2 lentelėje, šios trys veiklos svarbiausios Marijampolės regione užimtų darbuotojų skaičiaus, tai yra regiono specializacijos ekonominėse veiklose, prasme.

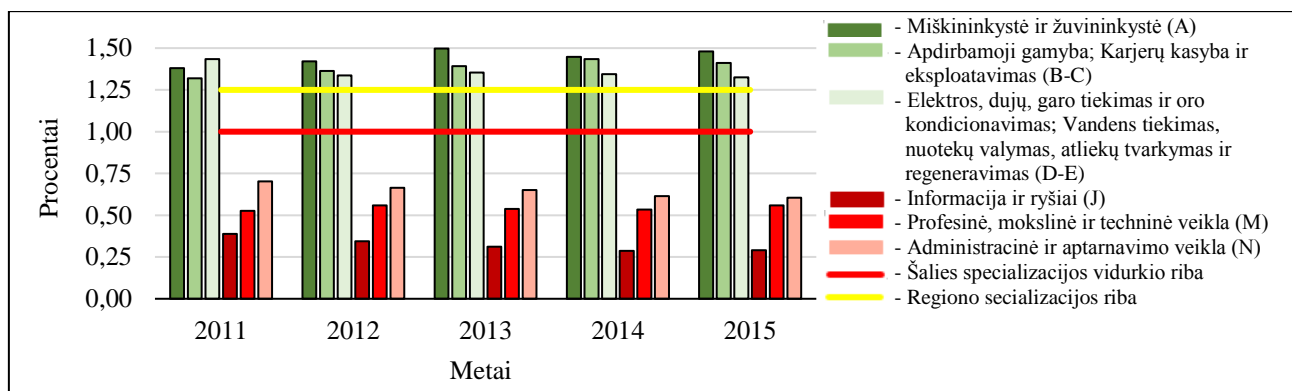
Veiklų lokalizacijos regione ir atitinkamos įtakos atskirų Lietuvos ūkio ekonominių veiklų geografinės lokalizacijos tendencijoms prasme, Marijampolės regione išsiskiria miškininkystės ir žuvininkystės veikla (lokalizacijos Marijampolės regione lygis siekia 5,9 proc.), apdirbamosios gamybos, kasybos ir karjerų eksploatavimo veikla (lokalizacija siekia 4,6 proc.) (žiūrėti 20 pav.). Tačiau rodiklis nėra reikšmingas lyginant Marijampolės regioną tarp kitų probleminių teritorijų.

**Panevėžio regiono specializacija ekonominės veiklos rūšyse.** Panevėžio regione verslo ekonominėse veiklose 2015 metais buvo užimta 64,5 tūkst. darbuotojų, veikė 5628 įmonės (žiūrėti 2 priedo 1 ir 2 lentelę). Panevėžio regione labiausiai vyraujančios veiklos 2015 metais pagal užimtų darbuotojų skaičių yra apdirbamoji gamyba (kasyba ir karjerų eksploatavimas), didmeninė ir mažmeninė prekyba (variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas) bei statyba. Šiose veiklose rūšyse užimta daugiau kaip pusė (68,2 proc.) visų analizuojamose ekonominėse veiklose

užimtų Panevėžio regione dirbančių žmonių. Pasitelktas 21 pav. ir 23 pav. identifikuoti šiame regione sutelktą ekonominių veiklų geografinę koncentraciją ir nustatyti reikšmingiausias ekonomines veiklas.

Aukščiausiu lokalizacijos lygiu Panevėžio regione 2015 metais išsiskyrė miškininkystės ir žuvininkystės veikla, kurioje buvo užimta 1,9 proc. regiono dirbančiųjų, kurie sudarė 9,4 proc. šalies miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuje dirbančiųjų. Šioje veikloje 2015 metais regione buvo užimta per 1245 darbuotojus, veikė 233 įmonių. Aukšta lokalizacija taip pat buvo apdirbamosios gamybos (kasybos ir karjerų eksploatavimo) veikloje – 9,0 proc. (žiūrėti 22 pav.).

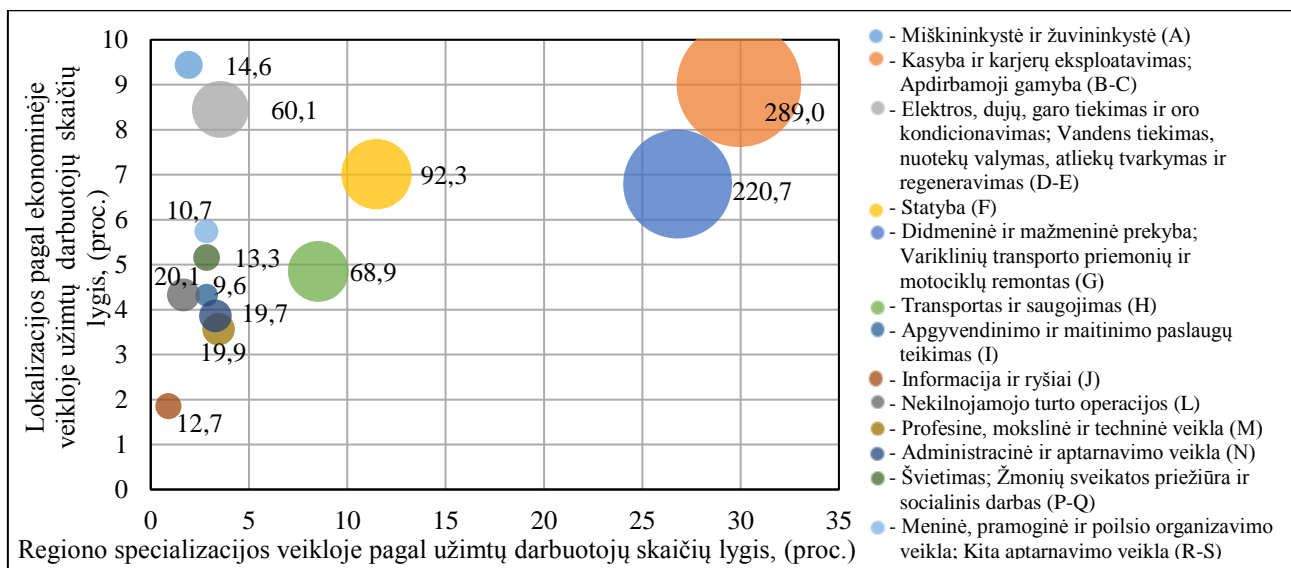
Interpretuojant aukštą miškininkystės ir žuvininkystės veiklos geografinės koncentracijos indeksą ( $LQ$ ) (žiūrėti 21 pav. ir 4 priedo 3 lentelę), 2015 metais siekusį 1,45, galima teigti, kad Panevėžio regionas miškininkystės ir žuvininkystės veikloje yra labiau koncentruotas nei vidutiniškai šioje veikloje koncentruojasi Lietuvos ūkis (žiūrėti 21 pav.). Regioninis (geografinis) koncentracijos indeksas 2015 metais viršijo 1,25 ribą tik miškininkystės, žuvininkystės, apdirbamosios gamybos, karjerų kasybos ir eksploatavimo, elektros, dujų, garo tiekimo, oro kondicionavimo, vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo veiklose, tai rodo regiono specializaciją konkrečioje veikloje. Atitinkamai žemiausia regioninė koncentracija, kai koeficientas nesiekia 1,0, buvo informacijos, ryšių, profesinėje, mokslinėje ir techninėje bei administracinėje ir aptarnavimo veikloje (žiūrėti 21 pav. ir 4 priedo 3 lentelę).



21 pav. Ekonominių veiklų geografinės koncentracijos indekso dinamika Panevėžio regione

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Reikšmingiausios ekonominės veiklos (žiūrėti 22 pav.). 22 paveiksle matyti, kad Panevėžio regione daugiausiai pridėtinės vertės vertine išraiška 2015 metais buvo sukurta apdirbamojoje gamyboje, kasyboje ir karjerų eksploatavime – 289,0 mln. eurų. Taip pat didmeninėje, mažmeninėje prekyboje, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikloje – 220,7 mln. eurų bei statybos veikloje – 92,3 mln. eurų. Kaip jau buvo analizuota 2.3 skirsnyje, šios trys veiklos svarbiausios Panevėžio regione užimtų darbuotojų skaičiaus, tai yra regiono specializacijos ekonominėse veiklose, prasme.



22 pav. Panevėžio regiono vykdomų ekonominių veiklų, kuriose užimta daugiausiai darbuotojų, sukurta pridėtinė vertė, mln. eurų, 2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

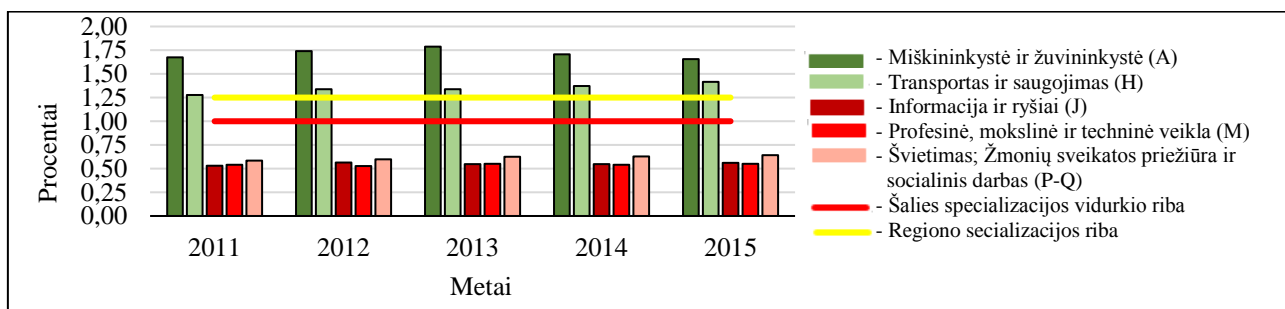
Veiklų lokalizacijos regione ir atitinkamos įtakos atskirų Lietuvos ūkio ekonominių veiklų geografinės lokalizacijos tendencijoms prasme, Panevėžio regione išsiskiria miškininkystės ir žuvininkystės veikla (lokalizacijos Panevėžio regione lygis siekia 9,4 proc.), apdirbamosios gamybos, kasybos ir karjerų eksploatavimo veikla (lokalizacija siekia 9,0 proc.) (žiūrėti 22 pav.).

**Šiaulių regiono specializacija ekonominės veiklos rūšyse.** Šiaulių regione verslo ekonominėse veiklose 2015 metais buvo užimta 78,1 tūkst. darbuotojų, veikė 6598 įmonės (žiūrėti 2 priedo 1 ir 2 lentelę). Šiaulių regione labiausiai vyraujančios veiklos 2015 metais pagal užimtų darbuotojų skaičių yra didmeninė ir mažmeninė prekyba (variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas), apdirbamoji gamyba (kasyba ir karjerų eksploatavimas) bei transportas ir saugojimas. Šiose veiklos rūšyse užimta daugiau kaip pusė (66,2 proc.) visų analizuojamose ekonominėse veiklose užimtų Šiaulių regione dirbančių žmonių. Pasitelktas 23 pav. ir 24 pav. identifikuoti šiame regione sutelktą ekonominių veiklų geografinę koncentraciją ir nustatyti reikšmingiausias ekonomines veiklas.

Aukščiausiu lokalizacijos lygiu Šiaulių regione 2015 metais išsiskyrė miškininkystės ir žuvininkystės veikla, kurioje buvo užimta 2,2 proc. regiono dirbančiųjų, kurie sudarė net 12,8 proc. šalies miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuje dirbančiųjų. Šioje veikloje 2015 metais regione buvo užimta per 1687 darbuotojai, veiklą vykdė 331 įmonė. Regionas aukšta lokalizacija išsiskyrė transporto ir saugojimo veikloje – 10,9 proc. (žiūrėti 24 pav.) – lokalizacijos pagal ekonominėje veikloje užimtų darbuotojų skaičių lygis (procentais). Šis rodiklis reiškia, kad beveik 11 proc. visų šio sektoriaus darbuotojų yra sutelkta Šiaulių regione.

Interpretuojant aukštą miškininkystės ir žuvininkystės veiklos geografinės koncentracijos indeksą (*LQ*), 2015 metais siekusį 1,66, galima teigti, kad Šiaulių regionas miškininkystės ir

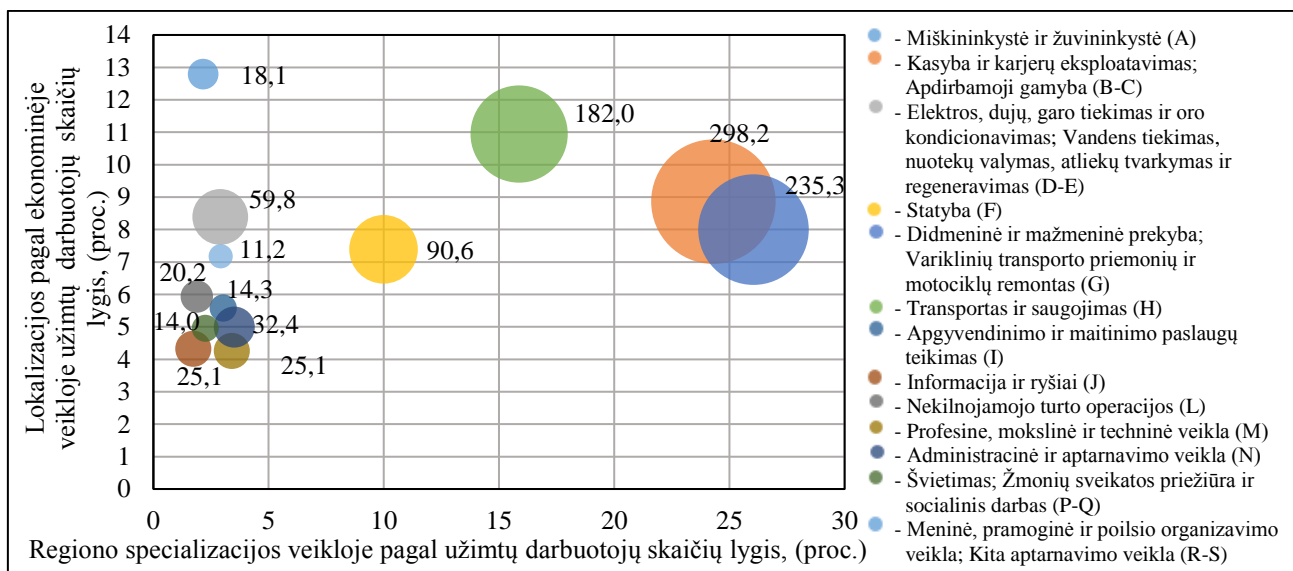
žuvininkystės veikloje yra labiau koncentruotas nei vidutiniškai šioje veikloje koncentruojasi Lietuvos ūkis (žiūrėti 23 pav.). Regioninis (geografinis) koncentracijos indeksas 2015 metais viršijo 1,25 ribą tik miškininkystės, žuvininkystės, transporto ir saugojimo veiklose, tai rodo regiono specializaciją konkrečioje veikloje. Atitinkamai žemiausia regioninė koncentracija, kai koeficientas nesiekia 1,0, buvo informacijos, ryšių, profesinėje, mokslinėje ir techninėje bei švietimo, žmonių sveikatos priežiūros, socialinio darbo ir kitose veiklose (žiūrėti 23 pav. ir 4 priedo 4 lentelę).



23 pav. Ekonominių veiklų geografinės koncentracijos indekso dinamika Šiaulių regione

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Analizuojant 23 pav. duomenis, matyti, kad Šiaulių regione analizuotu laikotarpiu nuo 2011 m. iki 2015 m. miškininkystės ir žuvininkystės ekonominės veiklos koncentracijos indeksas turėjo mažėjimo tendenciją, kai tuo pačiu laikotarpiu išaugo transporto ir saugojimo veiklų geografinė koncentracija regione.



24 pav. Šiaulių regiono vykdomų ekonominių veiklų, kuriose užimta daugiausiai darbuotojų, sukurta pridėtinė vertė, mln. eurų, 2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Reikšmingiausios ekonominės veiklos (žiūrėti 24 pav.). 24 paveiksle matyti, kad Šiaulių regione daugiausiai pridėtinės vertės vertine išraiška 2015 metais buvo sukurta apdirbamojoje gamyboje, kasyboje ir karjerų eksploatavime – 298,2 mln. eurų. Taip pat didmeninėje, mažmeninėje prekyboje, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikloje – 235,3 mln. eurų,

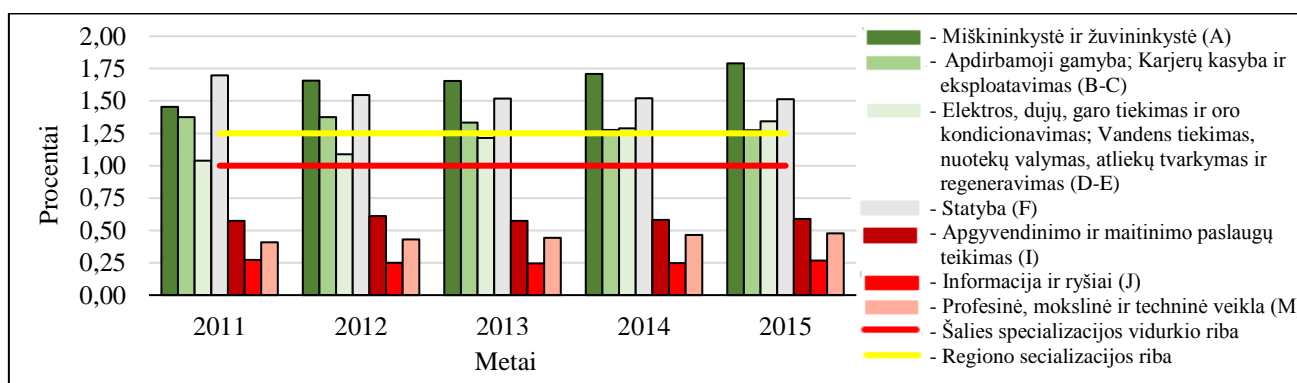
transporto ir saugojimo veikloje net 182,0 mln. eurų. Kaip jau buvo analizuota 2 priedo 2 lentelėje, šios trys veiklos svarbiausios Šiaulių regione užimtų darbuotojų skaičiaus, tai yra regiono specializacijos ekonominėse veiklose, prasme.

Veiklų lokalizacijos regione ir atitinkamos įtakos atskirų Lietuvos ūkio ekonominių veiklų geografinės lokalizacijos tendencijoms prasme, Šiaulių regione išsiskiria miškininkystės ir žuvininkystės veikla (lokalizacijos Šiaulių regione lygis siekia 12,8 proc.), transporto ir saugojimo veikla (lokalizacija siekia 10,9 proc.) (žiūrėti 24 pav.).

**Telšių regiono specializacija ekonominės veiklos rūšyse.** Telšių regione 2015 metais veiklą vykdė 3148 įmonės, kuriose dirbo 39,9 tūkst. darbuotojų. Telšių regione dirbančiųjų santykinis svoris analizuotu laikotarpiu buvo lygus 3,9 proc. nuo visų šalies dirbančiųjų skaičiaus.

Pastebėta Telšių regiono specializacija pramonės srityje. Stambiausios Telšių regiono pramonės įmonės, kuriose dirba daugiau nei 250 darbuotojų, yra AB „ORLEN Lietuva“ (naftos perdirbimas, prekyba, transportavimas), AB „Žemaitijos pienas“ (pieno produkcijos gamyba), Telšių regione veiklą vykdo UAB „Vičiūnai“, nors įmonė registruota Kaune Telšių regione sukuria darbo vietas. Svarbiausios regiono pramonės produkcijos rūšys: benzinas, dyzelinas, maisto produktai, apdirbta žuvis, kombinuotieji pašarai, audiniai. 2015 metais pagal sukurtą pridėtinę vertę Telšių regioną pralenkė tik Šiaulių ir Panevėžio regionai (vertinant situaciją tarp šešių analizuojamų probleminių regionų). Apdirbamojoje gamyboje Telšių regionas tarp probleminių regionų buvo lyderis, 2015 metais sukurta pridėtinė vertė viršijo 382 mln. eurų.

Aukštesniu lokalizacijos lygiu Telšių regione 2015 metais išsiskyrė miškininkystės ir žuvininkystės veikla, tačiau joje buvo užimta buvo tik 1,6 proc. regiono dirbančiųjų, kurie vos 7,1 proc. šalies miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuje dirbančiųjų. Regione pagal užimtųjų lokalizacijos rodiklį negalima išskirti nė vienos dominuojančios ekonominės veiklos lyginant šalies mastu (žiūrėti 26 pav.).

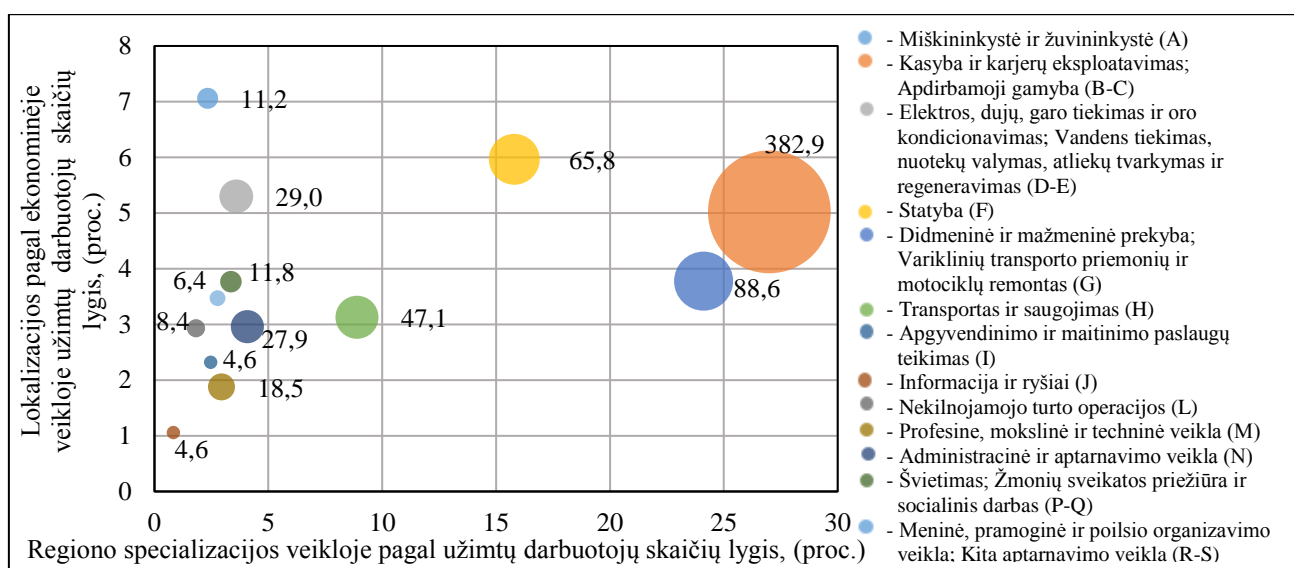


25 pav. Ekonominių veiklų geografinės koncentracijos indekso dinamika Telšių regione

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Interpretuojant 25 pav. pateiktus Telšių regiono geografinės koncentracijos indekso duomenis (LQ), apibendrintai galima teigti, kad visgi Telšių regiono 2015 m. ekonominė veikla buvo

koncentruota miškininkystės ir žuvininkystės, statybos, elektros, dujų, garo tiekimo, oro kondicionavimo, vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo, regeneravimo, apdirbamosios gamybos veikloje. Šios ekonominės veiklos rūšių regiono koncentracijos indeksas viršijo 1,25 ribą (žiūrėti 25 pav. ir 4 priedo 5 lentelę). Atitinkamai žemiausia regioninė koncentracija, kai koeficientas nesiekia 1,0, buvo apgyvendinimo ir maitinimo, informacijos, ryšių, profesinėje, mokslinėje ir techninėje ir kitose veiklose, plačiau žiūrėti 4 priedo 5 lentelėje. Apibendrinant Telšių regiono ekonominių veiklų geografinės koncentracijos dinamikos indekso rezultatus, tenka pripažinti, kad daugelio ekonominių veiklų rodiklis nesiekė 1,0 ribos, kas reiškia, kad regione santykinis užimtumas šiose veiklose yra žemesnis nei vidutinis šalies užimtumas.



26 pav. Telšių regiono vykdomų ekonominių veiklų, kuriose užimta daugiausiai darbuotojų, sukurta pridėtinė vertė, mln. eurų, 2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

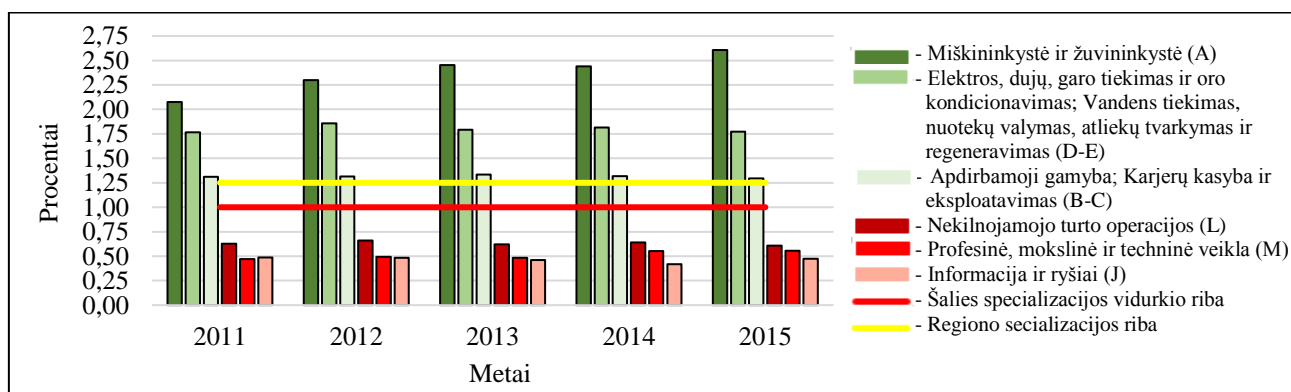
Reikšmingiausios ekonominės veiklos (žiūrėti 26 pav.). 26 paveiksle matyti, kad Telšių regione daugiausiai pridėtinės vertės vertine išraiška 2015 metais buvo sukurta apdirbamojoje gamyboje, kasyboje ir karjerų eksploatavime – 382,9 mln. eurų. Didmeninėje, mažmeninėje prekyboje, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikloje kur kas mažiau – 88,6 mln. eurų, statybos veikloje 65,8 mln. eurų. Reikšmingiausia ekonomine veikla pagal sukurta pridėtinę vertę pripažįstama apdirbamoji gamyba.

**Utenos regiono specializacija ekonominės veiklos rūšyse.** Utenos regione mažiausia dirbančiųjų ir ūkio subjektų koncentracija Lietuvos probleminių regionų atžvilgiu. Utenos regione 2015 metais veiklą vykdė 2533 įmonės, kuriose dirbo 30,5 tūkst. darbuotojų. Utenos regione dirbančiųjų santykinis svoris analizuotu laikotarpiu buvo lygus 3,0 proc. nuo visų šalies dirbančiųjų skaičiaus. Utenos regione vyraujančios veiklos pagal užimtų darbuotojų skaičių yra apdirbamoji gamyba (kasyba ir karjerų eksploatavimas), didmeninė ir mažmeninė prekyba (variklinių transporto

priemonių ir motociklų remontas). Šiose veiklos rūšyse užimta daugiau kaip pusė (51,5 proc.) visų analizuojamose ekonominėse veiklose užimtų Utenos regione dirbančių žmonių.

Regione yra Lietuvos atominė elektrinė, plėtojama mašinų gamybos ir metalo apdirbimo, tekstilės, statybinių medžiagų, maisto pramonė. Daugiausiai didžiųjų įmonių veikia Utenos, Anykščių bei Molėtų rajonų savivaldybėse. Didžiausios regione veiklą vykdančios įmonės yra VĮ „Ignalinos atominė elektrinė“ su 1998 darbuotojais (2017 m. lapkričio 4 d. duomenimis), AB „Utenos trikotažas“, UAB „Švyturys-Utenos alus“, UAB „Utenos mėsa“, UAB „Visatex“ (drabužių siuvimas), šiose įmonėse dirba daugiau nei 250 darbuotojų. Svarbiausios regiono pramonės produkcijos rūšys: smėlis, žvyras, maisto produktai, gėrimai bei trikotažo gaminiai.

Aukštesniu lokalizacijos lygiu Utenos regione 2015 metais išsiskyrė miškininkystės ir žuvininkystės veikla, tačiau joje buvo užimta buvo tik 3,4 proc. regiono dirbančiųjų, kurie vos 7,9 proc. šalies miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuje dirbančiųjų. Regione pagal užimtųjų lokalizacijos rodiklį negalima išskirti nė vienos dominuojančios ekonominės veiklos lyginant šalies mastu, nes rodiklis nėra pakankamai aukštas nė vienoje analizuotoje ekonominėje veiklos rūšyje (žiūrėti 28 pav.).

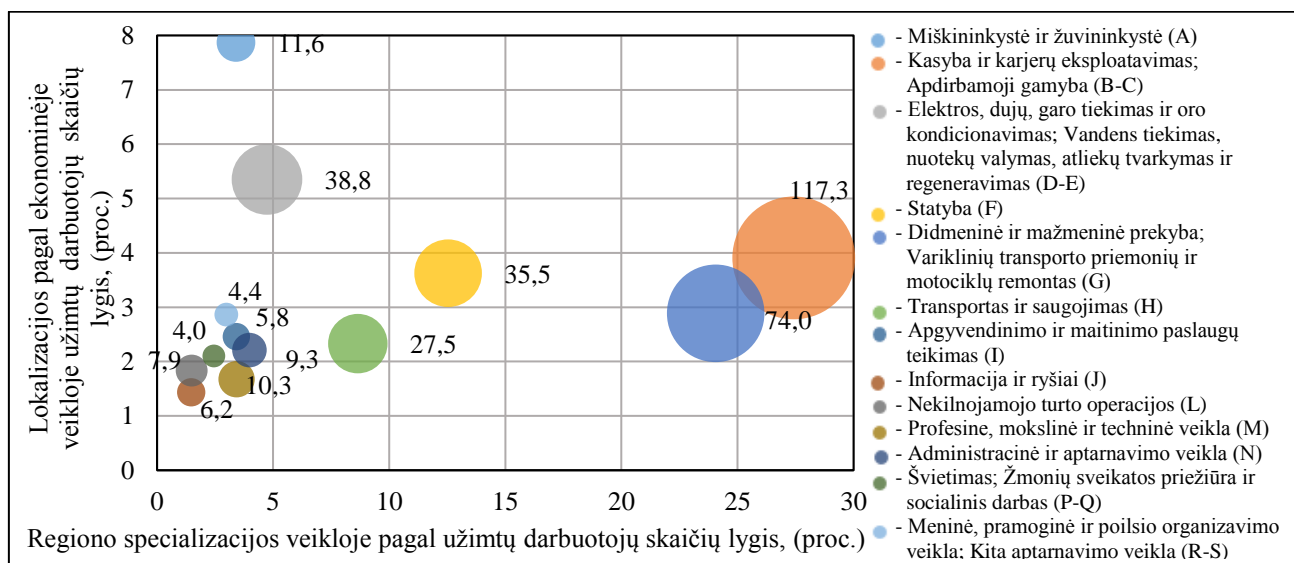


27 pav. Ekonominių veiklų geografinės koncentracijos indekso dinamika Utenos regione

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Interpretuojant 27 pav. pateiktus Utenos regiono geografinės koncentracijos indekso duomenis ( $LQ$ ), apibendrintai galima teigti, kad visgi Utenos regiono 2015 m. ekonominė veikla buvo koncentruota miškininkystės ir žuvininkystės, elektros, dujų, garo tiekimo, oro kondicionavimo, vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo, regeneravimo, apdirbamosios gamybos, karjerų kasybos ir eksploatavimo veikloje, kaip ir daugumoje probleminių Lietuvos teritorijų. Šių ekonominių veiklų rūšių regiono koncentracijos indeksas viršijo 1,25 ribą (žiūrėti 27 pav. ir 4 priedo 6 lentelę). Atitinkamai žemiausia regioninė koncentracija, kai koeficientas nesiekia 1,0, buvo nekilnojamojo turto operacijų, informacijos, ryšių, profesinėje, mokslinėje ir techninėje ir kitose veiklose, plačiau žiūrėti 4 priedo 6 lentelėje. Apibendrinant Utenos regiono ekonominių veiklų geografinės koncentracijos dinamikos indekso rezultatus, tenka pripažinti, kad daugelio ekonominių

veiklų rodiklis nesiekė 1,0 ribos, kas reiškia, kad regione santykinis užimtumas šiose veiklose yra žemesnis nei vidutinis šalies užimtumas.



28 pav. Utenos regiono vykdomų ekonominių veiklų, kuriose užimta daugiausiai darbuotojų, sukurta pridėtinė vertė, mln. eurų, 2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal LR Statistikos departamento duomenis

Reikšmingiausios ekonominės veiklos (žiūrėti 28 pav.). 28 paveiksle matyti, kad Utenos regione daugiausiai pridėtinės vertės vertine išraiška 2015 metais buvo sukurta apdirbamojoje gamyboje, kasyboje ir karjerų eksploatavime – 117,3 mln. eurų. Didmeninėje, mažmeninėje prekyboje, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikloje – 74,0 mln. eurų, statybos veikloje – 35,5 mln. eurų. Reikšmingiausia ekonomine veikla pagal sukurtą pridėtinę vertę pripažįstama apdirbamoji gamyba.

Apibendrinant atliktą probleminių ir mažiau probleminių regionų vystomų ekonominių veiklų statistinį vertinimą, galima teigti, kad reikšmingiausios ekonominės veiklos rūšys šiuose regionuose pagal sukuriamą pridėtinę vertę: apdirbamoji gamyba (kasyba ir karjerų eksploatavimas), didmeninė ir mažmeninė prekyba (variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas), statyba, transportas ir saugojimas. Ekonominė veiklų geografinės koncentracijos indeksas atskleidė, kad visuose probleminiuose regionuose vyravo žuvininkystės ir miškininkystės ekonominės veiklos specializacija. Vienintelis Alytaus regionas, iš visų probleminių regionų, išsiskyrė aukštu geografinės koncentracijos indeksu: švietimo, žmonių sveikatos priežiūros, socialinio darbo, meninėje, pramoginėje ir poilsio organizavimo veikloje. Šiaulių regionas išsiskyrė aukšta geografinė koncentracija transporto ir saugojimo veikloje. Telšių regionas tarp kitų probleminių regionų išsiskyrė geografinė koncentracija statybos veikloje. Tačiau statistiškai reikšmingas lokalizacijos lygis procentais pagal ekonominėje veikloje užimtų darbuotojų skaičių Lietuvos probleminiuose regionuose nebuvo nustatytas. Tai reiškia, kad nė vieno regiono ekonominėje veikloje nebuvo sutelkta dirbančiųjų daugiau nei 13 proc. lyginant su Lietuvoje šioje ekonominėje veikloje dirbančiųjų

asmenų skaičiumi. Atsižvelgiant į šiame skirsnyje atliktą probleminių regionų vystomų ekonominių veiklų statistinę analizę ir identifikuotas reikšmingiausias ekonomines veiklas bei regionų specializaciją jose 2.5. skirsnyje atliekama šių probleminių teritorijų potencialių ekonominių veiklų skatinimo galimybių apžvalga, aptariant kiekvieno regiono numatytus plėtros, vystymo planus.

## 2.5. Lietuvos probleminių regionų ekonominės veiklos skatinimo kryptys

Šioje darbo dalyje naudojantis anksčiau atliktu probleminių, mažiau probleminių regionų vystomų ekonominių veiklų vertinimu ir Lietuvos Vyriausybės patvirtinta regionų integruotų teritorijų vystymo programų medžiaga, numatomos regionų ekonominės veiklos skatinimo kryptys. Susistemintos regionų probleminės ir pranašumą įgyjančios sritys, įvertinamos regionų stipriosios pusės bei atkreipiamas dėmesys į potencialias grėsmes galinčias veikti ekonominį augimą.

14 lentelė. Alytaus regiono skatinimo prielaidos ir kryptys

Alytaus regiono stiprybės, pranašumą įgijusios sritys	Alytaus regiono probleminės sritys
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Augantis BVP.</li> <li>• Didėjančios materialinės investicijos.</li> <li>• Auganti apyvarta.</li> <li>• Didėjanti sukuriama pridėtinė vertė.</li> <li>• Dominuojančio ekonominės veiklos pagal geografinės koncentracijos indeksą:             <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Miškininkystė ir žuvininkystė.</li> <li>2. Švietimas; žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas.</li> <li>3. Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo ir kita aptarnavimo veikla.</li> </ol> </li> <li>• Reikšmingiausios ekonominės veiklos:             <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Apdirbamoji gamyba.</li> <li>2. Didmeninė, mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikla.</li> <li>3. Statyba.</li> </ol> </li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• BVP tenkantis 1 gyventojui yra žemesnis nei 75 proc. šalies vidurkio.</li> <li>• TUI tenkantis 1 gyventojui žemesnės už šalies vidurkį.</li> <li>• Materialinės investicijos 1 gyventojui mažesnės už šalies vidurkį.</li> <li>• Nedarbo lygis 25 proc. aukštesnis už šalies vidurkį.</li> <li>• Ekonominio aktyvumo rodiklis yra mažesnis už šalies vidurkį.</li> <li>• Gyventojų migracija iš teritorijos (proc.) yra didesnė už šalies vidurkį.</li> <li>• 5,8 proc. gyventojų gauna socialinę pašalpą.</li> <li>• Mažesnio ekonominio dinamiskumo regionas.</li> <li>• Mažėjantis 15–64 m. gyventojų užimtumo lygis.</li> </ul>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal 2.1. – 2.4. darbo skirsniuose atliktą analizę

LR Vidaus reikalų ministro įsakyme (2015 m. rugsėjo 11 d. Nr. 1V-720) dėl Alytaus regiono integruotos teritorijų vystymo programos patvirtinimo išskiriama regione gerai išvystyta susisiekimo infrastruktūra, užtikrintas geras tikslinių teritorijų susisiekimas su didžiaisiais Lietuvos miestais, Lenkija, Baltarusija. Pažymima, kad kai kuriose Alytaus regiono tikslinėse teritorijose yra dideli rekreacinio potencialo panaudojimo ir rekreacinės veiklos vystymo išteklių: Alytaus regione veikia didžiausią vietos ir užsienio turistų skaičių pritraukiantis kurortas – Druskininkai. Kaip buvo nustatyta ankstesniuose darbo skirsniuose numatoma regione auganti paslaugų paklausa. Stebimas augantis užsienio turistų srautas į Lietuvą. Teritorijos, esančios šalia svarbiausių šalies turizmo traukos centrų ir maršrutų, turės galimybių turizmo, apgyvendinimo, maitinimo, smulkiojo verslo paslaugoms plėtoti. Didžiausi iššūkiai regionui siejami su žemesniu gyventojų ekonominiu aktyvumu, gyventojų migracija, mažėjančiu gyventojų užimtumu, jaunimo ir kvalifikuotos darbo jėgos mažėjimu, augančia konkurencija rekreacijos, turizmo, kultūros paslaugų teikimo sektoriuose.

15 lentelė. Marijampolės regiono skatinimo prielaidos ir kryptys

Marijampolės regiono stiprybės, pranašumą įgijusios sritys	Marijampolės regiono probleminės sritys
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ekonomiškai dinamiškas regionas.</li> <li>• Augantis BVP.</li> <li>• Didėjantis 15-64 m. gyventojų užimtumo lygis.</li> <li>• Dominuojančio ekonominės veiklos pagal geografinės koncentracijos indeksą:             <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Miškininkystė ir žuvininkystė.</li> <li>2. Apdirbamoji gamyba.</li> <li>3. Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas; Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas.</li> </ol> </li> <li>• Reikšmingiausios ekonominės veiklos:             <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Apdirbamoji gamyba.</li> <li>2. Didmeninė, mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikla.</li> <li>3. Transporto ir saugojimo veikla.</li> </ol> </li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• BVP tenkantis 1 gyventojui yra žemesnis nei 75 proc. šalies vidurkio.</li> <li>• TUI tenkantis 1 gyventojui žemesnės už šalies vidurkį.</li> <li>• Materialinės investicijos 1 gyventojui mažesnės už šalies vidurkį.</li> <li>• Ekonominio aktyvumo rodiklis yra mažesnis už šalies vidurkį.</li> <li>• Gyventojų migracija iš teritorijos (proc.) yra didesnė už šalies vidurkį.</li> <li>• Mažėjančios materialinės investicijos.</li> <li>• Netolygus nedarbo lygis.</li> </ul>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal 2.1.–2.4. darbo skirsniuose atliktą analizę

LR Vidaus reikalų ministro įsakyme (2015 m. rugsėjo 4 d. Nr. 1V-693) dėl Marijampolės regiono integruotos teritorijų vystymo programos patvirtinimo, išskiriamas regiono geografinės padėties patrauklumas bei išvystyta transporto infrastruktūra, mažesnis nei šalyje demografinės senatvės koeficientas, auganti lietuviškų prekių paklausa užsienio rinkose. Lietuvos banko 2015 m. birželio mėnesio Lietuvos ekonominės raidos vertinime nurodoma, kad daugiau kaip 90 proc. prekių eksporto į Rusiją sudaro reeksportas. Reeksporto į Rusiją mažėjimas daugiausia neigiamos įtakos turi vežėjams, prekybos įmonėms, sandėliavimo paslaugų teikėjams, tačiau padėtis kitoje atvirojo ūkio sektoriaus veikloje – pramonėje – geresnė. Apdirbamosios gamybos įmonės didžiąją dalį produkcijos eksportuoja į ES. Tai svarbu regionui, kadangi regione apdirbamojoje gamyboje dirba didžioji dalis gyventojų. Didžiausiomis grėsmėmis regionui įvardijama: gyventojų mažėjimas regione, žemesnis nei šalies vidurkis gyventojų ekonominio aktyvumo rodiklis, išorinių investicijų tikslinių teritorijų vystymui sulėtėjimas, nepastovi darbo rinka.

16 lentelė. Panevėžio regiono skatinimo prielaidos ir kryptys

Panevėžio regiono stiprybės, pranašumą įgijusios sritys	Panevėžio regiono probleminės sritys
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Augantis BVP.</li> <li>• Dominuojančio ekonominės veiklos pagal geografinės koncentracijos indeksą:             <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Miškininkystė ir žuvininkystė.</li> <li>2. Apdirbamoji gamyba.</li> <li>3. Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas; Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas.</li> </ol> </li> <li>• Reikšmingiausios ekonominės veiklos:             <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Apdirbamoji gamyba.</li> <li>2. Didmeninė, mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikla.</li> <li>3. Statyba.</li> </ol> </li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• TUI tenkantis 1 gyventojui žemesnės už šalies vidurkį.</li> <li>• Materialinės investicijos 1 gyventojui mažesnės už šalies vidurkį.</li> <li>• Nedarbo lygis 25 proc. aukštesnis už šalies vidurkį.</li> <li>• Ekonominio aktyvumo rodiklis yra mažesnis už šalies vidurkį.</li> <li>• Gyventojų migracija iš teritorijos (proc.) yra didesnė už šalies vidurkį.</li> <li>• 5,4 proc. gyventojų gauna socialinę pašalpą.</li> <li>• Mažėjančios materialinės investicijos.</li> <li>• Mažėjantis 15-64 m. gyventojų užimtumas.</li> </ul>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal 2.1. – 2.4. darbo skirsniuose atliktą analizę

LR Vidaus reikalų ministro įsakyme (2015 m. rugsėjo 10 d. Nr. 1V-714) dėl Panevėžio regiono integruotos teritorijų vystymo programos patvirtinimo, išskiriamos regiono stipriosios pusės: tikslinių

teritorijų geografinė padėtis palanki verslo plėtrai ir investicijų pritraukimui dėl nesunkiai pasiekiamų esančių Panevėžio, Vilniaus ir Rygos miestų rinkų bei santykinai pigi darbo jėga. Panevėžio regioną kertanti automagistralė Via Baltica, plėtojama Panevėžio miesto LEZ tikėtina didins Panevėžio regione esančių tikslinių teritorijų investicinį patrauklumą. Regiono augimui didžiausią grėsmę kelia mažėjanti darbo jėgos pasiūla, mažėjantis gyventojų užimtumas, Panevėžio regiono tikslinės teritorijos nėra pakankamai patrauklios kurtis smulkiam verslui. Panevėžio regiono tikslinių teritorijų mažas patrauklumas riboja ir verslo plėtros galimybes.

17 lentelė. Šiaulių regiono skatinimo prielaidos ir kryptys

Šiaulių regiono stiprybės, pranašumą įgijusios sritys	Šiaulių regiono probleminės sritys
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Augantis BVP.</li> <li>• Dominuojančio ekonominės veiklos pagal geografinės koncentracijos indeksą:               <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Miškininkystė ir žuvininkystė.</li> <li>2. Transportas ir saugojimas.</li> </ol> </li> <li>• Reikšmingiausios ekonominės veiklos:               <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Apdirbamoji gamyba.</li> <li>2. Didmeninė, mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikla.</li> <li>3. Transporto ir saugojimo veikla.</li> </ol> </li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• BVP tenkantis 1 gyventojui yra žemesnis nei 75 proc. šalies vidurkio.</li> <li>• TUI tenkantis 1 gyventojui žemesnės už šalies vidurkį.</li> <li>• Materialinės investicijos 1 gyventojui mažesnės už šalies vidurkį.</li> <li>• Nedarbo lygis 25 proc. aukštesnis už šalies vidurkį.</li> <li>• Ekonominio aktyvumo rodiklis yra mažesnis už šalies vidurkį.</li> <li>• Gyventojų migracija iš teritorijos (proc.) yra didesnė už šalies vidurkį.</li> <li>• Mažo ekonominio dinamiškumo regionas.</li> <li>• Mažėjančios materialinės investicijos.</li> <li>• Mažėjantis 15-64 m. gyventojų užimtumas.</li> </ul>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal 2.1. – 2.4. darbo skirsniuose atliktą analizę

LR Vidaus reikalų ministro įsakyme (2016 m. rugpjūčio 8 d. Nr. 1V-554) dėl Šiaulių regiono integruotos teritorijų vystymo programos patvirtinimo išskiriamas regiono išskirtinumas aukštu gyventojų išsilavinimo lygiu, intermodaliniu transporto ryšių mazgu. Tikėtina, kad regiono rinkoje augs kūrybinių industrijų pramonės ir paslaugų paklausa. Didžiausius iššūkius regionui kelia neracionalus gyvenamųjų ir darbo vietų išsidėstymas regione, neišnaudojamas universiteto kaip traukos ir kultūrinio centro potencialas, auganti migracija iš regiono, mažėjantys investicijų srautai.

18 lentelė. Telšių regiono skatinimo prielaidos ir kryptys

Telšių regiono stiprybės, pranašumą įgijusios sritys	Telšių regiono probleminės sritys
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Aukšto ekonominio dinamiškumo regionas.</li> <li>• Augantis 15-64 m. gyventojų užimtumas.</li> <li>• Dominuojančio ekonominės veiklos pagal geografinės koncentracijos indeksą:               <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Miškininkystė ir žuvininkystė.</li> <li>2. Apdirbamoji gamyba.</li> <li>3. Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas; Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas.</li> <li>4. Statyba.</li> </ol> </li> <li>• Reikšmingiausios ekonominės veiklos:               <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Apdirbamoji gamyba.</li> <li>2. Didmeninė, mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikla.</li> <li>3. Statyba.</li> </ol> </li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• BVP tenkantis 1 gyventojui yra žemesnis nei 75 proc. šalies vidurkio.</li> <li>• TUI tenkantis 1 gyventojui žemesnės už šalies vidurkį.</li> <li>• Materialinės investicijos 1 gyventojui mažesnės už šalies vidurkį.</li> <li>• Ekonominio aktyvumo rodiklis yra mažesnis už šalies vidurkį.</li> <li>• Gyventojų migracija iš teritorijos (proc.) yra didesnė už šalies vidurkį.</li> <li>• Mažėjantis BVP.</li> <li>• Mažėjančios materialinės investicijos.</li> </ul>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal 2.1. – 2.4. darbo skirsniuose atliktą analizę

LR Vidaus reikalų ministro įsakyme (2015 m. rugsėjo 3 d. Nr. 1V-684) dėl Telšių regiono integruotos teritorijų vystymo programos patvirtinimo išskiriamas regiono išskirtinumas gera

geografinė padėtimi, geru susisiekimu, gausiais gamtiniais ir kultūriniais ištekliais. Pagal materialines investicijas vienam gyventojui Telšių regionas ir toliau išlieka tarp pirmaujančių regionų šalyje. Regione demografinės senatvės koeficientas vienas mažiausių Lietuvoje. Regiono plėtros galimybės siejamos su paslaugų sektoriaus pridėtinės vertės augimu ir aukštomis materialinėmis investicijomis bei pažangių technologijų plėtra versle ir jų finansavimu ES lėšomis. Didžiausia grėsmė laikoma tai, kad regione naftos produktų gamybos ir prekybos, pieno perdirbimo, žuvies ir žuvies produktų perdirbimo srityje veikia 3 įmonės, kuriose darbuotojų skaičius yra didesnis kaip 1000. Bet kurios iš šių įmonių ekonominės padėties pablogėjimas gali labai pabloginti ekonominę situaciją regione. Ižvelgiama įmonių konkurencingumo mažėjimo grėsmė dėl gyventojų skaičiaus mažėjimo.

19 lentelė. Utenos regiono skatinimo prielaidos ir kryptys

Utenos regiono stiprybės, pranašumą įgijusios sritys	Utenos regiono probleminės sritys
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Aukančios materialinės investicijos.</li> <li>• Dominuojančio ekonominės veiklos pagal geografinės koncentracijos indeksą:               <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Miškininkystė ir žuvininkystė.</li> <li>2. Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas; Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas.</li> <li>3. Apdirbamoji gamyba.</li> </ol> </li> <li>• Reikšmingiausios ekonominės veiklos:               <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Apdirbamoji gamyba.</li> <li>2. Didmeninė, mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikla.</li> <li>3. Statyba.</li> </ol> </li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• BVP tenkantis 1 gyventojui yra žemesnis nei 75 proc. šalies vidurkio.</li> <li>• TUI tenkantis 1 gyventojui žemesnės už šalies vidurkį.</li> <li>• Materialinės investicijos 1 gyventojui mažesnės už šalies vidurkį.</li> <li>• Nedarbo lygis 25 proc. aukštesnis už šalies vidurkį.</li> <li>• Ekonominio aktyvumo rodiklis yra mažesnis už šalies vidurkį.</li> <li>• Gyventojų migracija iš teritorijos (proc.) yra didesnė už šalies vidurkį.</li> <li>• 5,7 proc. gyventojų gauna socialinę pašalpą.</li> <li>• Ekonomiškai nedinamiškas regionas.</li> <li>• Mažėjantis BVP.</li> <li>• Mažėjantis 15-64 m. gyventojų užimtumas.</li> </ul>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2017, pagal 2.1. – 2.4. darbo skirsniuose atliktą analizę

LR Vidaus reikalų ministro įsakyme (2015 m. rugsėjo 14 d. Nr. 1V-722) dėl Utenos regiono integruotos teritorijų vystymo programos patvirtinimo išskiriamas regiono išskirtinumas toks, kad VĮ Ignalinos atominėi elektrinei nutraukiant veiklą ir mažinant darbuotojų skaičių didėja specifinę aukštą kvalifikaciją turinčių bedarbių skaičius. Regiono centro – Utenos, Ignalinos ir Visagino miestų centrinių dalių viešoji infrastruktūra sutvarkyta panaudojant 2007 – 2013 m. laikotarpio Europos Sąjungos finansinę paramą. Regionas garsėja kaip vienas iš ežeringiausių ir miškingiausių. Didžiausios regiono silpnybės yra darbo jėgos pasiūlos struktūrinis neatitikimas darbo rinkos poreikiams Visagino savivaldybėje, mažas ekonominis aktyvumas, mažesnis negu šalies vidurkis ekonomikos našumas, išorinių investicijų tikslinių teritorijų vystymui sulėtėjimas.

Apibendrinant, galima teigti, kad probleminiai ir mažiau probleminiai regionai susiduria su panašiais socialiniais, ekonominiais, demografiniais iššūkiais, tai yra su išorinių investicijų tikslinių teritorijų vystymui sulėtėjimu, gyventojų migracija iš probleminės teritorijos, mažėjančiu 15 – 64 m. gyventojų užimtumu. Regionuose dominuoja apdirbamosios gamybos, didmeninės, mažmeninės prekybos, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto, transporto ir saugojimo, statybos ekonominės veiklos kryptys. Utenos ir Alytaus regionai turi rekreacijai ir turizmui būtinųjų išteklių.

## IŠVADOS

1. Išanalizavus probleminio regiono sampratą mokslinėje literatūroje tikslingiausia probleminį regioną apibūdinti kaip vientisą teritoriją, kuri pagal pasirinktus vertinimo kriterijus atsilieka nuo kitų kaimyninių teritorijų. Vertinimo kriterijais gali būti laikomas ekonominio išsivystymo lygis, inovatyvių įmonių skaičius, įmonių vykdomos ekonominės veiklos pelningumas, ekonominio vystymosi tempai, verslo gyvybingumas, teritorinė ūkio struktūra. Probleminės teritorijos dažniausiai pasižymi žemesniu, nei šalies vidurkis, bendru vidaus produktu, mažesniais tiesioginių užsienio investicijų ir materialių investicijų srautais, aukštesniu nedarbo lygiu, žemesniu ekonominio aktyvumo lygiu, intensyvia gyventojų migracija iš probleminės teritorijos, didesniu socialinės pašalpos gavėjų santykiu. Anot mokslinės literatūros autorių ekonominių veiklų plėtrai regionuose įtaką daro valstybės parama, būtinoji infrastruktūra, socialinė-ekonominė situacija regione, demografinės tendencijos, kliūtys pradėti naują verslą ir jį plėtoti, mokesčių nestabilumas, išteklių, siekiant užtikrinti darnią veiklą, trūkumas. Probleminių regionų ekonominio augimo potencialas išvelgiamas tose vystomose ekonominėse veiklose, kurių sėkmė neatsiejama nuo veiklos kreditavimo, kvalifikuotos darbo rinkos, valstybės sukurtos verslo ir kultūrinės aplinkos, gerai parengtų valstybinių programų, galinčių stipriai paskatinti vietos verslą.

2. Netolydų regionų augimą ir susidariusią ekonominę situaciją probleminiuose regionuose galima paaiškinti regiono augimo teorijomis. Šiuo metu aktuali, Lietuvos probleminiams regionams pritaikoma klasteriais grįsta ekonominės plėtros teorija, kurios esmė – konkurencingos regiono ūkių pramonės klasterių sudarymas. Kita inovatyvi teorija, tai endogeninė plėtros teorija kurios pagrindiniu akcentu yra švietimas, kvalifikuotų specialistų ugdymas bei naujų technologijų diegimas. Pastebima, kad tradicinės regionų augimo bei plėtros teorijos vis mažiau naudojamos visuomenės vystymosi, ekonominės plėtros tendencijoms paaiškinti. Sumani regiono specializacija, vienas naujausių modelių skirtų darniai, tolydžiai regiono plėtrai, kurios esmė ekonomikos, viešojo valdymo, bendruomenės sąveika regiono kultūrinėje terpėje naudojantis jo infrastruktūra, gamtine aplinka siekiant bendro sumanaus regiono tikslo. Regiono konkurencingumas ir ekonominis potencialas siejamas su žiniomis grįstomis idėjomis, inovatyvumu, informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis, darbo rinkos dinamiškumu, smulkaus ir vidutinio verslo vaidmeniu, sukauptu kapitalu, stambiųjų bendrovių interesais, institucine aplinka.

3. Probleminių regionų identifikavimui naudotos keturios metodikos: LR Vyriausybės nutarime, dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų (Nr. 428) nurodyti rodikliai, LR Vyriausybės nutarime, „dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų pakeitimo“ (Nr. 96) nurodyti rodikliai, ekonominio dinamiškumo rodiklis ir Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos teritorijų vystymosi rodikliai. Atlikus Lietuvos regionų socialinės-ekonominės aplinkos rodiklių sisteminę analizę bei palyginus gautus rezultatus tarpusavyje, probleminiais regionais nustatyti Alytaus, Marijampolės, Telšių,

Utenos ir mažiau probleminiais: Panevėžio, Šiaulių regionai. Kauno, Klaipėdos, Tauragės, Vilniaus regionai buvo atmesti kaip probleminių teritorijų bruožų neturintys regionai. Atlikus probleminių regionų ekonominių veiklų lyginamąją analizę, nustatyta, kad juose pagal sukuriamą pridėtinę vertę dominuoja apdirbamoji gamyba (kasyba ir karjerų eksploatavimas), didmeninė ir mažmeninė prekyba (variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas), statyba, transportas bei saugojimas. Ekonominių veiklų geografinės koncentracijos indeksas atskleidė, kad visuose probleminiuose regionuose vyravo žuvininkystės ir miškininkystės ekonominės veiklos specializacija. Nustatyta, kad Alytaus, Marijampolės, Panevėžio, Utenos regionai pagal užimtų darbuotojų skaičių specializuojasi apdirbamojoje gamyboje, didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, variklinių transporto priemonių remonto ekonominėje veikloje, Šiaulių regionas specializuojasi apdirbamojoje gamyboje, didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, variklinių transporto priemonių remonto, transporto ir saugojimo ekonominėje veikloje, Telšių regionas specializuojasi apdirbamojoje gamyboje, didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, variklinių transporto priemonių remonto, statybos ekonominėje veikloje. Statistiškai reikšmingas lokalizacijos lygis pagal ekonominėje veikloje užimtų darbuotojų skaičių Lietuvos probleminiuose regionuose nebuvo nustatytas. Tai reiškia, kad nė vieno regiono ekonominėje veikloje nebuvo sutelkta dirbančiųjų daugiau nei 13 proc., lyginant su Lietuvoje šioje ekonominėje veikloje dirbančiųjų asmenų skaičiumi.

4. Kiekviename regione vyrauja savita verslo aplinka su tik jam būdingomis ekonominėmis veiklomis. Bendra Lietuvos probleminių regionų ekonominės veiklos stiprinimo kryptis – kliūčių verslumui mažinimas. Alytaus regiono galimybės išvelgiamos rekreacinio potencialo panaudojimo ir rekreacinės veiklos vystymo ištekliuose, augančioje paslaugų paklausoje bei gerame tikslinių teritorijų susisiekiame su didžiais Lietuvos miestais, Lenkija, Baltarusija. Marijampolės regiono potencialas išvelgiamas stiprinant apdirbamąją gamybą, taip skatinant eksportą į ES, tam palanki regiono išvystyta transporto infrastruktūra. Panevėžio regionas palankus verslo plėtrai ir investicijų pritraukimui dėl nesunkiai pasiekiamų Panevėžio, Vilniaus ir Rygos miestų rinkų. Automagistralė Via Baltica, plėtojamas Panevėžio miesto LEZ tikėtina didins Panevėžio regione esančių tikslinių teritorijų investicinį patrauklumą apdirbamojoje gamyboje, didmeninėje, mažmeninėje prekyboje, statybos veikloje. Šiaulių regiono verslumas siejamas su aukštu gyventojų išsilavinimo lygiu, intermodaliniu transporto ryšių mazgu. Tikėtina, kad regiono rinkoje plėsis apdirbamoji gamyba, didmeninė, mažmeninė prekyba, transporto ir saugojimo veikla. Telšių regiono plėtros galimybės siejamos su apdirbamosios gamybos, paslaugų sektoriaus pridėtinės vertės augimu ir aukštomis materialinėmis investicijomis bei pažangiu technologijų plėtra versle. Utenos regiono stiprintinos ekonominės veiklos: apdirbamoji gamyba, didmeninė, mažmeninė prekyba, statybos veikla. Šio regiono gamtinė aplinka palanki rekreacijai ir turizmui.

## LITERATŪRA

1. “Lietuva 2030“ pažangos ataskaita. 2014. [Žiūrėta 2016 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.visionary.lt/wp-content/uploads/2015/10/2014-12-03-LIETUVA2030\\_PA\\_ZANGA-2009-2014.pdf](http://www.visionary.lt/wp-content/uploads/2015/10/2014-12-03-LIETUVA2030_PA_ZANGA-2009-2014.pdf)>.
2. Assembly of European Regions (AER) Statutes. 2009. [Žiūrėta 2017 m. rugpjūčio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ltdalarna.se/PageFiles/16664/AER-Statutes-080310-GB.pdf>>.
3. Atkočiūnienė Z. O., Gineitienė Z., Žiogelytė L. 2010. Regionų plėtra: Žmogiškųjų išteklių potencialas. Viešasis administravimas, Vol. 25–26, No. 1–2, p. 44–52.
4. Bagdzevičienė R. 2003. Regionų plėtros ekonomikos ir vadybos aspektai. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. rugpjūčio 15 d.].
5. Bagdzevičienė R., Rimas J., Venckus A. 2005. Regionų ekonomikos plėtros strategija. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 2 d.]. Prieiga per internetą: <[www.lrti.lt/veikla/RP\\_RegEkonPlet.doc](http://www.lrti.lt/veikla/RP_RegEkonPlet.doc)>. Kauno technologijos universitetas, Lietuvos regioninių tyrimų institutas.
6. Brazinskas S. 2012. Regioninė ekonominė integracija ir jos veiksniai: Baltijos ir šiaurės Europos šalių ypatumai. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367161864573/DS.002.0.01.ARTIC>>.
7. Bruneckienė J. 2010. Šalies regionų konkurencingumo vertinimas įvairiais metodais: rezultatų analizė ir vertinimas. Kauno technologijos universitetas, Lietuva, ISSN 1822-6515 ISSN 1822-6515. Ekonomika ir vadyba. [Žiūrėta 2016 m. spalio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/15/1822-6515-2010-025.pdf>>.
8. Bruneckienė J., Guzavičius A., Činčikaitė R. 2009. Šalies regionų konkurencingumo vertinimas regionų konkurencingumo indeksu: tikslumo didinimo aspektas. Ekonomika ir vadyba – 2009. Kaunas, Technologija, No. 14, p. 700-708.
9. Bruneckienė J., Guzavičius A., Činčikaitė R. 2010. Measurement of Urban Competitiveness in Lithuania. Inžinerine Ekonomika-Engineering Economics 21 (5), 493-508.
10. Bruneckienė J., Kilijonienė A. 2011. Lietuvos regionų konkurencingumo klasterinė analizė. Kauno technologijos universitetas, Klaipėdos universitetas. ISSN 1822-6760. [Žiūrėta 2016 m. spalio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://vadyba.asu.lt/25/60.pdf>>.
11. Bruneckienė J., Krušinskas R. 2011. ES struktūrinės paramos įtakos Lietuvos regionų plėtrai ir išsivystymo netolygumams mažinti vertinimas Kauno technologijos universitetas, Lietuva. ISSN 1822-6515 ISSN 1822-6515 ekonomika ir vadyba. [Žiūrėta 2016 m. gruodžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367175494365/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>.
12. Bruneckienė J., Palekienė O. 2012. Lietuvos-Latvijos pasienio regiono ekonominės-socialinės plėtros vertinimo specifika ir metodologinės gairės. Economics and Management, Vol. 17, No. 3, p. 952-962.
13. Bulderberga Z. 2011. Rural-Urban Partnership for Regional Development. Social Research. 2011. Nr. 1 (22), ISSN 1392-3110. Latvia University of Agriculture. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 3 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.su.lt/bylos/mokslo\\_leidiniai/soc\\_tyrimai/2011\\_22/bulderberga.pdf](http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/soc_tyrimai/2011_22/bulderberga.pdf)>
14. Burbulytė G. 2005. Regiono sampratos įvairovė regioniniuose tyrimuose. Klaipėdos universitetas. [Žiūrėta 2016 spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <[http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2005~ISSN\\_1392-3137.N\\_4\\_33.PG\\_1930/DS.002.0.02.ARTIC](http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2005~ISSN_1392-3137.N_4_33.PG_1930/DS.002.0.02.ARTIC)>.
15. Butkus M., Matuzevičiūtė K. 2011. Ekonomikos teritorinių (regionų) skirtumų vertinimas Europos sąjungos šalyse. ISSN 1648-9098 Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 3 (23). 66–79 p. [Žiūrėta 2016 spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://vddb.library.lt/>>

- fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2011~ISSN\_1648-9098.N\_3\_23.PG\_66-79/DS.002.0.01. ARTIC>.
16. Capello R. Location, Regional Growth and Local Development Theories. AESTIMUM 58, Giugno 1-25. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 6 d.]. Prieiga per internetą: < <http://fupress.net/index.php/ceset/article/viewFile/9559/8912>>.
  17. Constanza R., Kubiszewski I. 2014. Creating a sustainable and desirable future: insights from 45 global thought leaders. Singapore: World Scientific Publishing Co.
  18. Dapkus R., Kuleševičiūtė A. O. 2015. Regionų transformacijos į sumaniuosius konceptualus modelis. <[https://www.researchgate.net/publication/282528850\\_Regionu\\_transformacijos\\_i\\_sumaniuosius\\_konceptualus\\_modelis](https://www.researchgate.net/publication/282528850_Regionu_transformacijos_i_sumaniuosius_konceptualus_modelis)>.
  19. De Dominicis L., 2014. Inequality and growth in European regions: Towards a place-based approach. Spatial Economic Analysis, Vo; p, No. 2,p. 120-141.[Žiūrėta 2016 spalio 31 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.tandfonline-com.ezproxy.ktu.edu/doi/pdf/10.1080/17421772.2014.891157?needAccess=true>>.
  20. Ekonominė veiklos rūšių klasifikatorius (EVRK 2 Re). [Žiūrėta 2017 m. kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://osp.stat.gov.lt/600>>.
  21. Europa.eu. 2017.09.06. Regioninė politika. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 6 d.]. Prieiga per internetą: <[https://europa.eu/european-union/topics/regional-policy\\_lt](https://europa.eu/european-union/topics/regional-policy_lt)>.
  22. Europos Komisija. 2010. Europa 2020 - pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: < [http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/regi/104/chap2\\_en.htm](http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/regi/104/chap2_en.htm) >.
  23. Europos Komisija. 2014-2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa Lietuvos Respublikai. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.esparama.lt/2014-2020-laikotarpis/diskusijos>>.
  24. Europos Komisija. Laszlo S., Acs J., Autio E., Ortega-Argiles R., Komlosi E. 2014. The Regional Entrepreneurship and Development Index – Measuring regional entrepreneurship Final report. Regional and Urban Policy. [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <[http://ec.europa.eu/regional\\_policy/sources/docgener/studies/pdf/regional\\_entrepreneurship\\_development\\_index.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/regional_entrepreneurship_development_index.pdf)>.
  25. Europos Parlamentas. 2017. EU structural policy indicators for the identification of problem regions REGI 104. Indicators for indentifying problem regions. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/regi/104/chap2\\_en.htm#](http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/regi/104/chap2_en.htm#)>.
  26. Gapšys A. 2013. Žemės ūkio sektorių tarptautinio konkurencingumo vertinimas. [Žiūrėta 2017 m. lapkričio 30 d.]. Prieiga per internetą: < <https://www.laei.lt/?mt=mokslo-publikacijos&straipsnis=645&metai=2013>>. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. Vol. 35. No. 3. Scientific Journal. ISSN 2345-0355 (online).
  27. Gedminaitė-Raudonė Ž. 2011. Lietuvos regionų ekonominio dinamiškumo vertinimas. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 12 d.]. Prieiga per internetą: < <http://journals.ku.lt/index.php/RFDS/article/download/144/pdf> >.
  28. Genaro G., Melchor E. The impact of the tertiarization process in Spanish economic growth from a regional perspective. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02642060802236129>>. 359-374 p.
  29. Gillies, D. 2011. Agile bodies: a new imperative in neoliberal governance. Journal of Education Policy. 26 (2), p. 207–223, DOI: 10.1080/02680939.2010.508177.

30. Ginevičius R., Podvezko V. 2009. Evaluating the changes in economic and social development of Lithuanian counties by multiple criteria methods. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.3846/1392-8619.2009.15.418-436?needAccess=true>>. Ūkio Technologinis ir Ekonominis Vystymas. ISSN: 1392-8619 (Print) 1822-3613. 418-436 p.
31. Higgins PT J., Green S. 2008. Cochrane Handbook for Systematic Reviews of Interventions. Cochrane Book Series. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 9 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.wiley.com/en-us/Cochrane+Handbook+for+Systematic+Reviews+of+Interventions-p-9780470699515>>.
32. Hollands, R. G. 2008. Will the real smart city please stand up? Intelligent, progressive or entrepreneurial? City: analysis of urban trends, culture, theory, policy, action. Vol. 12, No. 3, p. 303–322.
33. <http://www.esinvesticijos.lt>. 2014 m. rugsėjo 1 d. 2014-2020 Europos Sąjungos fondų investicijų Lietuvoje finansavimo skyrimo, vertinimo ir įgyvendinimo schemas. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.esinvesticijos.lt/lt/finansavimas/finansavimo-skyrimo-schema>>.
34. Jucevičiene P., Jucevičius R. 2014. What does it mean to be smart? Business and management 2014: the 8th international scientific conference, May 15–16, 2014, Vilnius, Lithuania: selected papers, 2014, Vol. 2, Vilnius Gediminas Technical University, Riga Technical University, p. 911–918.
35. Jucevičius E., Rybakovas E., Šajeva S. 2007. Lietuvos pramonės ir verslo klasterių žemėlapis. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 13 d.]. Prieiga per internetą: <[https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Inovacijos/klasteriai/klasteriu\\_zemelapis.pdf](https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Inovacijos/klasteriai/klasteriu_zemelapis.pdf)>. Kauno technologijų universitetas. Verslo strategijos institutas. Kaunas.
36. Juraitė K. 2005. Lyginamieji tyrimo metodai: nuo intensyvaus ir ekstensyvaus prie visapusiško tyrimo. [Žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <[http://fcis.vdu.lt/~z.lydeka@adm.vdu.lt/KJuraite\\_paskaita%20ISM%202.pdf](http://fcis.vdu.lt/~z.lydeka@adm.vdu.lt/KJuraite_paskaita%20ISM%202.pdf)>.
37. Kilijoniene A., Simanaviciene Z., Simanavicius A. 2010. The Evaluation of social and Economic Development of the Region. Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics, 21(1), 68-79.
38. Kilijonienė A., Simanavičienė Ž. 2008. Regioninės politikos įtaka regionų išsivystymo trūkumų raidai. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. balandžio 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367161864573/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>. 141 – 152 p.
39. Klaus Schwab. World Economic Forum. 2017. The Global Competitiveness Report. [Žiūrėta 2017 m. lapkričio 29 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017\\_FINAL.pdf](http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf)>.
40. Krasnickas J. 2015. Regioninė politika deklaracijoje ir tikrovėje. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 17 d.]. <Prieiga per internetą: <http://mokslolietuva.lt/2015/01/regionine-politika-deklaracijoje-ir-tikroveje/>>.
41. Kuleševičiūtė O A., Rybakovas E. 2015. Sumanios Lietuvos regionų specializacijos industrinės prielaidos. Kauno technologijos universitetas. Kaunas. [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: < <https://www3.mruni.eu/ojs/public-policy-and-administration/article/view/4097/3868> >.
42. Lapinskas R. 2010. Pats trumpiausias taikomosios statistikos kursas. [Žiūrėta 2016 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.vu.lt/mif/a.reklaite/files/2013/02/2010.01-Pats-trumpiausias-su-R.pdf>>. Vilnius.

43. Laurinavičius A. 2012. Investicijų skatinimas Lietuvoje: perspektyvūs strateginiai sprendimai. Valstybės politika ir viešasis valdymas: nauji požiūriai ir strateginiai sprendimai. Vilniaus universitetas. Vilnius. [Žiūrėta 2017 m. rugpjūčio 31 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.laurinavicius.net/lt/publikacijos-2/item/24/>>.
44. Lietuvos pažangos strategija 2030. 2012 m. gegužės 15 d. Nr. XI-2015. [Žiūrėta 2016 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>>.
45. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (2017 m. sausio 12 d. Nr. XIII-193). [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 19d.]. Prieiga per internetą: <[http://savadai.savadai.lt/document.php?id=14894&version\\_id=0&scrollTo=&scrollToCDoc=&PHPSESSID=098b432ae8ffc06faa587311bf744764](http://savadai.savadai.lt/document.php?id=14894&version_id=0&scrollTo=&scrollToCDoc=&PHPSESSID=098b432ae8ffc06faa587311bf744764)>.
46. Lietuvos Respublikos Regioninės plėtros įstatymas. (2000 m. liepos 20 d. Nr. VIII-1889). [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. rugpjūčio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.7E8386C5AA76>>.
47. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. [Interaktyvus]. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ [Žiūrėta 2017 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/2030.pdf>>.
48. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministras. 2015 m. rugsėjo 10 d. Nr. 1V-714. Įsakymas dėl Panevėžio regiono integruotos teritorijų vystymo programos patvirtinimo [Žiūrėta 2017 m. gruodžio 1 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a4412ce057b511e5825682aa0fc6b8d5>>.
49. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministras. 2015 m. rugsėjo 11 d. Nr. 1V-720. Įsakymas dėl Alytaus regiono integruotos teritorijų vystymo programos patvirtinimo [Žiūrėta 2017 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/dd944530588311e5825682aa0fc6b8d5>>.
50. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministras. 2015 m. rugsėjo 14 d. Nr. 1V-722. Įsakymas dėl Utenos regiono integruotos teritorijų vystymo programos patvirtinimo [Žiūrėta 2017 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2e5bcf10897011e6b969d7ae07280e89>>.
51. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministras. 2015 m. rugsėjo 3 d. Nr. 1V-684. Įsakymas dėl Telšių regiono integruotos teritorijų vystymo programos patvirtinimo [Žiūrėta 2017 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/8b6a1aa0520c11e5b0f2b883009b2d06/ANMeAtcCrI>>.
52. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministras. 2015 m. rugsėjo 4 d. Nr. 1V-693. Įsakymas dėl Marijampolės regiono integruotos teritorijų vystymo programos patvirtinimo [Žiūrėta 2017 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/214a209052e611e5b0f2b883009b2d06>>.
53. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministras. 2016 m. rugpjūčio 8 d. Nr. 1V-554. Įsakymas dėl Šiaulių regiono integruotos teritorijų vystymo programos patvirtinimo [Žiūrėta 2017 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.lietuvsregionai.lt/upload/Lietuvos%20regionai/Siauliu%20apskritis/Regiono\\_planas/SiauliuM\\_ITVP/Siauliu\\_miesto\\_ITVP.pdf](http://www.lietuvsregionai.lt/upload/Lietuvos%20regionai/Siauliu%20apskritis/Regiono_planas/SiauliuM_ITVP/Siauliu_miesto_ITVP.pdf)>.
54. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2011 m. gegužės 18 d.). Nutarimas Nr. 588. Dėl probleminių teritorijų plėtros programų patvirtinimo. Vilnius. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.399722?positionInSearchResults=3&>
55. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2013 m. spalio 14 d.) Nutarimas Nr. 951. Dėl Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos

- (sumanios specializacijos) kryptių patvirtinimo. Vilnius. [Žiūrėta 2017 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.4D3D5D7C9A87>>.
56. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 951 „Dėl Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) kryptių patvirtinimo. Valstybės žinios, 2013-10-26, Nr.112-5582.
  57. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas. 2003. Dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų. (2003, balandžio 8 d. Nr. 428). [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C97C4562912C>>.
  58. Lietuvos statistikos departamentas. 2008. Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius evrk 2 red. Vilnius. [Žiūrėta 2016 m. spalio 13 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.lb.lt/ekono mines\\_veiklos\\_rusiu\\_klasifikatorius](https://www.lb.lt/ekono mines_veiklos_rusiu_klasifikatorius)>.
  59. Lietuvos Statistikos departamentas. 2015. Tiesioginės užsienio investicijos. [Žiūrėta 2017 m. spalio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/3329771/TUI.PDF>>.
  60. Lietuvos Statistikos departamentas. 2015. Ūkio subjektai. Pagrindiniai duomenys. [Žiūrėta 2017 m. spalio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=18100>>.
  61. Lietuvos Statistikos departamentas. Apyvarta pagal veiklos vykdymo vietą. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 10 d.]. Prieiga per internetą: <[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/).
  62. Lietuvos Statistikos departamentas. BVP to meto kainomis pagal veiklos vykdymo vietą. [Žiūrėta 2017 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/).
  63. Lietuvos Statistikos departamentas. Dirbančiųjų skaičius pagal veiklos vykdymo vietą. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 11 d.]. Prieiga per internetą: <[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/).
  64. Lietuvos Statistikos departamentas. Materialinės investicijos to meto kainomis (I-IV ketv.) [Žiūrėta 2017 m. spalio 17 d.]. Prieiga per internetą: <[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/).
  65. Lietuvos Statistikos departamentas. Materialinės investicijos to meto kainomis. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 11 d.]. Prieiga per internetą: <[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/).
  66. Lietuvos Statistikos departamentas. Migracija pagal veiklos vykdymo vietą. [Žiūrėta 2017 m. spalio 27 d.]. Prieiga per internetą: <[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/).
  67. Lietuvos statistikos departamentas. Pagrindiniai ekonominės ir socialinės raidos rodikliai 2005–2015 m. [Žiūrėta 2016 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/>>.
  68. Lietuvos Statistikos departamentas. Pridėtinė vertė gamybos kainomis pagal veiklos vykdymo vietą. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 11 d.]. Prieiga per internetą: <[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/).
  69. Lietuvos Statistikos departamentas. Registruotas nedarbo lygis pagal veiklos vykdymo vietą. [Žiūrėta 2017 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/).
  70. Lietuvos Statistikos departamentas. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius pagal veiklos vykdymo vietą. [Žiūrėta 2017 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/).

71. Lietuvos Statistikos departamentas. Tiesioginės užsienio investicijos metų pabaigoje. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 11 d.]. Prieiga per internetą: <[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/).
72. Lietuvos Statistikos departamentas. Veikiančių įmonių skaičius metų pradžioje pagal veiklos vykdymo vietą. [Žiūrėta 2017 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=49b7c571-1bd1-4c17-9971-63e7c01c44d9#/).
73. Lithuania's progress strategy "Lithuania 2030". [Žiūrėta 2016 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <[https://lrvt.lt/uploads/main/documents/files/EN\\_version/Useful\\_information/lithuania2030.pdf](https://lrvt.lt/uploads/main/documents/files/EN_version/Useful_information/lithuania2030.pdf)>.
74. Liučvaitienė A., Peleckis K. 2011. Šiuolaikinio verslo konkurencingumo formavimo ir vertinimo teoriniai modeliai ir jų taikymo galimybės. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://leidykla.vgtu.lt/conferences/CIBME\\_2011/pdf/2011-liucvaitiene\\_peleckis-siuolaikiniu.pdf](http://leidykla.vgtu.lt/conferences/CIBME_2011/pdf/2011-liucvaitiene_peleckis-siuolaikiniu.pdf)>. Vilnius: Vilnius Gediminas Technical University Press Technika.
75. Mačerinskas J., Matekonienė J. 2003. Regionų ekonominės plėtros teorijos. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <[http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB\\_0001:J.04~2003~1367187273321/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content](http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB_0001:J.04~2003~1367187273321/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content)>.
76. Mačys M. 2005. Klasterių kūrimas - regionų plėtrą veiksmingiausiai spartinantis veiksnys. Viešoji politika ir administravimas. ISSN 1648-2603. Nr. 12. Mykolo Romerio universitetas. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367152721305/DS.002.0.01.ARTIC>>.
77. Malakauskaite A., Navickas V. 2010. Relation between the Level of Clusterization and Tourism Sector Competitiveness. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://inzeko.ktu.lt/index.php/EE/article/view/11650/6332>>. ISSN 1392 – 2785. Inžinerine Ekonomika-Engineering Economics. 2010, 21(1). 60-67 p.
78. Markevicius N. 2015. Place and role of the Klaipėda region in economy of Lithuania. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567115008059?via%3Dihub>>.
79. Martišius S. A., Kėdaitis V. 2013. Statistika. Statistinės analizės teorija ir metodai. 1 dalis. Vilnius. Vilniaus universiteto leidykla.
80. Mitkutė G., Nagreckaitė L. 2005. Konkurencingumo tyrimų modelių analizė. [Žiūrėta 2017 m. lapkričio 30 d.]. Prieiga per internetą: <[http://elibrary.lt/resursai/Konferencijos/KTU\\_PI/KNYGA2005%20PDF/straipsniai/Plenarinis/Mitkute,%20Nagreckaitite.pdf](http://elibrary.lt/resursai/Konferencijos/KTU_PI/KNYGA2005%20PDF/straipsniai/Plenarinis/Mitkute,%20Nagreckaitite.pdf)>. Kauno Technologijų Universitetas.
81. Morkūnas J. 2014. Regionai ir regionų plėtros politikos įgyvendinimas Lietuvoje. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 29 d.]. Prieiga per internetą: <[www3.lrs.lt/docs2/EJOGUYPC.PPTX](http://www3.lrs.lt/docs2/EJOGUYPC.PPTX)>.
82. Murias P., Novello S., Martinez F. 2012. The regions of economic well-being in Italy and Spain Regional Studies, Vol. 46, No. 6, 793 – 816 p.
83. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. 2009 m. rugsėjo 16 d. nutarimo Nr. 1247 redakcija. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.am.lt/VI/article.php3?article\\_id=8084](http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=8084)>.
84. Nausėda A., Tamošiūnas T. 2009. Lietuvos regioninės politikos kaitos tendencijos Europos sąjungos kontekste. Šiaulių universitetas. ISSN 1648-9098 Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 1 (14). 177–186. [Žiūrėta 2016 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą:

- <[http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2009~ISSN\\_1648-9098.N\\_1\\_14.PG\\_177-186/DS.002.0.01.ARTIC](http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2009~ISSN_1648-9098.N_1_14.PG_177-186/DS.002.0.01.ARTIC)>.
85. Navickas V., Malakauskaitė A. 2010. Konkurencingumo vertinimo metodologinės problemos ir ribotumas. [Žiūrėta 2017 m. lapkričio 30 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.researchgate.net/publication/247904967\\_Konkurencingumo\\_vertinimo\\_metodologines\\_problemos\\_ir\\_ribotumas](https://www.researchgate.net/publication/247904967_Konkurencingumo_vertinimo_metodologines_problemos_ir_ribotumas)>.
  86. Parfenova L., Pugachev A., Juščius V. 2012. Stimulation of Innovative-Investment Process: World Experience. Regional formation and development studies. Klaipėda University Social Science Faculty. Journal of Social Sciences. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ku.lt/smf/wp-content/uploads/sites/6/2016/02/2012-No.-1-6-1.pdf>>.
  87. Porter M., Stern S., Green M. 2016. Social progress index. [Žiūrėta 2017 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.socialprogressindex.com/>>.
  88. Reynolds P., Storey D. J., Westhead P. 1994. Cross-national Comparisons of the Variation in New Formation Rates. *Regional Studies*. 44-456.
  89. Renski H. 2009. New firm entry, survival, and growth in the United States, *Journal of the American Planning Association* 75(1): 53–79.
  90. Schmitt-Egner, P. 2002. The Concept of Region: Theoretical and Methodological Notes on its Reconstruction. *Journal of European Integration*. 24 (3), p. 179–200. [Žiūrėta 2017 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07036330270152196>>.
  91. Sinkienė J., Grumadaitė K. 2014. Sumanaus regiono konceptualusis modelis. Viešojo politika ir administravimas. ISSN 1648–2603. 2014, Vol. 13, No 3, p. 414-426. [Žiūrėta 2016 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://vpa.ktu.lt/index.php/>>.
  92. Smagurauskienė L. 2009. Finansinė verslo skatinimo sistema Lietuvoje. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.gamtostyrimai.lt/uploads/publications/docs/317\\_1565e63dd792fa0ae2471c37e482db5d.pdf](http://www.gamtostyrimai.lt/uploads/publications/docs/317_1565e63dd792fa0ae2471c37e482db5d.pdf)>. ISSN 1822-6701. Geologijos ir geografijos institutas. Vilnius.
  93. Stankūnas R. 2009. Konkurencijos politika: teorija ir praktika. Monografija. Vilnius.
  94. Sternberg R. 2009. Regional dimensions of entrepreneurship. *Foundations and Trends in Entrepreneurship* 5, Now Publishers. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.researchgate.net/publication/228315203\\_Regional\\_Dimensions\\_of\\_Entrepreneurship](https://www.researchgate.net/publication/228315203_Regional_Dimensions_of_Entrepreneurship)>.
  95. Šivickas G., Simanavičius A., Pukis A. 2010. Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui įtakos darniam vystymuisi vertinimas. *Ekonomika ir vadyba*. 2010.15. 792-797 p.
  96. Šneiderienė A., Juščius V. 2014. Regiono ekonominio augimo vertinimo metodologinės problemos. [Žiūrėta 2016 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://journals.ku.lt/index.php/RFDS/article/view/986>>.
  97. Šutavičienė Ž. 2013. Kapitalo valstybinis reguliavimas, įgyvendinant viešojo ir privataus sektorių partnerystę. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 9 d.]. Prieiga per internetą: <<https://vb.mruni.eu/object/elaba:2008005/2008005.pdf>>.
  98. The Global Competitiveness Report 2016–2017. World economic forum. [Žiūrėta 2016 m. spalio 30 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport20162017\\_FINAL.pdf](http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport20162017_FINAL.pdf)>.
  99. The Regional Entrepreneurship and Development Index - Measuring regional entrepreneurship. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://ec.europa.eu/regional\\_policy/en/information/publications/studies/2014/redi-the-regional-entrepreneurship-and-development-index-measuring-regional-entrepreneurship](http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/studies/2014/redi-the-regional-entrepreneurship-and-development-index-measuring-regional-entrepreneurship)>.

100. Titarenko V. 2007. Verslo sąlygos ir jų gerinimas Lietuvoje. Europos technologinių platformų ir pramoninių klasterių nacionalinis biuras. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <[https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/imported/lt/strategija/doc08/VS\\_Idalis.pdf](https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/imported/lt/strategija/doc08/VS_Idalis.pdf)>.
101. Trifonova J., Tamašauskienė Z. 2006. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtojimo ir finansavimo poreikis Kauno apskrityje. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2017 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154407691DS.002.0.01.ARTIC>>. Socialiniai mokslai ir ekonomika.
102. Versli Lietuva. Verslumo tendencijos Lietuvoje 2015 m. ir 2016 m. pradžioje. Parengta: 2016.09.29. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 5 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.verslilietuva.lt/uploads/media/57ed04a944f05/2016.09.29\\_verslumo\\_apzvalga.pdf](https://www.verslilietuva.lt/uploads/media/57ed04a944f05/2016.09.29_verslumo_apzvalga.pdf)>.
103. Vidickienė D., Gedminaitė-Raudonė Ž. 2013. Lietuvos regionai: verslo gyvybingumas. Žmogiškieji ištekliai, organizacijų vadyba, regioninė politika: teorija ir praktika. 106-113 p.
104. Vosejpkova M. 2002. The identification and solution of problem areas of the rural municipalities development with regard to the civic and technological equipment. University of South Bohemia, Česke Budejovice, Czech Republic. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.agriculturejournals.cz/publicFiles/59342.pdf>>.
105. Worthington J., Britton C. 2006. The Business Environment. Pearson Education Limited. UK. [Žiūrėta 2017 m. lapkričio 7 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.modir21.com/wp-content/uploads/2009/12/The\\_Business\\_Environment\\_5th\\_Ed.pdf](http://www.modir21.com/wp-content/uploads/2009/12/The_Business_Environment_5th_Ed.pdf)>.
106. www.ec.europa.eu. 2016. Regionų BVP. [Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 28 d.]. Prieiga per internetą: <[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Structural\\_fund](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Structural_fund)>.
107. Žilinskas G. 2009. Šiuolaikinės apskričių ir regionų valdymo problemos Lietuvos Respublikoje. Viešoji politika ir administravimas. Kauno technologijos universitetas. Kaunas. ISSN 1648-2603. 2009. Nr. 27. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016 m. gruodžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <[https://www.mruni.eu/upload/iblock/e36/10\\_g.zilinskas.pdf](https://www.mruni.eu/upload/iblock/e36/10_g.zilinskas.pdf)>.
108. Žitkus L., Mickevičienė M. 2013. Konkurencingumas kaip regiono plėtros siekinys. Viešoji politika ir administravimas. Kauno technologijos universitetas. Kaunas. ISSN 2029-2872. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016 m. gruodžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpa.ktu.lt/index.php/PPA/article/view/4008/2888>>.
109. Župerka A., Župerkienė E. 2014. Lietuvos pasienio regiono kaimiškų vietovių verslumo veiksmų tyrimas. [Žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://journals.ku.lt/index.php/RFDS/article/viewFile/699/pdf>>.

## **PRIEDAI**